

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Drobné církevní stavby

Tomáš Vodička

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Drobné církevní stavby" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Miroslavu Poliškému, CSc. za cenné rady a připomínky při vedení práce. Dále děkuji všem, kteří mi při psaní této práce poskytli důležité informace a také všem, kteří mě během psaní práce podporovali.

Drobné církevní stavby

Minor Church Architecture

Souhrn

Diplomová práce se zabývá drobnou církevní architekturou a je zaměřena zejména na kamenné kříže. V teoretické části práce se věnuje popisu různých druhů drobné církevní architektury. Dále se zabývá různými aspekty, které ovlivňují péči o zmíněné církevní památky. Důležitou částí teoretické části je přehled dotačních programů, které mohou být využity k financování oprav a rekonstruování drobné církevní architektury.

V praktické části se pomocí analytických metod snaží vytvořit podklady pro určení zodpovědnosti za péči o kamenné kříže a pomocí fotodokumentace a dle zvolených kritérií určit, které z kamenných objektů již získaly, a které aktuálně potřebují památkovou péči. Obrazová příloha napomáhá díky mapám s doplněnými souřadnicemi GPS případným zájemcům navštívit kamenné kříže.

Klíčová slova: Církevní stavby, drobné církevní stavby, kamenné kříže, smírčí kříže, dokumentování, financování oprav, restaurování

Summary

Diploma thesis engages the minor church architecture and is focused especially on stone crosses. Theoretical part describes different kinds of minor church architecture. Furthermore it engages particular aspects that have an influence on the care of mentioned ecclesiastical sights. Very important part of the theoretical part is summary of grants that can be used to funding of reconstructions and restorations of minor church architecture.

Practical part by means of analytical methods tries to create groundworks to find out the responsibility for take care of stone crosses and by means of photographs and according to chosen criterions determine which of the stone objects have already gained the care and which of them are in urgent need of it. The pictorial supplement

thanks to the maps with GPS coordinates helps to the potential interested persons visit the stone crosses.

Keywords: Church Architecture, Minor Church Architecture, Stone Crosses, Conciliation Crosses, Document, Funding of Reconstruction, Restoration

Obsah

1. Úvod	10
2. Cíl práce.....	12
3. Teoretická část.....	14
3.1. Vymezení zkoumaného území	14
3.2. Druhy drobných církevních staveb	15
3.2.1. Kaple, kapličky.....	15
3.2.2. Boží muka.....	16
3.2.3. Kříže	18
3.2.4. Právo a kamenné kříže	22
3.2.5. Pověsti spojené s kamennými kříži	22
3.3. Literární rešerše.....	23
3.4. Právní aspekty	26
3.4.1. Základní přehled zákonů na úseku státní památkové péče.....	29
3.5. Technické aspekty, náklady	30
3.5.1. Základní prostředky památkové péče.....	30
3.5.2. Náklady	31
3.6. Ekonomické aspekty a přehled dotačních programů	35
4. Praktická část.....	41
4.1. Cíl výzkumu	41
4.2. Metody výzkumu	42
4.3. Zpracování analýz k hypotézám.....	43
4.3.1. Podklady pro hypotézu č. 1 a 2	43
4.3.2. Komentář k hypotéze č. 1 a 2:	52
4.3.3. Komentář k hypotéze č. 3	54

4.3.4.	Podklady pro hypotézu č. 4	54
4.3.5.	Komentář k hypotéze č. 4:.....	58
4.4.	Dotační programy Plzeňského kraje	59
4.5.	Interpretace zjištěných dat.....	61
5.	Závěr.....	62
6.	Seznam literatury a internetových zdrojů.....	63
6.1.	Literatura	63
6.2.	Internetové zdroje.....	64
7.	Přílohy	65
8.	Seznam příloh.....	123
8.1.	Mapové přílohy	123
8.2.	Obrazové přílohy.....	125
8.3.	Grafy	128
8.4.	Tabulky	128

1. Úvod

Celá česká krajina je poseta různými druhy památek. Nejvíce obdivovanými jsou středověké hrady, gotické katedrály, renesanční zámky, nebo barokní domy na náměstích našich měst. Mnoho lidí se za těmito památkami vydává do přírody. Někteří jsou vedeni snahou uniknout z městského prostředí, pro jiné představuje venkovský prostor prostředek k poznání a rekreaci. *„Důsledkem tohoto procesu je nárůst významu přírodních a kulturních artefaktů v krajině, které vyúsťuje ve stále zřetelnější identifikaci prostorového rámce krajiny s jejími místními symboly. Právě prostřednictvím těchto symbolů je krajina poznávána, přičemž stále více ustupuje do pozadí její prostorové kontinuum, bližší i vzdálenější horizonty a komplexní výraz, který identifikuje prostor jako krajinu.“¹*

Méně známými památkami jsou drobné církevní stavby, mezi něž řadíme především kapličky, boží muka a kamenné kříže. Zejména kamenné kříže jsou v krajině nejméně nápadné a setkáváme se i s názory, že se o památky v pravém slova smyslu nejedná. *„I když někdo může pochybovat o hodnotě těchto malých památek, nikdo ale nemůže popřít, že jsou součástí lidské historie, svědkem mnoha smutných událostí spojených se ztrátou lidského života. Jsou nám symbolem a výzvou k usmíření našich vin.“²*

Při zamyšlení nad výše uvedeným si v úvodu můžeme položit otázku, zda opravdu kamenným objektům můžeme nějakou hodnotu přikládat a pokud ano, jakou. Nebudeme daleko od pravdy, když přistoupíme na názor, že *„významnými hodnotami mnohých památek jsou hodnoty estetické, často i umělecké; další jsou spojeny s poskytováním fyziologické nebo psychické pohody, s vytvářením pocitu domova nebo genia loci, s vyjadřováním místní nebo národní identity atp. Z praktických*

¹ HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J.: *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. 1. vydání. Oeconomica : Praha, 2007, s 38.

² BRŮNOVÁ, R., BRŮNA, K.: *Smírčí kříže rychnovského okresu*. 1. vydání. Státní nakladatelství: Kostelec nad Orlicí, 1994, s 8.

hodnot bychom mohli uvést ještě např. užitečnost pro orientaci ve městě nebo v krajině.“³

Vzhledem k charakteru kamenných objektů si musíme přiznat zejména jejich specifickou a v tomto konkrétním případě hovoříme také o funkci historické a v neposlední řadě dokumentární. „*Ta spočívá v tom, že určitá věc či soubor věcí je dokladem, připomínkou, svědectvím, výpovědí, sdělením svého druhu o určitých jevech, či celých etapách vývoje společnosti.*“⁴

³ HUDEČEK, J.: *Ekonomické pohledy na památkové statky našich měst*. 1. vydání. Pracovní skupina pro regeneraci MPR a MPZ ČR: Praha, 1992, s 19.

⁴ Tamtéž, s 19.

2. Cíl práce

Kamenným křížům se v České republice nevěnuje příliš velká pozornost. Jedním z vedlejších cílů této práce je proto zvýšit povědomí o těchto „svědcích minulosti“ a poukázat na jejich nevšednost, rozmanitost, zajímavost a specifickou krásu.

Teoretická část obsahuje několik menších cílů a fakta zde uvedená jsou převážně získána z odborné literatury nebo odborných článků na internetu a jako celek je především popisná. Prvním dílčím cílem je popsání různých druhů drobných církevních staveb a přesné vymezení toho, kterým kamenným památkám bude celá tato práce věnována.

Ve druhé části se zaměříme na právní aspekty, to znamená zákony, ve kterých se pojednává o drobných církevních památkách. Dále zde bude použit výtah z manuálu, zveřejněném na stránkách ministerstva kultury, což má být pomůcka pro majitele výše zmíněných památek.

Další kapitolou teoretické části jsou technické aspekty. Pod tímto tématem si představujeme finanční náklady, které jsou spojeny s renovováním kamenných křížů případně restaurátorskými pracemi.

Poslední teoretická část přináší zhodnocení současných dotačních programů, které jsou vyhlašovány jednotlivými institucemi od krajského úřadu po Ministerstvo kultury.

Také praktická část přináší několik dílčích cílů. Pomocí analytických metod, kde budou jednotlivé kamenné památky rozděleny dle předem určených kritérií od nejlépe udržovaných až po výrazně zanedbané a neudržované a dále dle druhů vlastníka kamenných křížů bude navržena nejvhodnější strategie pro financování jejich údržby, renovace, rekonstrukce, což je hlavním úkolem této práce.

Druhým ale dílčím cílem je na základě výše uvedených zjištění zhodnotit, kteří vlastníci jsou při udržování drobných církevních památek zodpovědnější a jaké důvody k této zodpovědnosti či nezodpovědnosti vedou.

Třetím cílem této práce je zpracovat vyčerpávající fotodokumentaci v současnosti nalezených kamenných křížů, jež bude doplněna také mapou se

zobrazením přesné polohy kříže a navíc doplněná přesnými souřadnicemi GPS, aby bylo umožněno případným čtenářům této práce navštívení zmíněných památek. Vedlejším cílem takto podrobné dokumentace je napomoci potenciálním zájemcům s kontrolou křížů, aby nedocházelo k jejich ztracení, jak se v současné době často děje.

3. Teoretická část

Náplň teoretické části byla popsána již v úvodní části, kde jsou charakterizovány jednotlivé cíle práce. Kromě výše uvedených cílů zde bude ještě definováno území okresu, který byl vybrán, a dále se budeme zabývat odbornou literaturou, která se v minulosti kamenným křížům věnovala a to v části nazvané literární rešerše. Krátká část bude věnována také pověstem a legendám, které se k vybraným křížům vztahují.

3.1. Vymezení zkoumaného území

Zkoumaná oblast této práce se nachází v oblasti pokryté množstvím lesů, nedotčenou přírodou a malebnými údolními řek Střely, Berounky a Úterského potoka. Okres Plzeň-sever leží v severovýchodní části Plzeňského kraje. V rámci kraje sousedí na jihu s okresy Plzeň-město a Plzeň-jih, na východě s okresem Rokycany a na západě s okresem Tachov. Severovýchodní část okresu hraničí se Středočeským krajem, okresem Rakovník. Na severu má krátkou hranici s Ústeckým krajem, okresem Louny. Severozápadní část okresu tvoří hranici s Karlovarským krajem, okresem Karlovy Vary a Cheb. Rozloha okresu Plzeň-sever činí přibližně 1 287 km². Rozloha okresu zaujímá 17,0 % z celkové rozlohy kraje. Podle velikosti rozlohy se okres Plzeň-sever řadí na třetí místo v Plzeňském kraji. Nadmořská výška okresu se pohybuje v rozmezí 400-600 m a směrem k severu se zvyšuje. Jižní část okresu je tvořena Plzeňskou pánví (kolem 400 m). Severně od Města Touškova se zvedá Plzeňská pahorkatina. Východní hranice okresu je tvořena hlubokým údolím Berounky, kde leží nejnižší položený bod území (305 m). V severozápadní části okresu přechází Plzeňská pahorkatina v Tepelskou, kde se nachází nedaleko Úterý nejvyšší bod okresu - Stěnský vrch (762 m). V souvislosti se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny bylo na území okresu vyhlášeno 6 přírodních parků a 20 zvláště chráněných území (1 chráněná krajinná oblast, 1 národní přírodní památka, 8 přírodních památek a 10 přírodních rezervací). Chráněná krajinná oblast Křivoklátsko zasahuje do území okresu v jeho nejvýchodnější části. Okres Plzeň-sever dosahuje čtvrté nejnižší hustoty osídlení v kraji. Na 1 km² připadá 58 obyvatel. Počet obyvatel okresu Plzeň-sever se dlouhodobě pohybuje kolem 74 694 osob. V okresu Plzeň-sever jsou dvě obce delegovány jako obce s rozšířenou působností a jsou to Kralovice a Nýřany, dále 5 obcí

s pověřeným obecním úřadem, jimiž jsou Manětín, Město Touškov, Plasy, Třemošná a Všeruby.⁵

3.2. Druhy drobných církevních staveb

Drobných památek nacházíme v krajině celou řadu a nemusí se vždy jednat o památky církevní. Může se jednat o hraniční kameny a mezníky, příkopy, triangulační a zeměpisné památky. Mezi církevní památky řadíme kaple, boží muka a kříže. Památky lze „...posuzovat z hlediska materiálu, výtvarného vývoje, funkce. Nejčastějším materiálem drobných památek v krajině byl kámen, který na rozdíl od dřeva, jehož životnost sotva dovolí posoudit starší památky než půl tisíciletí, umožňuje zachytit vývojovou řadu od památek pravěkých až po současnost.“⁶ S ohledem na téma práce se níže budeme zabývat pouze drobnými církevními památkami. Nejprve na menším prostoru budeme definovat kaple, kapličky a boží muka. Rozsáhlejší část bude věnována křížům se zaměřením na kříže kamenné.

3.2.1. Kaple, kapličky

Tyto drobné církevní památky můžeme najít na mnoha místech v krajině. Lze je vidět na návších malých obcí, kde plnily funkce jakéhosi kostelíka. Často také stavbě většího kostela předcházely. Nacházíme je také na lokálně významných místech, jako jsou křížovatky cest, vrcholky kopců, nebo různé druhy u studánek a pramenů. Některé jsou postaveny v lese a o jejich významu se můžeme jen dohadovat. Často jsou zasvěceny k uctívání Boha nebo některého ze světců. Jedním z nejčastěji se vyskytujících svatých je svatý Jakub, jenž je stále populární i v dnešní době mezi moderními poutníky. Jemu zasvěcené kapličky „...proto bývají u studánek, které měly sloužit k jejich občerstvení.“⁷

⁵ Charakteristika okresu Plzeň-sever [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. ČSÚ. Dostupné z [www: <http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_plzen_sever>](http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_plzen_sever).

⁶ HÁJEK, T., BUKAČOVÁ, I.: *Příběh drobných památek*. 1. vydání. Studio JB: České Budějovice, 2001, s 50.

⁷ Tamtéž, s 62.

Dalším velice hojně se objevujícím tématem jsou kapličky zasvěcené Panně Marii, jež byla velice oblíbená svěřice v minulosti u věřících obyvatel a k níž se obracely jejich prosby.

Kaple „...dotvářejí typický charakter českého venkova. Řada z nich vznikla jako poutní místa, opředená zázraky. Kaple představují stavby od významných architektů stejně jako prostá díla venkovských zedníků.“⁸

Pro ilustraci uvádíme kapli nedaleko Košetice v okrese Plzeň-sever.

Obrázek 1 Kaple jižně od Košetice

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

3.2.2. Boží muka

Jak už název památky napovídá, jedná se o znázornění utrpení Ježíše Krista. „Boží muka patřila k typickému obrázku našeho venkova již od 14. století, kdy se o nich

⁸ HÁJEK, T., BUKAČOVÁ, I.: *Příběh drobných památek*. 1. vydání. Studio JB: České Budějovice, 2001, s 62.

objevují první zprávy.⁹ Zpravidla se jedná o kamenné sloupy stojící na rozcestích, někdy stávají osamoceně v polích, ale nacházíme je v některých případech také uvnitř vsí, kde můžou nahrazovat malou kapličku. Často byla stavěna z vděčnosti Bohu za záchranu v nouzi, nebo za pomoc v nebezpečné situaci.

Boží muka byla a jsou považována za náročnější umělecká díla, než jsou kamenné kříže, jimiž se budeme zabývat v následující části. „...byla realizována profesionály – kameníky, tesaři, zatímco některé kříže si mohl zručný hospodář postavit sám.“¹⁰

Občas se stávalo, že byla boží muka zaměňována za smírčí kříže. Oproti kamenným křížům mívala boží muka, přes různé regionální odlišnosti, vždy poměrně přesně daný způsob realizace. „Kamenný sloup zpravidla zakončuje tzv. lucerna z téhož materiálu, do níž se dávala hořící svíce, plastika či obrázek světce; úplně na vrcholu bývá kovový kříž nebo soška. Dřív někdy zdobí reliéfy zobrazující ukřižování nebo nástroje Kristova tělesného utrpení: vedle důtek tu můžeme vidět např. trnovou korunu, kopí, houbu s octem aj.“¹¹

⁹ FROLEC, V., VAŘEKA, J.: *Lidová architektura*. 1. vydání. Státní nakladatelství technické literatury: Praha 1983, s. 19–20.

¹⁰ HÁJEK, T., BUKAČOVÁ, I.: *Příběh drobných památek*. 1. vydání. Studio JB: České Budějovice, 2001, s. 60.

¹¹ *Oživujeme kapličky* [online]. 2015 [cit. 2015-03-8]. Katolická kultura. Dostupné z [www: <http://katolicka-kultura.sweb.cz/ozivujeme-kaplicky/ozivujeme-kaplicky.html>](http://katolicka-kultura.sweb.cz/ozivujeme-kaplicky/ozivujeme-kaplicky.html).

Obrázek 2 Boží muka u Plachtína

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

3.2.3. Kříže

Kamenné kříže jsou hlavním tématem této práce, proto jim bude také na tomto místě věnováno nejvíce prostoru. Na úvod budou představeny různé druhy křížů a to nejen kamenných. Dále se budeme stručně zabývat právními aspekty vzniku křížů a v několika případech také popíšeme historii vybraných křížů okresu Plzeň-sever.

3.2.3.1. Dřevěné kříže

Nejvíce vysokých dřevěných křížů se začalo objevovat po třicetileté válce, kdy obyvatelé obce postavením několikametrového katolického kříže podávali důkaz o své příslušnosti k požadované víře. Často je nacházíme opuštěné v polích nebo na kopci nad obcí.

Obrázek 3 Kříž v poli u České Doubravice

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

3.2.3.2. Litinové kříže

Litinové kříže jsou novodobými nástupci křížů kamenných. Objevují se od 19. století a většinou jsou umístěny na kamenných podstavcích. Jejich výskyt je poměrně hojný a nutno přiznat, že je jim věnována daleko větší péče než starším křížům kamenným. Důkazem může být nákladná rekonstrukce v Kralovicích, jak je popisována v kapitole 3.5.2. a obrázek 10. Stejně jako kříže kamenné plní svou náboženskou a kulturní funkci. Také se občas objevují v sousedství kapliček nebo božích muk a také jsou důvodem k zastavení a zamyšlení se. Z důvodů výše zmíněných zde litinovým křížům nebude věnována velká pozornost, přestože si ji i tyto drobné církevní památky nepochybně zaslouží.

3.2.3.3. Kamenné kříže

V úvodu této kapitoly si nejprve vymezíme, jaké objekty budou v této práci řazeny mezi kamenné kříže. Jedná se o tři typy památek. Jednak jsou to křížové kameny, dále se jedná o kamenný kříž a třetím druhem jsou kruhové stély.

Příkladem křížového kamene je objekt stojící u Kbelan. Tato deska se nachází v lese Harabaska za příkopem lesní silnice do Sulislavy. Rozměry tohoto křížového kamene jsou: 71 x 50 x 32 cm.¹²

Obrázek 4

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Příkladem kamenného kříže je objekt stojící v Hubenově. Tento exemplární příklad kamenného kříže je upevněný v zemi před rodinným domem ve východní periférii obce při silnici do vesnice Vrtbo. Rozměry kříže jsou: 86 x 76 x 21 cm.¹³

¹² KOLEKTIV AUTORŮ: *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. vydání. Argo: Praha, 2001, s 293.

¹³ Tamtéž, s 291.

Obrázek 5

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Příkladem kruhové stély je objekt stojící u Hněvnic. Tato stéla se nachází na severním konci obce v upraveném příkopu asi 50 m za cedulí označující konec obce. Stéla byla na toto místo přemístěna z dříve neznámého místa v roce 1938, jak dokazuje datum vytlačené do základového betonu. Rozměry stély jsou: 60 x 64 x 15 cm.¹⁴

Obrázek 6

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ: *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. vydání. Argo: Praha, 2001, s 288.

3.2.4. Právo a kamenné kříže

Původ a důvody výroby kamenných křížů jsou stále ne zcela prokázané. Někdy se jedná o mezníky na cestách, někdy jsou připomínkou nešťastné události, u některých si nejsme vůbec jisti, proč stojí na daném místě. Jednu jistotu ovšem badatelé zabývající se kamennými kříži přesto mají. Díky zkoumáním obecních archivů bylo prokázáno, že některé kříže jsou spojeny s právním systémem určité oblasti, která pod konkrétní právo spadala. Jedná se o takzvané smírčí kříže, které byly stavěny na základě smírčích smluv. „*Jak název ukazuje, byla to skutečná smlouva, tedy dohoda mezi pachatelem, který někoho usmrtil, a mezi blízkými příbuznými zabitého. Její obsah byl jednoznačný, i když se v podrobnostech lišil.*“¹⁵ I v odborné literatuře se však vedou spory o to, zda stavění křížů se smírčími smlouvami souviselo či nikoliv. Byly nalezeny důkazy o tom, že v mnoha smírčích smlouvách takový úkol, který by viníka nutil vztyčit kamenný kříž, chybí. Jiní vědci považují za možnost, že kříže byly stavěny na základě práva zvykového. Abychom zjistili skutečné důvody, proč se smírčí kříže v krajině objevovaly a objevují, bude nutné ještě rozsáhlé bádání v archivech. Je také možné, že se skutečné pohnutky již nikdy nedozvíme. Možná stačí pouze skutečnost, že zde kříže jsou a připomínají nám, že v minulosti pravděpodobně právo a morálka byly výrazně splývajícími veličinami. V současnosti je můžeme považovat za jakési památníky. „*Kříže jsou tedy skutečnými pomníky smířené viny, ať již touto vinou byla vina v právním slova smyslu, či jiné zavinění nebo prostě to, že někdo odešel ze světa nečekaně a tragicky: jsou nejen kříži kamennými, nýbrž i smírčími.*“¹⁶

3.2.5. Pověsti spojené s kamennými kříži

Pro lepší pochopení duchovní a historické hodnoty smírčích křížů bude na několika níže uvedených příkladech demonstrováno, z jakých důvodů byly kamenné kříže v krajině stavěny. Dle těchto ukázek si lze uvědomit, že v minulosti musely být důležitou součástí každodenního života obyčejných obyvatel daného regionu.

Smírčí kříž ve Velečíně (viz obr. 63). „*Ke kříži se vztahuje pověst, která vypráví o ostrovském pastýři z tamního panského dvora, který často stáda vyváděl i na majetek*

¹⁵ KOLEKTIV AUTORŮ: *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. vydání. Argo: Praha, 2001, s 27.

¹⁶ Tamtéž, s 31.

*všečínských sedláků. Ti se rozhodli pastýře potrestat. Vždy jej ale doprovázel pes, kterého se sedláci báli. Nakonec ale vymysleli lest a při výpravě za pastýřem vzali do pytle kočku, kterou vypustili, když se na něj pes vyřítíl. Ten se samozřejmě pustil za ní a sedláci nechráněného pastýře zabili.*¹⁷

Kamenný kříž u Ledec (viz obr. 48). „Podle pověsti zde straší bezhlavý jezdec na koni a připomíná tak dávný příběh záletného trubače z Příšova, který jezdil za selkou Skálovou v Žilově. Její muž si na něj počíhal za hospodou, kde jej postřelil. Poraněný stačil dojet jen na místo dnes zvané „U trubáka“, kde zemřel. Podle jiného záznamu sedlák trubači zároveň sebral žold a sedlo, které se pak u něj v domě našlo. Podle jiné verze pověsti si sedlák na trubače počíhal přímo na tomto místě, kde se objevuje tzv. žilovské světýlko.“¹⁸

Křížový kámen u Hodovíze (viz obr. 25). „Kamenný kříž připomíná neštěstí z 10. září roku 1858, kdy jel sedlák Johan Moule z Hodovíze č.p. 19 s vozem, ve kterém vezl hnůj. Asi cestou usnul, spadl po hlavě pod kola vozu a zabil se.“¹⁹

Smírčí kříž u Sedlce (viz obr. 60). „K původní skupině tří kamenných křížů se na Kralovicku vypráví pověst o nešťastné lásce dvou mládenců k jedné pohledné dívce, která vyvrcholila trojnásobnou smrtí. Poté co chlapci údajně děvče roztrhli vejpůl, když se o ně přetahovali, se pustili do rvačky, v níž se vzájemně zabili. Na místě tragédie byly postaveny tři kamenné kříže a příběh se dostal i do zdejší kramářské písničky.“²⁰

3.3.Literární rešerše

V této části a také ve všech dalších se zaměříme výhradně na kamenné kříže a opustíme téma kaplí, kapliček a božích muk.

¹⁷ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J.: *Paměť krajiny II.* 1. vydání. Muzeum a galerie severního Plzeňska: Mariánská Týnice, 2007, s 156.

¹⁸ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J.: *Paměť krajiny V.* 1. vydání. Muzeum a galerie severního Plzeňska: Mariánská Týnice, 2007, s 111.

¹⁹ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J.: *Paměť krajiny III.* 1. vydání. Muzeum a galerie severního Plzeňska: Mariánská Týnice, 2007, s 71.

²⁰ BUKAČOVÁ, I., FÁK, J.: *Paměť krajiny II.* 1. vydání. Muzeum a galerie severního Plzeňska: Mariánská Týnice, 2007, s 135.

Nejaktivnější a nejvýznamnější organizací, která v Čechách a na Moravě probudila výraznější zájem o kamenné kříže, je Společnost pro výzkum kamenných křížů při Národopisném a textilním muzeu v Aši. Činnost společnosti započala již v první polovině 80. let 20. století a významným dílem kolektivu autorů je kniha *Kamenné kříže Čech a Moravy*, což je katalog kamenných křížů doplněný jejich evidenčními čísly a kresbami a také mnoha fotografiemi. Důležité je pro tuto práci hned úvodní motto této knihy: *„Mnohem důležitější než hledání nových výkladů o původu smírčích křížů je podle mého názoru péče o kříže dosud dochované. Zasvěcení znalci by měli lidem vysvětlovat hodnotu těchto křížů a tím přispívat k jejich zachování.“*²¹

Dalšími význačnými autory, kteří se tímto tématem zabývají, jsou Hájek a Bukačová. Pracovník Ministerstva životního prostředí a ředitelka Muzea a galerie severního Plzeňska se pokouší v knize *Příběh drobných památek* pojmut toto téma z pohledu více oborů, který, jak upozorňují, vytváří velký rozmanitý celek. *„Drobné terénní památky, drobné stavbičky v krajině, drobná krajinná architektura, jinak také kříže a křížky, kapličky, boží muka, křížové cesty, milníky, pranyře, prehistorické památky, např. menhiru, jsou sice všudypřítomné, ale jako téma tvoří dlouhou hranu vinoucí se mezi obory jako památková péče, ochrana přírody a krajiny, dějiny umění a vůbec dějiny, filosofie existence, sociologie národní a regionální identity, vlastivěda, místopis a regionalistka, urbanismus, sociální geografie. Pochopit a uchopit drobné památky jako vážné téma znamená ujít poměrně dlouhou a klikatou cestu, která se vine – někdy až roztodivně – mezi jednotlivými odbornými specializacemi.“*²²

Beletristického pojetí spojeného s filozofickým zamyšlením se chopil Vladimír Preclík v knize *Smírčí kameny*. K příběhům o vzniku kamenných křížů, které získal studiem archivů a rozhovory se starousedlíky přidává hlubší úvahu nad uspěchaností dnešní doby: *„Dnešek spěchá, ale minulé století se už zastavilo. Zastavilo se v oceánu času, který minul a který nám svítí majákem. Jeho sdělení lze číst různými způsoby.“*

²¹ KOLEKTIV AUTORŮ: *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. vydání. Argo: Praha, 2001, s 7.

²² HÁJEK, T., BUKAČOVÁ, I.: *Příběh drobných památek*. 1. vydání. Studio JB : České Budějovice, 2001, s 12.

*Zrovna tak jako sdělení vysekaných znamení na kamenných křížích, svědcích času, kdy stálo za to zabývat se smrtí jednoho jediného jedince.*²³

Regionálně zaměřené soupisy a katalogy kamenných křížů jsou poměrně častými prameny. Často jsou doplněny o typologii křížů, odkazy na středověké právo a s tím spojenou historii vzniku jednotlivých křížů. Pro příklad je možno uvést publikaci Evy Nečasové *Křížové kameny a kamenné kříže okresu Blansko*, nebo sborník manželů Radky a Karla Brůnových *Smírčí kříže rychnovského okresu*. Pro úplnost zde uvádíme, že podobný a především podrobný soupis pouze kamenných křížů v okrese Plzeň-sever zatím vydán nebyl. Čestnou výjimku tvoří vícedílné soupisy drobných památek několika mikroregionů okresu Plzeň-sever od autorů Bukačové a Fáka s názvem *Paměť krajiny*.

Jak je vidno z výše uvedeného, literatury, která se zabývá tímto tématem, lze nalézt poměrně značné množství. Jako problém můžeme vidět, že ekonomicky zaměřená díla, kde by bylo možno získat informace o možnostech financování, peněžních nákladech údržby, renovací, či restaurování kamenných objektů, se kromě studentských závěrečných prací vůbec nikde nevydávají a běžný občan k takovým informacím nemá přístup. Výjimkou jsou internetové stránky krajských úřadů případně jednotlivých ministerstev. Jedním z nalezených pokusů byla počátkem devadesátých let publikace Jiřího Hudečka *Ekonomické pohledy na památkové statky našich měst*. Přes svoji tehdejší potřebnost jsou data v této publikaci po více než dvaceti letech od jejího vydání výrazně zastaralá, neaktuální a vzhledem ke změně některých zákonů také neplatná. Další podobnou snahou byla poměrně nová publikace Tomáše Peka z roku 2009 *Stavební památky*, kde hlavním tématem bylo financování obnovy a údržby staveb. Z pohledu této práce však Pekovo dílo není dostatečné, protože se zaměřuje především na financování velkých architektonických památek.

²³ PRECLÍK, V.: *Smírčí kameny*. 1. vydání. Československý spisovatel: Praha, 1990, s. 23.

3.4. Právní aspekty

Na stránkách ministerstva kultury je od roku 2014 zpřístupněn manuál pro vlastníky drobných památek, z něhož budou na několika následujících stránkách vybrány ty nejdůležitější informace, které nejvíce odpovídají tématu a cílům této práce.

„Základním právním předpisem upravujícím v České republice ochranu kulturních památek je zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1988, a po mnoha novelizacích platí dodnes. Tento zákon ve svém § 1 deklaruje zájem státu na ochraně kulturních památek a zároveň předepisuje státu úkoly, které má pro účely ochrany kulturních památek plnit. Zákon o státní památkové péči také upravuje práva a povinnosti vlastníků kulturních památek. Je na místě předeslat, že kulturní památky požívají ochrany již v rámci ústavního pořádku České republiky, konkrétně v rámci Listiny základních práv a svobod: čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod stanoví (jako obecné omezení výkonu práv), že při výkonu svých práv nikdo nesmí poškozovat – mimo jiné – kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, tedy nad míru, kterou zvláštní zákony (typicky právě zákon o státní památkové péči) připouštějí. Zájem státní památkové péče na ochraně a zachování kulturních památek je také jedním z tzv. zákonem chráněných obecných zájmů, jak je zavádí čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod zakotvující jedno ze zákonných omezení vlastnického práva. Tento článek nejprve konstatuje, že vlastnictví zavazuje, a dále stanoví, že vlastnictví nesmí být zneužito v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy, mezi které patří i zájmy státní památkové péče. Ochrana kulturních památek má tedy základnu již v samotné Listině základních práv a svobod (která byla publikována pod č. 2/1993 Sb.). Vlastník kulturní památky je podle § 9 zákona o státní památkové péči povinen o svoji kulturní památku pečovat – udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Může ji užívat pouze tak, aby ji užíváním nepoškozoval, tedy pouze způsobem, který odpovídá technickému stavu, památkové hodnotě a významu kulturní památky. Povinnost pečovat o svou kulturní památku a chránit ji nese vlastník na své náklady. Zákon o státní památkové péči však pamatuje na to, že vlastník kulturní památky třeba nemusí mít dostatek prostředků k tomu, aby tyto své povinnosti plnil, a umožňuje, aby byl vlastníkovu kulturní památka poskytnut podle § 16 zákona o státní

památkové péči příspěvek ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu obce či kraje. O těchto příspěvcích pojednává samostatná kapitola. Jestliže vlastník kulturní památky neplní své povinnosti vyjmenované v § 9 zákona o státní památkové péči (například když nepečuje o svou kulturní památku, neudržuje ji v dobrém stavu nebo ji nechrání před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením), může mu být uložena pokuta a může mu být také uloženo tzv. nápravné opatření podle § 10 zákona o státní památkové péči. Toto opatření spočívá v tom, že obecní úřad obce s rozšířenou působností (jde-li o národní kulturní památku, pak krajský úřad) uloží vlastníkově správním rozhodnutím povinnost provést určité práce směřující k tomu, aby byl odstraněn závadný stav památky spočívající například v jejím chátrání, poškozování a podobně. K provedení těchto prací stanoví správní orgán lhůtu a vlastník kulturní památky je povinen provést uložené práce na svůj náklad. Jako opatření podle § 10 zákona o státní památkové péči může správní orgán uložit například nezbytné statické zajištění objektu, jeho zabezpečení proti vstupu nepovolaných osob, doplnění chybějících částí střešní krytiny a podobně. Jestliže vlastník kulturní památky neprovede ve stanovené lhůtě práce, které mu byly opatřením podle § 10 zákona o státní památkové péči uloženy, mohou být práce nezbytné pro zabezpečení kulturní památky (nikoli tedy všechny uložené práce, ale jen ty z nich, které jsou nezbytné pro vlastní zabezpečení kulturní památky, například provizorní zastřešení či statické zajištění) provedeny na náklad vlastníka kulturní památky odbornou firmou. O tom rozhoduje podle § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči obecní úřad obce s rozšířenou působností a jde-li o národní kulturní památku, krajský úřad. Správní orgán, který rozhodl, následně vymáhá náklady vynaložené na zabezpečovací práce po vlastníkově kulturní památky.²⁴

V další části se manuál zabývá prohlašováním kulturních památek a stejně jako v předchozí části odkazuje na aktuálně platné právní předpisy.

„Zakládání ochrany věcí jako kulturních památek bylo zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, svěřeno Ministerstvu kultury. Za kulturní památky prohlašuje

²⁴ *Příručka vlastníka kulturní památky* [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. Ministerstvo kultury. Dostupné z [www: <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/obcan-a-nakladani/prirucka-vlastnika-kulturni-pamatky-kulturni-pamatky-a-pece-o-ne-2273/>](http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/obcan-a-nakladani/prirucka-vlastnika-kulturni-pamatky-kulturni-pamatky-a-pece-o-ne-2273/).

Ministerstvo kultury svými správními rozhodnutími věci nebo stavby, které vykazují hodnoty vymezené v § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči. Předmětem ochrany může být pouze věc v právním slova smyslu nebo stavba, která je dle nového občanského zákoníku součástí pozemku. Z důvodu minimalizace zásahu do vlastnických práv i nadále bude možné prohlásit za kulturní památku pouze stavbu bez pozemku (kaplička stojící v poli) nebo pozemek bez stavby (zámecký park bez panelového domu). Ministerstvo kultury může za kulturní památku prohlásit především věci, stavby nebo soubory věcí, které jsou významnými doklady historického vývoje, způsobu života a životního prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti – jde o projevy tvůrčích schopností a práce člověka, které vykazují hodnoty historické, umělecké, vědecké, technické či revoluční. Dále může Ministerstvo kultury prohlásit za kulturní památky věci nebo stavby popř. jejich soubory, které sice samy o sobě nemají uvedené hodnoty, ale mají přímý vztah k významným osobnostem nebo historickým událostem. Řízení o prohlášení věci za kulturní památku zahajuje Ministerstvo kultury zásadně z moci úřední. Podání, kterým se toto řízení iniciuje, může učinit kdokoli. I když toto podání - písemnost adresovaná správnímu orgánu - bývá označeno jako „návrh“, není návrhem na zahájení řízení (žádostí), nýbrž pouze podnětem, na jehož základě může Ministerstvo kultury – po jeho vyhodnocení – zahájit řízení o prohlášení. Archeologické nálezy jsou prohlašovány na základě podnětu Akademie věd České republiky, i zde zahajuje Ministerstvo kultury správní řízení z moci úřední. V řízení o prohlášení za kulturní památku se procesně postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, a dále podle § 3 zákona o státní památkové péči. V řízení o prohlášení si Ministerstvo kultury opatřuje zejména vyjádření krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a Národního památkového ústavu, který je odbornou organizací státní památkové péče. Cílem řízení je zjištění, zda věc vykazuje znaky kulturní památky, které jsou stanoveny v § 2 zákona o státní památkové péči a jsou uvedeny výše. Vlastníkovi věci nebo stavby Ministerstvo kultury oznamuje zahájení řízení a dává mu samozřejmě možnost se v řízení vyjadřovat, navrhopvat důkazy a seznamovat se se shromážděnými podklady. Vlastník věci nebo stavby, která může být prohlášena za kulturní památku a která je předmětem řízení o prohlášení, je povinen chránit ji před poškozením, zničením nebo odcizením. Je také povinen oznámit Ministerstvu kultury každou zamýšlenou i uskutečněnou změnu jejího

vlastnictví, správy nebo užívání. V souvislosti se svou povinností chránit věc nebo stavbu by vlastník, pokud chce s ní nakládat v průběhu řízení, zejména pokud ji chce upravovat nebo rekonstruovat, měl tento svůj záměr oznámit Ministerstvu kultury. Ministerstvo kultury potom vlastníkovvi sdělí, zda může svůj záměr provést (pokud zamýšlený zásah nenaruší hodnoty věci), anebo tento zásah omezí či zakáže (jestliže by znamenal porušení povinnosti chránit věc, jež je předmětem řízení). Po posouzení všech shromážděných podkladů, včetně vyjádření vlastníka, rozhodne Ministerstvo kultury o tom, že věc nebo stavba za kulturní památku prohlašuje, anebo že ji za kulturní památku neprohlašuje. Kulturní památky mohou být movité i nemovité: nemovitými kulturními památkami jsou pozemky, jejichž součástí jsou i stavby. Zákon o státní památkové péči i stavby prohlašuje za nemovité kulturní památky. Ochrana poskytnutá kulturním památkám před 1. lednem 2014 zůstává beze změny. Pokud byla za kulturní památku prohlášena stavba bez pozemku, nestává se pozemek, jehož se stavba stala součástí, kulturní památkou. Rovněž byl-li pozemek prohlášen kulturní památkou, není kulturní památkou stavba, která s ním splynula v jednu věc v právním slova smyslu. Ministerstvo kultury může z moci úřední nebo na základě žádosti rozhodnout, že stavba vzniklá na pozemku po 1. lednu 2014, který je prohlášen kulturní památkou, jež je součástí pozemku, kulturní památkou není. Nemovitými kulturními památkami jsou tedy například hrady a zámky, kostely, kapličky, měšťanské domy či stavby lidové architektury, ale také třeba boží muka, pomníky nebo sochy, jsou-li pevně spojeny se zemí. Movitými kulturními památkami jsou například obrazy, předměty tvořící mobiliáře hradů a zámků, dopravní prostředky a podobně. Toto dělení kulturních památek na movité a nemovité má význam například pro přemísťování kulturních památek.²⁵

3.4.1. Základní přehled zákonů na úseku státní památkové péče

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č. 242/1992 Sb., zákona č. 361/1999 Sb. ve znění zákona č. 61/2001 Sb., zákona č. 122/2000 Sb.,

²⁵ *Příručka vlastníka kulturní památky* [online]. 2015 [cit. 2015-02-21]. Ministerstvo kultury. Dostupné z www:

<<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/obcan-a-nakladani/prirucka-vlastnika-kulturni-pamatky-kulturni-pamatky-a-pece-o-ne-2273/>>.

zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 146/2001 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 18/2004 Sb., zákona č. 186/2004 Sb., zákona č. 1/2005 Sb., zákona č. 3/2005 Sb., nálezu Ústavního soudu ČR č. 240/2005 Sb., zákona č. 186/2006 Sb., zákona č. 203/2006 Sb., zákona č. 158/2007 Sb., zákona č. 124/2008 Sb., zákona č. 189/2008 Sb., zákona č. 307/2008 Sb., zákona č. 223/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 124/2011 Sb., zákona č. 142/2012 Sb. a zákona č. 303/2013 Sb.

- Zákon č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, ve znění zákona č. 180/2003 Sb. a zákona č. 281/2009 Sb.
- Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění zákona č. 122/2000 Sb. a zákona č. 80/2004 Sb., zákona č. 281/2009 Sb. a zákona č. 142/2012.

3.5. Technické aspekty, náklady

3.5.1. Základní prostředky památkové péče

Před tím než se budeme zabývat financováním obnovy, rekonstrukcí nebo restaurováním kamenných památek, definujeme si pomocí definic tyto základní pojmy, jež se souhrnně nazývají prostředky památkové péče. Prvním termínem je *pravidelná údržba*, která je zcela základním prostředkem péče.

Nejobecnější pojem, který v sobě zahrnuje celou škálu postojů k církevní architektuře, je termín *obnova*. Dle zákona lze tento výraz použít pro údržbu, opravu, rekonstrukci, konzervaci, restaurování, ale i pro přestavbu či adaptaci. Nevýhodou pojmu je jeho univerzálnost až nejasnost.

Velice častým pojmem používaným například pro znázornění nedochovaného stavu je *rekonstrukce*. V souvislosti s kamennými kříži lze pracovat zejména s významem znovu-postavení. „*Smyslem památkové obnovy však není vracet historickým stavbám automaticky starší podobu. Přijatelnost rekonstrukce je proto podmíněna řadou předpokladů a nelze ji považovat za samozřejmou.*“²⁶

²⁶ *Obecné informace* [online]. 2015 [cit. 2015-03-3]. Národní památkový ústav. Dostupné z [www: <http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/>](http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/).

Posledním pojmem, kterému se budeme věnovat v souvislosti s obecnými prostředky památkové péče je *restaurování*. Přestože se dnes tento výraz často stává synonymem pro rekonstrukci, hlavním cílem restaurování „je zachovat a odhalovat estetické a historické hodnoty památky a zakládá se na respektování staré postaty a autentických dokumentů.“²⁷

Pouze pro doplnění zde bude zmíněn ještě jeden prostředek památkové péče, který je popisován na stránkách Národního památkového ústavu a jímž je konzervace, což představuje „*prodlužování existence dochovaného stavu, aniž by se měnila jeho podoba.*“²⁸

3.5.2. Náklady

Předmětem této kapitoly jsou finanční náklady, které je nutné vynaložit na restaurátorské práce spojené s obnovou kamenných křížů. Pro srovnání finanční nákladnosti je zde uveden příklad restaurování většího památníku s litinovým křížem, aby bylo zřejmé, že finanční náklady na opravy kamenných památek se pohybují v řádech pouze několika tisíců korun a obecní rozpočty mohou zatížit jen minimálně. To je také jedním z pravděpodobných důvodů, proč obce nežadají o finanční podporu z dotačních programů. Jak bylo zjištěno na odboru památkové péče krajského úřadu Plzeňského kraje, od roku 2012 nebylo zažádáno o finanční podporu na kamenné památky popisované v této práci ani v jednom případě.

Příkladem jednoduché opravy může být kamenný kříž u Dražně (viz obr. 7). Jednotlivé položky rozpočtu jsou tyto:

- očištění 1 300,- Kč
- impregnace 1 000,- Kč
- doprava 1 600,- Kč

Celkem 3 900,- Kč bez DPH

²⁷ *Obecné informace* [online]. 2015 [cit. 2015-03-3]. Národní památkový ústav. Dostupné z [www: <http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/>](http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/).

²⁸ *Obecné informace* [online]. 2015 [cit. 2015-03-3]. Národní památkový ústav. Dostupné z [www: <http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/>](http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/).

Obrázek 7 Kříž před a po rekonstrukci

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Příkladem náročnější opravy je kříž u Krsů (viz obr. 8). Oprava kříže rozpadlého na dva kusy proběhla již v roce 1996 v Sokolově a nepodařilo se sehnat fotografii rozbitého kříže před rekonstrukcí. Položky rozpočtu na opravu byly tyto:

- očištění 1 800,- Kč
- zpevnění 2 600,- Kč
- obnova kříže 3 800,- Kč
- injektáž 1 200,- Kč
- impregnace 1 100,- Kč

Celkem 10 500,- Kč bez DPH

Obrázek 8 Kříž u Krsů po rekonstrukci

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Dále byl požádán o návrh nejnákladnějšího rozpočtu kameník Bartoloměj Štěrba, jenž prováděl několik renovací kamenných křížů v okrese Plzeň-sever. Jedním z příkladů jeho práce je kamenná stéla v obci Bílov (viz obr. 11). Na základě fotografie (viz obr. 9) byl vypracován rozpočet při teoretickém výrazném poškození celé památky, jenž zahrnoval tyto položky:

- očištění	1 300,- Kč
- obnova podstavce	800,- Kč
- materiál na podstavec	2 000,- Kč
- materiál na křížové kolo	4 000,- Kč
- oprava křížového kola	4 500,- Kč
- očištění	1 800,- Kč
- zpevnění	2 600,- Kč
- injektáž	1 200,- Kč
- impregnace	1 100,- Kč
- doprava	1 000,- Kč

Celkem 20 300,- Kč bez DPH

Obrázek 9 Křížová stéla v Žihli

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Obrázek 10 Restaurování litinového kříže - před a po

Autor: Bc. Pavel Vrána tajemník MěÚ Kralovice, použito z: vlastní fotoarchiv

Příklad restaurování podstavce litinového kříže můžeme nalézt v Kralovicích v Manětínské ulici, kde byla v roce 2014 díky finanční pomoci Plzeňského kraje ve výši 30.000,- Kč taková rekonstrukce provedena. Restaurátorské práce u takového druhu křížů dosahují několika desítek tisíc korun. Celkové náklady se nakonec vyšplhaly do výše 84.000,- Kč bez DPH. Výsledek práce restaurátorky MgA. Heleny Štěrbové si lze prohlédnout na výše uvedených fotografiích.

Položkový rozpočet prací dle údajů z faktury:

- Demontáž, transport poškozených částí do ateliéru	8 000,-
- Čištění, biocidní ošetření	7 000,-
- Zpevnění, zajištění trhlin	2 000,-
- Tmelení, plastické doplnění poškozeného povrchu	3 000,-
- Materiál pro rekonstrukci chybějících částí (hořický pískovec)	32 000,-
- Rekonstrukce středového těla a vrchní hlavice	18 000,-
- Transport, osazení nových částí	8 000,-
- Barevná retuš a závěrečné ošetření kamenného povrchu	6 000,-

Celkem

84 000,- Kč bez DPH

3.6. Ekonomické aspekty a přehled dotačních programů

Tato část bude zaměřena výhradně na financování oprav a restaurování kamenných křížů. Hlavním těžištěm práce je popsání jednotlivých dotačních programů, které je možné v České republice nalézt.

„Kulturní dědictví je fenoménem ekonomickým. Umělecký projekt je vždy součástí projektu ekonomického a pro každou kulturní památku musely být vytvořeny zdroje a památka začleněna do širšího finančního projektu. V tomto případě chápeme ekonomický projekt památky jako nejdůležitější podmínku, která jí dává vzniknout, která ji udržuje napříč časem a případně je revitalizuje v podmínkách, kdy projekt přestal existovat nebo se přežil. Kulturní politika státu, regionů i obcí stojí před závažným problémem nalézt novou cestu k redefinici ekonomického projektu památkových objektů. Jde zajisté o hledání individuálních řešení pro konkrétní památky, přesto se však nejedná o zcela novou situaci, nýbrž ve většině příkladů o modernizaci, resp. novou formulaci stávajících ekonomických modelů začlenění památkového objektu do života společnosti.“²⁹

Co se týče programů dotovaných Evropskou unií, musíme přihlížet k faktu, že „většina dotačních titulů klade zvýšené nároky na zpracovatele. Zejména programy EU jsou byrokraticky velmi náročné, někdy až za hranicí výhodnosti čerpání.“³⁰

Druhým mnohem důležitějším faktem, se kterým se musíme vyrovnávat, je skutečnost, že na počátku roku 2015 se Česká republika stále ještě nachází v přechodném období, kdy kohezní politika dosud nemá definitivní podobu a stále nebyla určena konkrétní forma jednotlivých dotačních programů.

V důsledku výše uvedeného se budeme věnovat grantům a dotacím poskytovanými buď v současnosti územními samosprávnými celky, kterým je v našem případě Plzeňský kraj a dále dotačními programy, které bylo možno používat v minulosti a jež jsou už v současnosti ukončeny. Co se týče financování památek odborem památkové péče Plzeňského kraje, podrobnější informace jsou poskytnuty v samostatném oddíle praktické části této práce, viz kapitola 4.4.

²⁹ PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ E.: *Lokální a regionální kultura v české republice*. Praha: ASPI, 2008, s 140.

³⁰ PEK, T.: *Stavební památky*. Praha: Wolters Kluwer. 2009, s 196.

Hlavním poskytovatelem dotací na obnovu kulturních památek je Ministerstvo kultury České republiky a peněžní prostředky poskytuje pomocí níže uvedených programů.

3.6.1. Havarijní program

Základním programem je Havarijní program. Na stránkách Ministerstva financí se lze dočíst následující: *Finanční prostředky Havarijního programu jsou určeny na záchranu nemovitých kulturních památek v havarijním technickém stavu, zejména na jejich statické a celkové stavební zajištění, vč. restaurátorských prací a na opravy krovů a střech (včetně opravy nebo provedení klempířských a zámečnických prací, komínů a hlavní římsy budovy).*

Podmínky pro přiznání příspěvku z programu v roce 2015:

Doba trvání projektu 1. 1. 2015 - 31. 12. 2015 Realizace projektu musí být zahájena a ukončena v roce poskytnutí příspěvku 2015. Příspěvek je poskytován na stavební obnovu a restaurování kulturních památek (zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek ČR), pro zachování kulturního dědictví pro další generace.³¹

3.6.2. Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón

O dalším programu se také na internetových stránkách Ministerstva kultury lze dočíst toto: *„Je nástrojem k obnově kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech našich historických měst, prohlášených za památkové rezervace a památkové zóny. Finanční příspěvky mohou být z něho poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí společně s vlastníkem na obnově kulturní památky.“³²*

³¹ *Havarijní program* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Ministerstvo kultury. Dostupné z [www: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=428>](http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=428).

³² *Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Ministerstvo kultury. Dostupné z [www: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=429>](http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=429).

3.6.3. Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny

Jedním z nejdůležitějších programů, které se vztahují k tématu této práce, je Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny. Pro zjištění, na jaké konkrétní účely lze čerpat peněžní prostředky z tohoto finančního nástroje, budeme opět potřebovat informace z již zmiňovaných stránek Ministerstva kultury: *„Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny, je v rámci komplexní péče o památkový fond v České republice určen na podporu obnovy a zachování nemovitých kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka, ale i ve prospěch obnovy a zachování venkovských kostelů, zámečků, tvrzí, technických děl, soch a pomníků, zahrad apod., které se nacházejí na území vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón.“*³³

3.6.4. Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností

„Cílem programu Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností je efektivně se podílet na zachování a obnově kulturních památek České republiky a přispívat tak k zachování vybraného segmentu památkového fondu České republiky v souladu s účelem zákona č. 20/1987 Sb. Program je vyhlášen i na základě zákona o státním rozpočtu České republiky pro příslušný kalendářní rok.

Finanční prostředky v Programu jsou určeny na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami, a které nejsou ve vlastnictví České republiky,

³³ *Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Ministerstvo kultury. Dostupné z [www: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=431>](http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=431).

popř. na obnovu movité kulturní památky pevně spojené se stavbou, jako jsou např. oltáře nebo varhany v kostelech, pokud je tato stavba kulturní památkou.³⁴

3.6.5. Program záchrany architektonického dědictví

Využitelnost tohoto programu na drobné církevní stavby je nejistá a záleží na zvážení hodnotící komise, zda by uvolnila prostředky na rekonstrukci takového druhu památky jako je kamenný kříž. V případech, kdy je kamenný kříž například zazděn do stěny větší církevní památky například kostela, je taková podpora pravděpodobně reálná. Stránky Ministerstva kultury říkají toto: „*Příspěvky v Programu jsou poskytovány zejména na záchranu a zachování kulturních památek nebo těch jejich částí, které tvoří podstatu kulturní památky. Programem je podporována obnova kulturních památek tvořících nejcennější součást našeho architektonického dědictví, jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely a podobně. Zamýšlené práce přitom musejí směřovat k záchraně kulturní památky nebo záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky.*“³⁵

Další uvedené programy se již netýkají Ministerstva kultury, ale několika nadačních fondů, nadací a regionálních programů.

3.6.6. Program obnovy venkova

Ministerstvo pro místní rozvoj poskytovalo v rámci tohoto programu a dotačního titulu č. 4 – *Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci* finanční prostředky na obnovu drobné církevní architektury. Pro rok 2015 byl však tento dotační titul zrušen.

³⁴ Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Ministerstvo kultury. Dostupné z www: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/dotacni-programy/podpora-obnovy-kulturnich-pamatek-prostrednictvim-obci-s-rozsirenou-pusobnosti-2432/>>.

³⁵ Program záchrany architektonického dědictví [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Ministerstvo kultury. Dostupné z www: <<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatky/granty-a-dotace/program-zachrany-architektonickeho-dedictvi-430/>>.

3.6.7. Česko-německý fond budoucnosti

Tento fond podporuje renovaci sakrálních stavebních památek a některých drobných církevních památek. Opět platí skutečnost, že o přidělení dotace konkrétně na kamenné kříže by musela rozhodnout výběrová komise. Hlavní podmínkou je společné angažmá obyvatel České a Německé republiky. Více informací lze získat na internetových stránkách.³⁶

Dále bude uveden přehled dalších nadací a fondů, které se věnují podpoře a činnostem, které jsou spojené s opravou a údržbou drobné církevní architektury. Vzhledem k tomu, že rozsah činnosti jednotlivých nadací je poměrně značný, není pro účely této práce nutné vypisovat konkrétní zaměření. Podrobnější a především aktuální informace je možno získat na internetových stránkách zmíněných organizací nebo při osobní návštěvě v sídle organizace. Jedná se o tyto organizace:

- Nadace českých památek
- Nadace Občanského fóra
- Nadace Via
- Purkyňova nadace
- Dobročinný fond Philips Morfia ČR

Jak již bylo uvedeno výše, pravidla pro čerpání peněz z fondů EU nebyla do dnešní doby ještě přesně stanovena. Protože lze předpokládat, že se alespoň rámcově budou podobat předchozímu období, budou zde uvedeny tři nejdůležitější zdroje financování drobné církevní architektury. Jedná se o tyto nástroje:

- Strukturální fondy
- Europa Nostra Restoration Fund Grant
- Norský fond

V poslední době se velké naděje vkládají do Státního zemědělského intervenčního fondu. Jedná se o platební akreditovanou agenturu, která sice neposkytuje žádné dotace, ale proudí skrze ni finanční prostředky do Národních dotací. Jejich

³⁶ *Obnova památek* [online]. 2015 [cit. 2015-03-23]. Česko-německý fond budoucnosti. Dostupné z [www: <http://www.fondbudoucnosti.cz/co-podporujeme/obnova-pamatek/>](http://www.fondbudoucnosti.cz/co-podporujeme/obnova-pamatek/).

poskytovatelem je vždy Ministerstvo zemědělství, jehož stránky je nutné průběžně sledovat. V minulém programovém období bylo možno čerpat dotace v rámci Programu rozvoje venkova v ose III.

4. Praktická část

Náplň praktické části nejlépe vystihuje níže uvedená kapitola „Cíl výzkumu“. V této části budou do reality uvedena fakta popsaná v teoretické části, na základě správně stanovené metodiky.

Praktická část by nedosahovala dostatečné váhy a neměla správný smysl, pokud by všechny zpracované analýzy (analýza stavu kamenných křížů, analýza vlastníků památek, analýza polohy křížů) nebyly doplněny shrnujícím komentářem a vysvětleními. Jak je popsáno na jiném místě, hlavním účelem je nalézt ta správná řešení pro zkvalitnění péče o drobné církevní památky a to nejen v okrese Plzeň-sever.

4.1. Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je pomocí analýzy získaných dat potvrdit nebo vyvrátit čtyři níže uvedené hypotézy.

Hypotéza č. 1: Kamenné kříže jsou ve velmi dobrém technickém stavu, protože obce mají zájem na jejich údržbě.

Hypotéza č. 2: Kamenné kříže jsou výhradně v majetku obcí.

Hypotéza č. 3: Oprava drobných církevních staveb je realizována výlučně z vlastních zdrojů obce.

Hypotéza č. 4: Renovace a restaurování křížů je zaměřeno pouze na památky v areálu obcí nebo jejich nejbližším okolí.

Cílů podpurných analýz je několik. Za prvé je to rozdělení všech kamenných křížů dle stanovených kritérií tak, aby bylo zřetelné, které objekty a ve kterých obcích jsou udržovány a byly na nich provedené restaurátorské práce. Díky tomu budeme moci vysvětlit hypotézu č. 1.

Za druhé to je roztrídění křížů podle majitelů tak, aby bylo možno identifikovat kolik křížů je v majetku obcí a moci tak odpovědět na hypotézu č. 2.

Dalším cílem je zjistit z jakých zdrojů byly provedeny opravy, renovace a restaurátorské práce na jednotlivých křížích. Data budou zjišťována pouze pro kříže hodnocené v tabulce č. 1 stupni 1 a 2, neboť u zbylých objektů je evidentní jejich

nedostatečná údržba. Tato analýza nám pomůže s verifikací hypotézy č. 3. Tento bod bude podpořen také kapitolou, kde bude na konkrétních příkladech názorně ukázáno, jaký vliv má renovace na vzhled daného kamenného kříže.

Souvisejícím tématem se zabývá také hypotéza č. 4, kterou bychom měli ověřit v případě, že zjistíme, zda jsou kamenné kříže v obcích a jejich nejbližším okolí v lepším stavu než ty, které se nacházejí v lesích a při cestách spojujících jednotlivé obce.

Mimo výše uvedená zaměření je také nezanedbatelným cílem této práce zpracovat podrobnou fotodokumentaci a přesná umístění v mapě s poznamenanými souřadnicemi GPS, aby případným zájemcům bylo co nejvíce usnadněno nalézt konkrétní kamenný kříž, o nějž bude mít zájem.

4.2. Metody výzkumu

Praktická část této práce bude kombinací několika vzájemně souvisejících metod. Hlavní metodou, jež bude použita, je terénní výzkum. Jak uvádí Anthony Giddens ve své *Sociologii* v kapitole o metodách výzkumu. „*Práce v terénu umožňuje výzkumníkovi větší flexibilitu než ostatní metody, například dotazníky. Pracovník v terénu se může přizpůsobit novým nebo nepředpokládaným okolnostem a sledovat podněty, které se vynoří v průběhu samotného výzkumného procesu. Při terénní práci existuje větší pravděpodobnost nepředpokládaných výsledků než u většiny ostatních výzkumných metod, protože sociolog často s úžasem zjistí, že jeho představy o dané skupině nebo komunitě byly naprosto nesprávné.*”³⁷

Činnost v terénu je nezbytná pro záměry této práce a jedním z jejích výstupů je zpracování fotodokumentace všech dostupných, do současné doby nalezených a neztracených kamenných křížů v okrese Plzeň-sever. Samotné nafocení jednotlivých objektů je jednoduchá činnost, mnohem větší potíže jsou spojeny se samotným nalézáním kamenných křížů, neboť jsou často na nepřístupných místech v lese, či zarostlé v loukách. Druhotným problémem bývá kvalita snímků, jež je často závislá na kvalitě fotoaparátu, světelných a povětrnostních podmínkách. Z tohoto důvodu

³⁷ Giddens, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999; s. 515.

skončily fotografie v soukromém archivu autora a do této práce byly použity snímky z internetové stránky www.drobnepamatky.cz.

Další metodou, která je nepostradatelná ve výzkumné práci, byly různé druhy rozhovorů. Ať už rozhovory osobní jako například na krajském úřadu Plzeňského kraje, tak také rozhovory telefonické se zastupiteli obcí. Pro získání potřebných informací bylo důležité získat si důvěru dotazovaných. *„Hodně záleží na schopnosti výzkumníka získat si důvěru jednotlivců. Bez ní je málo pravděpodobné, že se výzkum vůbec podaří zahájit.“*³⁸ Použití metody rozhovorů bylo upřednostněno před využitím dotazníkového šetření, kde se často setkáváme s malou návratností dotazníků. Druhým důvodem byla také skutečnost, že *„...neumožňují detailní názorové či slovní vyjádření, a tak bývá informace, kterou podávají, ve svém rozsahu dosti omezená.“*³⁹ Rozhovor byl také mnohem užitečnější při některých citlivých otázkách typu „Proč nevyužíváte prostředky z fondů EU?“. Výrazně se tak omezilo riziko nepravdivé nebo zkreslené informace. *„Zvolený postup tak směřuje nejen ke zjištění rozhodujících kontextuálních proměnných, nedostatečně vyjádřených v obvyklém dotazníku, ale i k hlubšímu pochopení významu zachycované sociální situace.“*⁴⁰

Pro zlepšení názornosti a zvýšení přehlednosti jsou všechna získaná data znázorněna v tabulkách a některé souhrny zobrazeny v kruhových nebo sloupcových grafech.

4.3.Zpracování analýz k hypotézám

4.3.1. Podklady pro hypotézu č. 1 a 2

Pro vyhodnocení hypotézy č. 1 je nejdříve nutné provést analýzu stavu všech zkoumaných objektů. Pro pozdější možnost kvantifikace budou stanovena klíčová kritéria, na jejichž základě se kamenné kříže rozřadí do pěti stanovených kategorií. Tyto

³⁸ Giddens, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999; s. 515.

³⁹ Tamtéž; s. 515 - 516.

⁴⁰ Vlácil, J., Hradecká, I. *Industriální vztahy a sociálně politické orientace českých dělníků a manažerů*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1995; s. 10-11.

kategorie budou mít stejnou váhu jako známkové hodnocení ve škole. Charakteristiku jednotlivých kategorií přinášíme níže:

- Kategorie 1 – perfektním stav, výrazný reliéf, pevně zakotvený (v zemi nebo ve zdi), nenakloněný, obroušený, nepoškozený
- Kategorie 2 – zakotvený, nepoškozený, neobroušený (s nevýrazným reliéfem), v neudržovaném okolí
- Kategorie 3 – zakotvený/nakloněný, poškozený, neobroušený
- Kategorie 4 – vyvrácený, nepoškozený, neudržovaný, v neudržovaném okolí
- Kategorie 5 – vyvrácený, poškozený, neudržovaný, v neudržovaném okolí

K zařazení jednotlivých památek do různých kategorií dle předem daných měřítek je pro upřesnění nutné upozornit na skutečnost, že přes veškerou snahu autora o vymezení kritérií co nejúžeji a nejpřesněji, u některých křížů bylo velmi obtížné stanovení konkrétní kategorie a vybraný soubor tak může být v několika případech zkreslen subjektivním pohledem autora na konkrétní památku.

Tabulka 1 Rozdělení křížů dle kritérií

Obec	Hodnocení 1 - 5				
Křížový kámen v Bílově	1				
Křížový kámen v Bílově		2			
Křížový kámen Bohy		2			
Křížový kámen u Břízka		2			
Křížový kámen u České Doubravice		2			
Křížový kámen u České Doubravice	1				
Křížový kámen v Čestětíně		2			
Smírčí kříž v Dolanech	1				
Křížový kámen v Dolní Bělé			3		

Křížový kámen v Doubravě u Plzně			3		
Křížový kámen u Dražně	1				
Křížový kámen u vrchu Homole			3		
Smírčí kříž v Dřevci					5
Křížový kámen u Hněvnic	1				
Křížový kámen u Hodovíze		2			
Křížový kámen u Hodovíze		2			
Smírčí kříž u Hodovíze				4	
Křížový kámen u Hodovíze	1				
Křížový kámen u Hubenova			3		
Smírčí kříž v Hubenově	1				
Smírčí kříž v Hunčicích			3		
Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky		2			
Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky		2			
Křížový kámen u Hvozdu u Manětína			3		
Křížový kámen ve Hvozdu			3		
Křížový kámen u Kalce		2			
Smírčí kříž u Kamenného Újezdu		2			

Smírčí kříž u Rochlova			3		
Křížový kámen u Kbelan			3		
Křížový kámen u Kbelan		2			
Smírčí kříž u Hradecka			3		
Smírčí kámen v Kožlanech		2			
Smírčí kříž v Kralovicích	1				
Křížové kameny v Mariánském Týnci	1				
Smírčí kříž u Křečova		2			
Smírčí kříž u Krsů	1				
Smírčí kříž u Všerub				4	
Smírčí kříž u Ledec			3		
Smírčí kříž u Lhotky		2			
Smírčí kříž u Lipí		2			
Křížový kámen u Spankova		2			
Křížové kameny v Manětíně					5
Smírčí kříž u Mostic			3		
Smírčí kříž v Nečtinech	1				
Křížový kámen u Nového Dvora		2			
Smírčí kříž u Pakoslavi			3		
Smírčí kříž u Potvorova		2			

Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou	1				
Smírčí kříž u Rozněvic			3		
Smírčí kříž u Sedlce				4	
Křížový kámen ve Strážišti		2			
Křížový kámen u Strážiště		2			
Křížový kámen ve Velečíně			3		
Křížový kámen v Ostrovci		2			
Křížový kámen u Záluží		2			
Křížový kámen u Žebnice		2			
Křížový kámen v Žihli	1				
Křížový kámen u Žihle					5
Celkem	13	24	15	3	3

Graf 1 Rozdělení křížů dle kritérií

Tabulka 2 Rozdělení křížů dle vlastníků

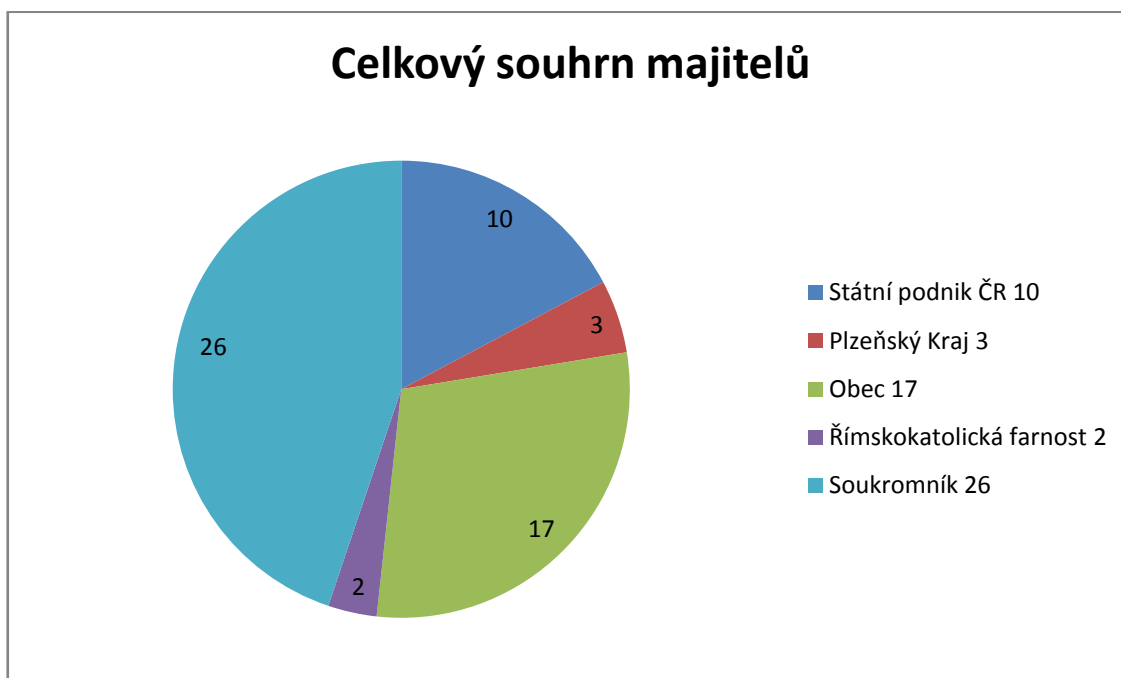
Kamenný kříž	Vlastník
Křížový kámen v Bílově	Obec
Křížový kámen v Bílově	Soukromník
Křížový kámen Bohy	Soukromník
Křížový kámen u Břízka	Soukromník
Křížový kámen u České Doubravice	Obec
Křížový kámen u České Doubravice	Obec
Křížový kámen v Čestětíně	Soukromník
Smírčí kříž v Dolanech	Soukromník

Křížový kámen v Dolní Bělé	Soukromník
Křížový kámen v Doubravě u Plzně	Obec
Křížový kámen u Dražně	Obec
Křížový kámen u vrchu Homole	Obec
Smírčí kříž v Dřevci	Soukromník
Křížový kámen u Hněvnic	Obec
Křížový kámen u Hodovíze	Státní podnik
Křížový kámen u Hodovíze	Soukromník
Smírčí kříž u Hodovíze	Soukromník
Křížový kámen u Hodovíze	Soukromník
Křížový kámen u Hubenova	Soukromník
Smírčí kříž v Hubenově	Státní podnik
Smírčí kříž v Hunčicích	Soukromník
Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky	Státní podnik
Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky	Státní podnik
Křížový kámen u Hvozdu u Manětína	Obec
Křížový kámen ve Hvozdu	Soukromník
Křížový kámen u Kalce	Soukromník

Smírčí kříž u Kamenného Újezdu	Obec
Smírčí kříž u Rochlova	Soukromník
Křížový kámen u Kbelan	Státní podnik
Křížový kámen u Kbelan	Státní podnik
Smírčí kříž u Hradecka	Státní podnik
Smírčí kámen v Kožlanech	Soukromník
Smírčí kříž v Kralovicích	Obec
Křížové kameny v Mariánském Týnci	Plzeňský Kraj
Smírčí kříž u Křečova	Soukromník
Smírčí kříž u Krsů	Soukromník
Smírčí kříž u Všerub	Plzeňský Kraj
Smírčí kříž u Ledec	Obec
Smírčí kříž u Lhotky	Soukromník
Smírčí kříž u Lipí	Státní podnik
Křížový kámen u Spankova	Státní podnik
Křížové kameny v Manětíně	Římskokatolická farnost
Smírčí kříž u Mostic	Soukromník
Smírčí kříž v Nečtinech	Plzeňský Kraj
Křížový kámen u Nového Dvora	Soukromník
Smírčí kříž u Pakoslavi	Státní podnik

Smírčí kříž u Potvorova	Soukromník
Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou	Obec
Smírčí kříž u Rozněvic	Obec
Smírčí kříž u Sedlce	Soukromník
Křížový kámen ve Strážišti	Římskokatolická farnost
Křížový kámen u Strážiště	Obec
Křížový kámen ve Velečíně	Soukromník
Křížový kámen v Ostrovci	Soukromník
Křížový kámen u Záluží	Obec
Křížový kámen u Žebnice	Obec
Křížový kámen v Žihli	Soukromník
Křížový kámen u Žihle	Obec
Celkový souhrn majitelů	
Státní podnik ČR (Lesy ČR, Povodí Vltavy)	10
Plzeňský kraj (Příspěvkové organizace)	3
Obec	17
Římskokatolická farnost	2
Soukromník	26

Graf 2 Rozdělení křížů dle majitelů

4.3.2. Komentář k hypotéze č. 1 a 2:

- Kamenné kříže jsou výhradně v majetku obcí.
- Kamenné kříže jsou ve velmi dobrém technickém stavu, protože obce mají zájem na jejich údržbě.

Hypotéza č. 1 byla na základě analýzy vlastníků objektů vyvrácena. Pomocí údajů získaných z katastru nemovitostí bylo zjištěno, že nejčastějším vlastníkem kamenných křížů v okrese Plzeň-sever jsou soukromé subjekty. Tyto lze dále rozdělit do několika kategorií. V pěti případech se jedná o zemědělská družstva, jimž patří pozemky, na kterých se památka nachází. Dále jsou to soukromé osoby, které mají kamenné kříže na svých parcelách v blízkosti rodinných domů. Tyto kříže v minulosti pravděpodobně stávaly na jiných místech a na svá současná místa byly přemístěny v nedávné minulosti. Bohužel se nepodařilo získat vyjádření těchto majitelů. S potěšením lze konstatovat, že 18 z celkových 26 objektů patřících soukromým subjektům bylo dle výše uvedených kritérií zařazeno do kategorie 1 a 2, což představuje téměř 70 % křížů a pouze v jednom případě do kategorie 5, která značí velmi zanedbaný stav. U soukromých subjektů je veliký problém s vyvíjením tlaku ohledně renovace památek. Pokud objekt není zahrnut do soupisu kulturních památek, nevztahují se na majitele žádné povinnosti a záleží jen na zodpovědnosti a dobré vůli vlastníka.

Navzdory předpokládané hypotéze jsou obce až na druhém místě v počtu vlastněných kamenných křížů. Do kategorií 1 a 2 bylo zařazeno 11 z celkových 17 křížů, což představuje přibližně 65 % kamenných památek. 5 křížů bylo zahrnuto do kategorie 3 a pouze jediný do kategorie 5. Ze získaných informací lze usuzovat, že obce mají stále ještě velké mezery ve financování oprav drobných církevních památek konkrétně kamenných křížů a měly by se více orientovat na dostupné finanční programy zaměřené na jejich opravy, které byly popsány v teoretické části této práce.

Třetím nejčastějším vlastníkem kamenných křížů jsou státní podniky České republiky. V okrese Plzeň-sever jsou to konkrétně nejčastěji Lesy ČR s. p., jimž patří 8 z 10 kamenných křížů v této kategorii. Dalšími subjekty, na jejichž pozemcích se nachází drobné církevní památky, jsou Státní pozemkový úřad a Povodí Vltavy s. p. Je mírně překvapivé, že ani jeden z křížů ve vlastnictví státních podniků se nenachází v kategorii 4 a 5, přestože se ve valné většině jedná o objekty, které se nalézají v lesích a spíše nepřístupných místech. Na rozdíl od obecních a soukromých kamenných křížů jsou sice často neobroušené, někdy lehce porostlé mechem, ale přesto pevně zakotvené a nepoškozené. Případné obroušení a zvýraznění reliéfu jsou téměř jediné investice, které by bylo možno státním podniku doporučit. Na druhou stranu je zřejmé, že by se jednalo o poměrně velmi nízkou investici, pro státní podnik nedůležitou a pravděpodobně by se nevyplatilo pro takový případ zaměstnávat zodpovědnou osobu.

Majitelem pouze 3 objektů byl identifikován Plzeňský kraj. Objekty v areálu zámku v Mariánském Týnci a v Nečtinech jsou v perfektním stavu, naproti tomu objekt u Všerub byl zařazen do kategorie 4. Tento objekt je v majetku příspěvkové organizace Správa a údržba silnic a také je umístěn u komunikace pro motorová vozidla. Lze s velkou pravděpodobností předpokládat, že v případě úpravy této vozovky dojde i k opravě kamenného kříže, neboť odbor památkové péče se k památkám ve svém vlastnictví chová zcela zodpovědně a zcela jistě bude vybrán vhodný program k zajištění financování této akce.

Přestože se zabýváme církevními památkami, nalezených objektů ve vlastnictví katolických farností je velmi málo. Konkrétně v našem případě se jedná o 2 objekty. Zachovalejším je křížový kámen ve Strážišti zazděný do zdi tamního kostela (viz obr. 61). Křížové kameny u kostela v Manětíně jsou ve velmi špatném stavu (viz obr. 52).

Rozhovorem se zástupcem farnosti zodpovědným za renovaci památek bylo zjištěno, že restaurování těchto kamenů je již naplánováno a je zahrnuto do oprav, které již byly zahájeny na kostele, o jehož zeď jsou opřeny. Vypsání dotačního programu krajským úřadem Plzeňského kraje na přelomu roků 2014 a 2015 na opravu drobných památek, popsání v teoretické části nemohl být využit z důvodu polohy křížů v památkové zóně a samotného zapsání křížů mezi národní kulturní památky.

4.3.3. Komentář k hypotéze č. 3

- Oprava drobných církevních staveb je realizována výlučně z vlastních zdrojů obce.

Část tohoto tématu již byla mírně popsána v předchozím oddíle. Pro úplnost zde přesto uvedeme informace získané terénním výzkumem a telefonickými rozhovory. V současnosti nebyly získána žádná data, z kterých by bylo patrné, že oprava či restaurování kamenných křížů bylo provedeno z jakéhokoliv dotačního programu. Pokud již k opravám dochází, jsou realizovány z vlastních zdrojů obce bez finanční pomoci z prostředků EU nebo Plzeňského kraje. Hypotézu č. 3 je proto možno potvrdit.

4.3.4. Podklady pro hypotézu č. 4

Tabulka 3 Rozdělení dle polohy

Křížový kámen/kříž	V obci/ v těsné blízkosti	Mimo obec	Z toho	
			v lese	u božích muk
Křížový kámen v Bílově	x			
Křížový kámen v Bílově	x			
Křížový kámen Bohy		x		
Křížový kámen u Břízka	x			
Křížový kámen u České Doubravice	x			
Křížový kámen u České Doubravice		x		

Křížový kámen v Čestětíně	x			
Smírčí kříž v Dolanech	x			
Křížový kámen v Dolní Bělé	x			
Křížový kámen v Doubravě u Plzně	x			x
Křížový kámen u Dražně		x		
Křížový kámen u vrchu Homole		x		x
Smírčí kříž v Dřevci	x			
Křížový kámen u Hněvnic	x			
Křížový kámen u Hodovíze		x		
Křížový kámen u Hodovíze		x		x
Smírčí kříž u Hodovíze	x			
Křížový kámen u Hodovíze		x	x	
Křížový kámen u Hubenova		x	x	
Smírčí kříž v Hubenově	x			
Smírčí kříž v Hunčicích	x			
Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky		x	x	
Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky		x	x	
Křížový kámen u Hvozdu u Manětína		x		

Křížový kámen ve Hvozdu	x			
Křížový kámen u Kalce	x			
Smírčí kříž u Kamenného Újezdu		x	x	
Smírčí kříž u Rochlova		x	x	
Křížový kámen u Kbelan		x	x	
Křížový kámen u Kbelan		x	x	
Smírčí kříž u Hradecka		x	x	
Smírčí kámen v Kožlanech	x			
Smírčí kříž v Kralovicích	x			
Křížové kameny v Mariánském Týnci	x			
Smírčí kříž u Křečova		x	x	
Smírčí kříž u Krsů		x		
Smírčí kříž u Všerub		x		
Smírčí kříž u Ledec		x	x	
Smírčí kříž u Lhotky	x			
Smírčí kříž u Lipí		x	x	
Křížový kámen u Spankova		x		
Křížové kameny v Manětíně	x			
Smírčí kříž u Mostic		x		x
Smírčí kříž v Nečtinech	x			

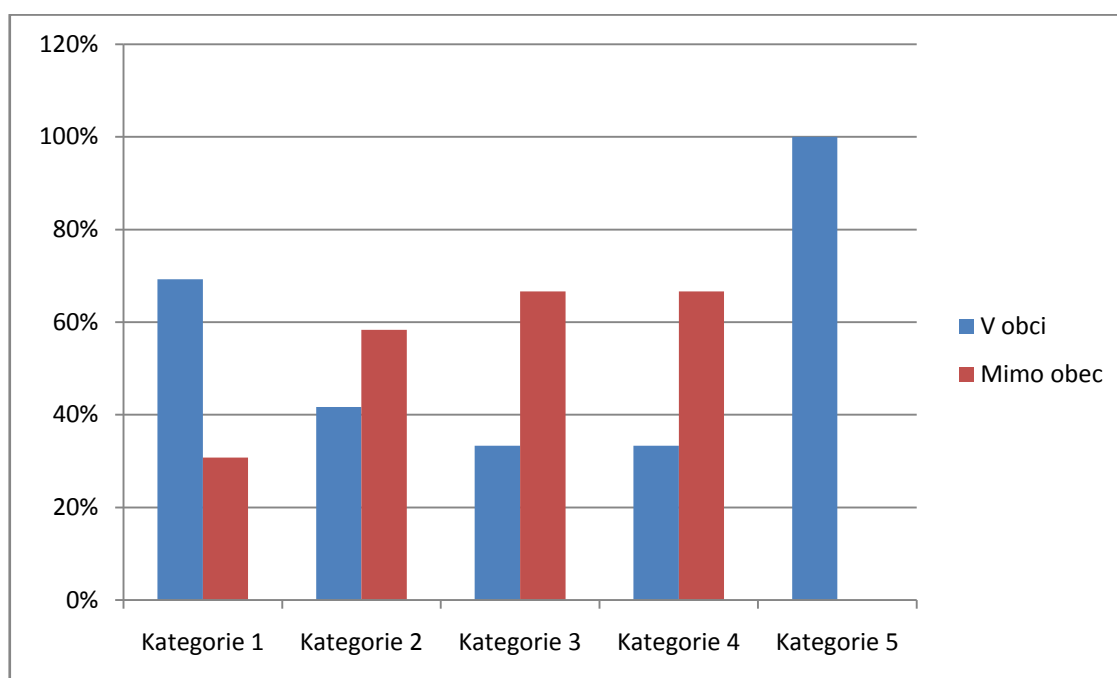
Křížový kámen u Nového Dvora		x		
Smírčí kříž u Pakoslavi		x	x	
Smírčí kříž u Potvorova	x			
Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou	x			
Smírčí kříž u Rozněvic		x		
Smírčí kříž u Sedlce		x	x	
Křížový kámen ve Strážišti	x			
Křížový kámen u Strážiště		x	x	
Křížový kámen ve Velečíně	x			
Křížový kámen v Ostrovci	x			
Křížový kámen u Záluží	x			
Křížový kámen u Žebnice		x		
Křížový kámen v Žihli	x			
Křížový kámen u Žihle	x			
Celkem	29	29	15	4

Tabulka 4 Rozdělení dle kategorií a polohy - souhrn

Kategorie	Celkem	V obci	Mimo obec	V lese	U božích muk
Kategorie 1	13	9	4	1	0
Kategorie 2	24	10	14	7	1

Kategorie 3	15	5	10	6	3
Kategorie 4	3	2	1	1	0
Kategorie 5	3	3	0	0	0
Součty	58	29	29	15	4

Graf 3 Poměr objektů v obci a mimo obec

4.3.5. Komentář k hypotéze č. 4:

- Renovace a restaurování křížů je zaměřeno pouze na památky v areálu obcí nebo jejich nejbližším okolí.

Za objekty, které byly v nedávné nebo vzdálenější minulosti renovovány, lze považovat pouze památky zařazené do kategorie 1 a 2. Díky analyzovaným datům lze však říci, že není rozdíl v množství renovovaných objektů v obcích a mimo ně. Křížů v obci zařazených do kategorií 1 a 2 je 19, křížů mimo obec ve stejných kategoriích nacházíme 18. Proto nelze potvrdit hypotézu č. 4. Důvodů, které tuto hypotézu vyvracejí, může být několik, ale pravděpodobně se jedná o kombinaci více

faktorů. Největší roli bude zcela jistě hrát druh vlastníka památky a přístup k jejímu financování, jak o tom bylo pojednáváno v otázkách týkajících se hypotéz č. 1 a 2.

Přesto je na grafickém vyjádření jasně vidět klesající počet nejzachovalejších křížů v prvních dvou kategoriích, jež jsou umístěny v obci a naproti tomu vzrůstající počet památek stojících mimo obec. Výjimku tvoří kategorie 5, ve které nenacházíme žádný kříž mimo obec. Zde je ovšem možné podat jednoduché vysvětlení, kdy dva z objektů jsou již v přípravách realizace opravy a v nejbližší době je bude možno zařadit minimálně do kategorie 2, na což nám odpoví až stav po rekonstrukci. U zbývajících objektů si nemůžeme být jisti jeho osudem. I přes jeho poměrně příznivou polohu na okraji obce zde bojujeme se skutečností, že se nachází ve velmi zanedbaném okolí (viz obr. 68) a soukromý majitel pravděpodobně nejeví o jeho rekonstrukci žádný zájem.

V rámci této hypotézy byla zkoumána také skutečnost, zda má na stav památky negativní vliv její poloha na osamělém místě v lese nebo pozitivní vliv, pokud jsou kamenné objekty umístěny v blízkosti další památky konkrétně božích muk.

Tvrzení o negativním vlivu umístění kamenného kříže v lese nelze v žádném případě podpořit. Čtrnáct z patnácti křížů, které můžeme nalézt v lese, bylo zařazeno nejhůře do kategorie 3, pouze jediný do kategorie 4 a ani jediný do kategorie 5. Na druhou stranu nelze potvrdit ani výrazně pozitivní vliv blízkosti jiné církevní památky. Přestože žádný z křížů nebyl zařazen do kategorie 5, nebyl také ani jeden kříž zařazen do kategorie 1 a stejně tak pouze 1 do kategorie 2. Z toho lze s jistotou vyvodit, že vliv jiné kulturní památky na stav kamenného kříže je celkově nevýznamný.

4.4. Dotační programy Plzeňského kraje

Oddělení památkové péče Plzeňského kraje vypsalo pro rok 2015 několik dotačních titulů. V rámci programu „Zachování a obnova památkové hodnoty a podstaty nemovité kulturní památky nebo národní kulturní památky“ byla vypsána dotace pro objekty, které se nacházejí na území Plzeňského kraje, jsou prohlášeny za kulturní památku nebo národní kulturní památku a nejsou ve vlastnictví ČR nebo Plzeňského kraje.

Zcela konkrétně jen tento program určen na stavební a restaurátorské práce související přímo se zachováním a obnovou památkové hodnoty a podstaty nemovité kulturní památky nebo nemovité národní kulturní památky. Jedná se zejména o obnovu střešního pláště, krovové konstrukce, fasád, výplní okenních a dveřních otvorů (repase a obnova původního řešení), o restaurování uměleckořemeslných prvků a děl výtvarných umění (detailů a nástěnných maleb) a o statické zajištění objektů. Pro naši práci je nejdůležitější část, kde se hovoří o možnosti použití finančních prostředků na restaurování ohrožených nemovitých kulturních památek – uměleckořemeslných a výtvarných děl umístěných v exteriéru. Celková výše dotace dosáhla částky 80.000,- Kč až 100.000,- Kč s 20 % spoluúčastí žadatele.

Z námi popsanych památek by se tento program týkal například kamenných objektů v Manětíně v majetku tamní římsko-katolické farnosti. Nutno říci, že majitel měl zřetelný zájem o poskytnutí dotace, nicméně celý projekt musel být zastaven z důvodu neposkytnutých závazných stanovisek od Plzeňského kraje, o která majitel nezažádal v dostatečném předstihu.

Další dotační titul Plzeňského kraje se jmenuje „Obnova historického stavebního fondu v památkových rezervacích a zónách a staveb drobné architektury na území Plzeňského kraje pro rok 2015“ a stejně jako v minulém případě je určen pro objekty, které se nacházejí na území Plzeňského kraje a nejsou ve vlastnictví ČR nebo Plzeňského kraje. Na rozdíl od předchozího titulu je tento určen na stavební a uměleckořemeslné práce související přímo se zachováním a obnovou původního řešení nemovitostí nebo drobných staveb dotvářejících prostředí, které nejsou prohlášeny za kulturní památky, ale nacházejí se na území památkové rezervace nebo zóny a stavební a uměleckořemeslné práce související přímo se záchranou a obnovou staveb drobné architektury dotvářejících kulturní krajiny, které nejsou prohlášeny za kulturní památky a nenacházejí se na území památkové rezervace nebo zóny. Celková výše dotace nebyla nikterak vysoká, pohybovala se v rozmezí 10.000,- Kč až 30.000,- Kč s 20 % spoluúčastí žadatele.

4.5. Interpretace zjištěných dat

V praktické části práce bylo zjištěno, že přibližně polovina kamenných křížů na území okresu Plzeň – sever náleží do majetku obcí, kraje či státu. Také bylo zjištěno, že akutní potřebu opravy nebo rekonstrukce má maximálně jedna třetina všech kamenných památek včetně těch vlastněných soukromými subjekty. Celková částka na opravu, údržbu nebo restaurování všech křížů zahrnutých do kategorie 3 – 5 by při využití kvalitních materiálů a se zahrnutím všech provozních nákladů dosáhla maximální výše 426.300,- Kč.

Pokud bychom se zabývali pouze památkami, které se nacházejí v obci a mají přispívat ke zkvalitnění estetického a duchovního života tamních obyvatel, týkala by se finanční pomoc maximálně 10 křížů a požadované finanční prostředky by dosahovaly výše 203.000,- Kč.

Díky dotačním programům Plzeňského kraje, tak jak byly popsány v praktické části práce, případně jiným grantům, které byly zmíněny v teoretické části práce, by všechny uvažované památky mohly být zachráněny v poměrně krátké době. Záleží pouze na zodpovědnosti obecních zastupitelů a vlastníků těchto magických památek.

5. Závěr

Celá práce byla zaměřena na okres Plzeň – sever a kamenné kříže, které se na území tohoto okresu nacházejí. Hlavním cílem práce bylo pomoci zastupitelům mnoha malých obcí nalézt finanční nástroje pro rekonstruování a opravy těchto drobných církevních památek. Pozitivním zjištěním bylo, že obecní zastupitelé mají dobré povědomí o těchto památkách, přestože v mnoha případech dochází k nerozlišování mezi kříži dřevěnými, litinovými a kamennými.

Další pozitivní věcí, která byla v rámci výzkumu zjištěna, je skutečnost, že většina kamenných křížů je v poměrně dobrém stavu a některé z památek, které v uspokojivém stavu nejsou, mají svojí rekonstrukci již naplánovanou. To znamená, že počet poškozených nebo neudržovaných kamenných křížů by se měl neustále snižovat.

Jako velký přínos práce můžeme vidět, že obecní zastupitelé si uvědomili, že i tak drobné a nepříliš známé památky jako jsou kamenné kříže, se postupně stávají celospolečenským tématem a má význam o ně pečovat. V některých případech začínají být využívány i pro zvýšení cestovního ruchu v regionu. Přestože tato funkce je v případě kamenných křížů spíše marginální.

Aby se ještě více zkvalitnila péče o drobnou církevní architekturu v obcích, byla vždy nabídnuta pomoc při zpracování dokumentace pro získání finančních prostředků z Plzeňského kraje, která byla přijímána velmi pozitivně. Některé důvody, proč prozatím nedošlo k realizaci oprav, byly popsány v jedné z předešlých kapitol. Přesto lze tuto aktivitu hodnotit více než kladně a je možno konstatovat, že pro daný region má celá tato práce značný význam.

6. Seznam literatury a internetových zdrojů

6.1. Literatura

BUKAČOVÁ, I., FÁK, J.: *Paměť krajiny I – VIII*. 1. vydání. Muzeum a galerie severního Plzeňska: Mariánská Týnice, 2007. ISBN 978-80-903165-8-4.

BRŮNOVÁ, R., BRŮNA, K.: *Smírčí kříže rychnovského okresu*. 1. vydání. Státní nakladatelství: Kostelec nad Orlicí, 1994.

FROLEC, V., VAŘEKA, J.: *Lidová architektura*. 1. vydání. Státní nakladatelství technické literatury: Praha, 1983.

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HÁJEK, T., BUKAČOVÁ, I.: *Příběh drobných památek*. 1. vydání. Studio JB : České Budějovice, 2001. ISBN 80-900903-9-7.

HEŘMANOVÁ, E., PATOČKA, J.: *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. 1. vydání. Oeconomica : Praha, 2007. ISBN 978-80-245-1304-1.

HUDEČEK, J.: *Ekonomické pohledy na památkové statky našich měst*. 1. vydání. Pracovní skupina pro regeneraci MPR a MPZ ČR: Praha, 1992. ISBN 80-85124-15-7.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. vydání. Argo: Praha, 2001. ISBN 80-7203-370-0.

PATOČKA, J., HEŘMANOVÁ E.: *Lokální a regionální kultura v české republice*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8.

PEK, T.: *Stavební památky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluver ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-462-8.

PRECLÍK, V.: *Smírčí kameny*. 1. vydání. Československý spisovatel: Praha, 1990. ISBN 80-202-0174-2.

VLÁČIL, J., HRADECKÁ, I. *Industriální vztahy a sociálně politické orientace českých dělníků a manažerů*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1995. ISBN 80-85950-04-9.

6.2. Internetové zdroje

www.czso.cz

www.fondbudoucnosti.cz

www.katolicka-kultura.sweb.cz

www.mapy.cz

www.mkr.cz

www.npu.cz

7. Přílohy

Obrázek 1 Křížový kámen v Bílově

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 1 Křížový kámen v Bílově

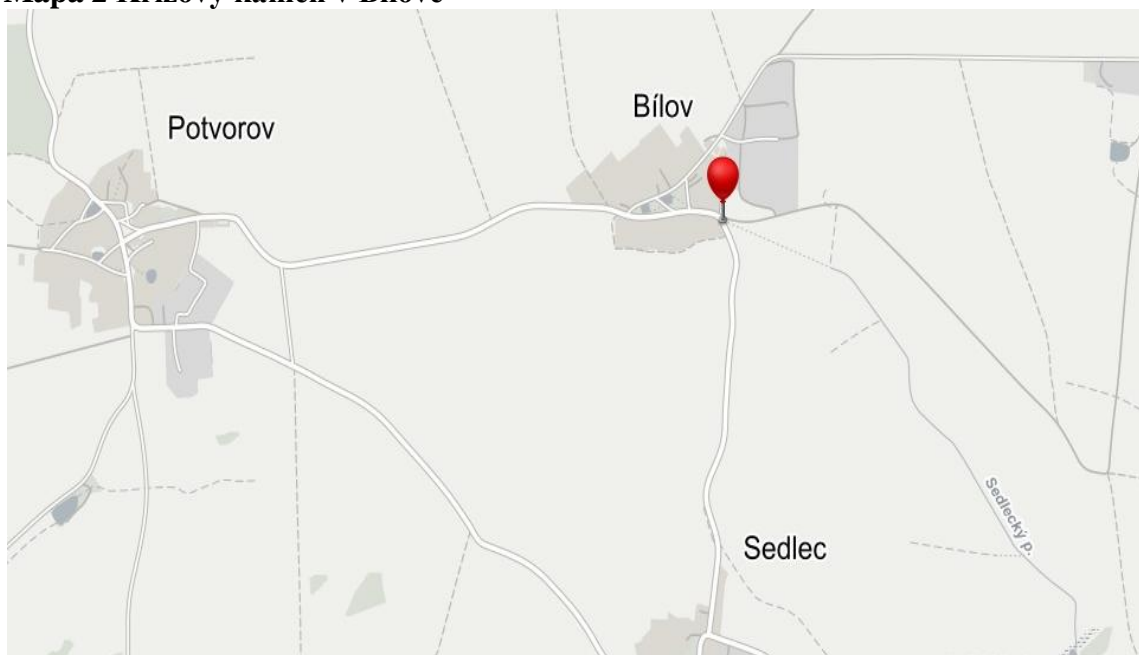
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.017480, 13.422249

Obrázek 2 Křížový kámen v Bílově

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 2 Křížový kámen v Bílově

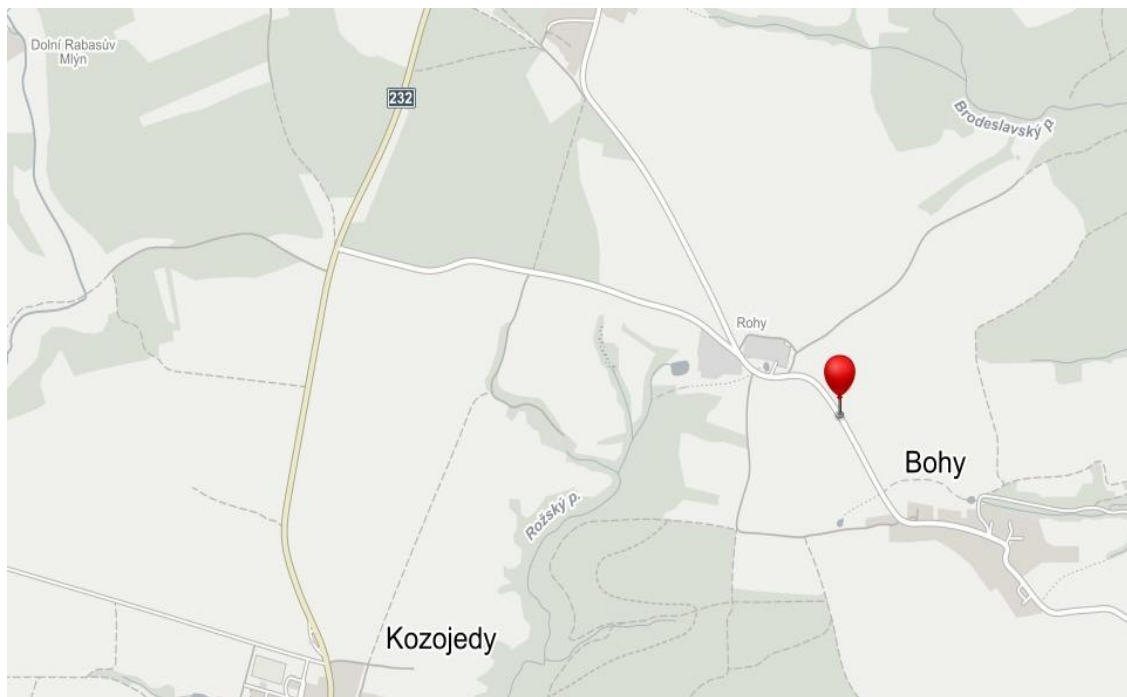
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.017147, 13.427823

Obrázek 3 Křížový kámen Bohy

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 3 Křížový kámen Bohy

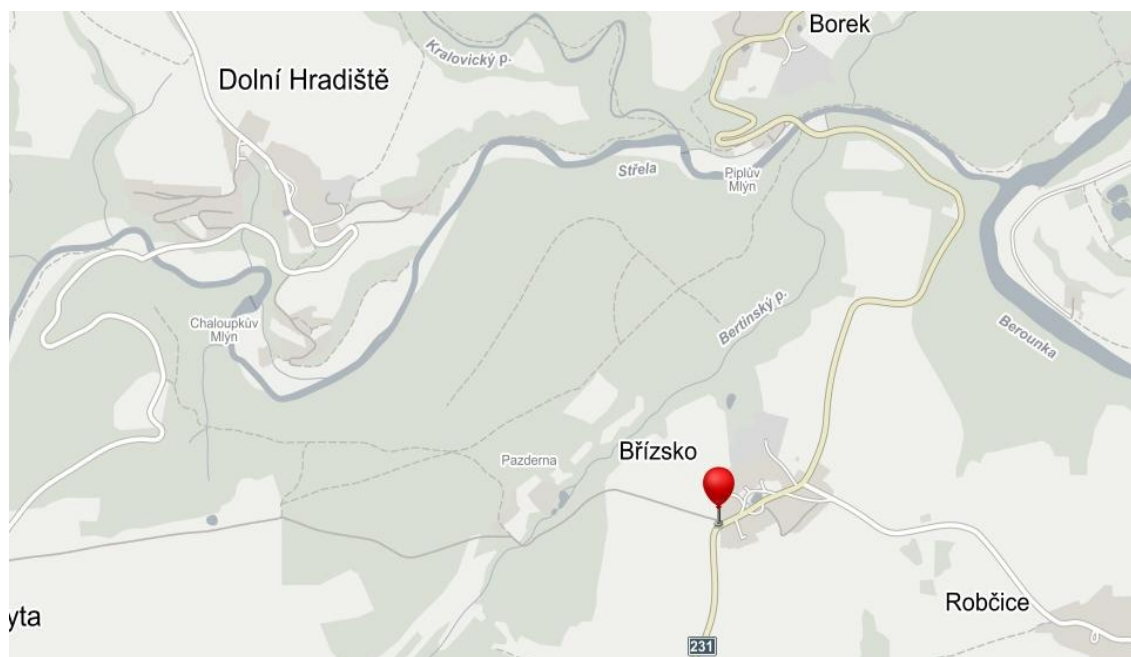
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.941085, 13.568067

Obrázek 4 Křížový kámen u Břízka

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 4 Křížový kámen u Břízka

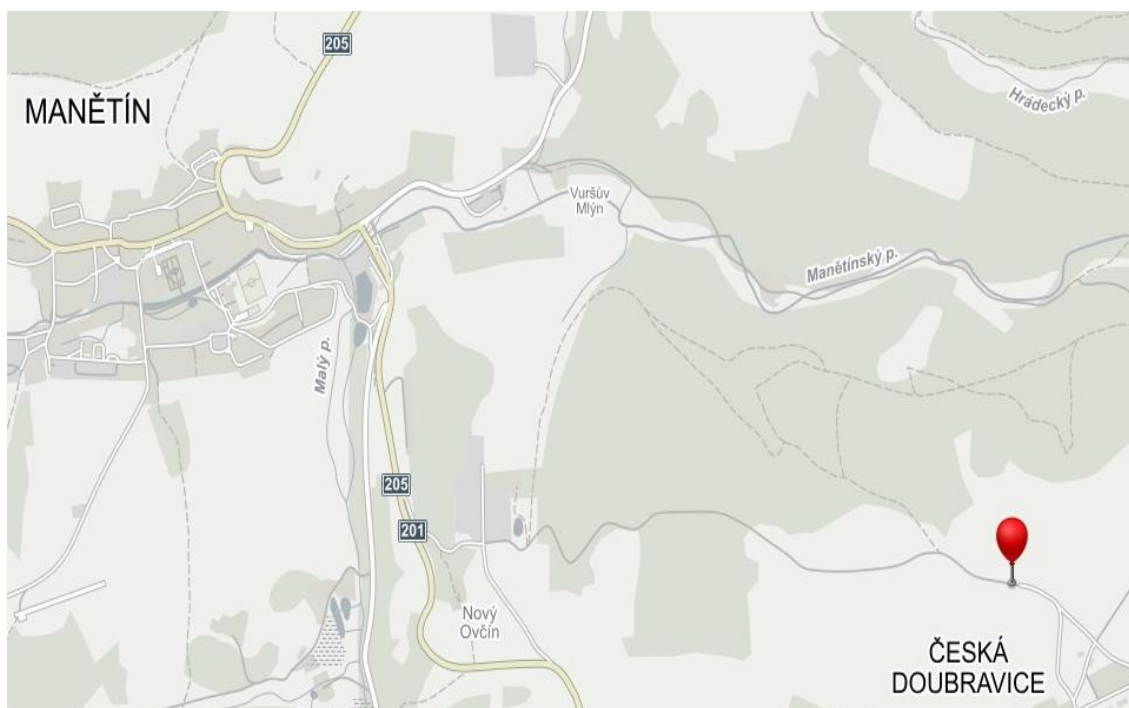
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.904358, 13.516389

Obrázek 5 Křížový kámen u České Doubravice

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 5 Křížový kámen u České Doubravice

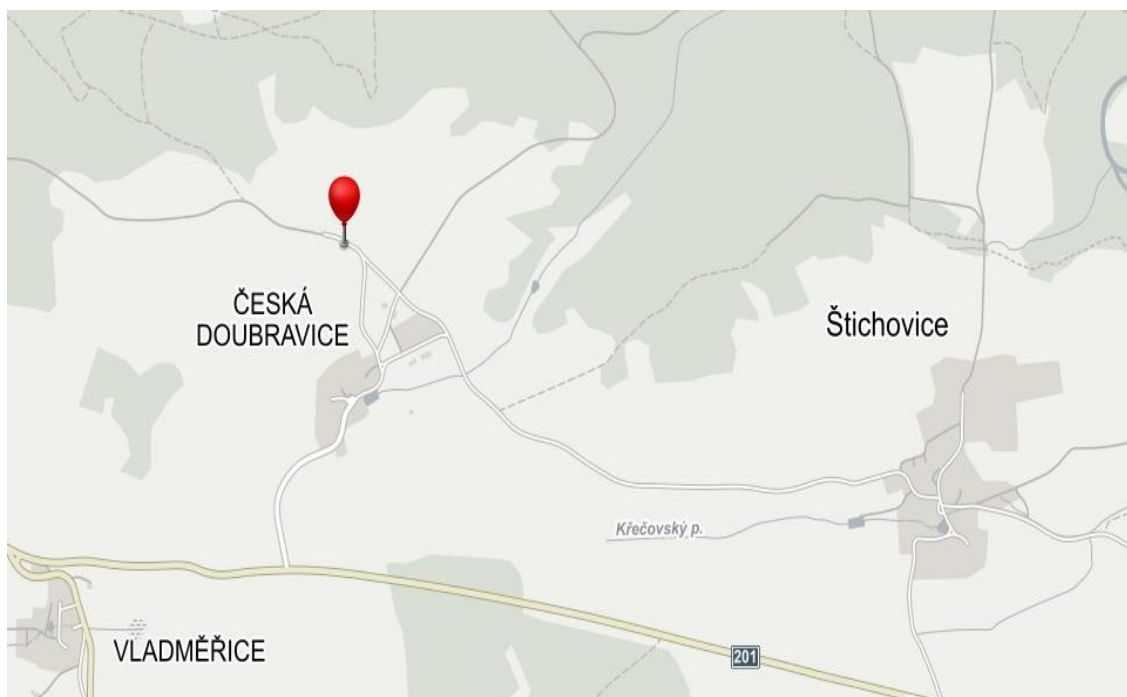
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.983883, 13.272844

Obrázek 6 Křížový kámen u České Doubravice

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 6 Křížový kámen u České Doubravice

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.983644, 13.274169

Obrázek 7 Křížový kámen v Čestětíně

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 7 Křížový kámen v Čestětíně

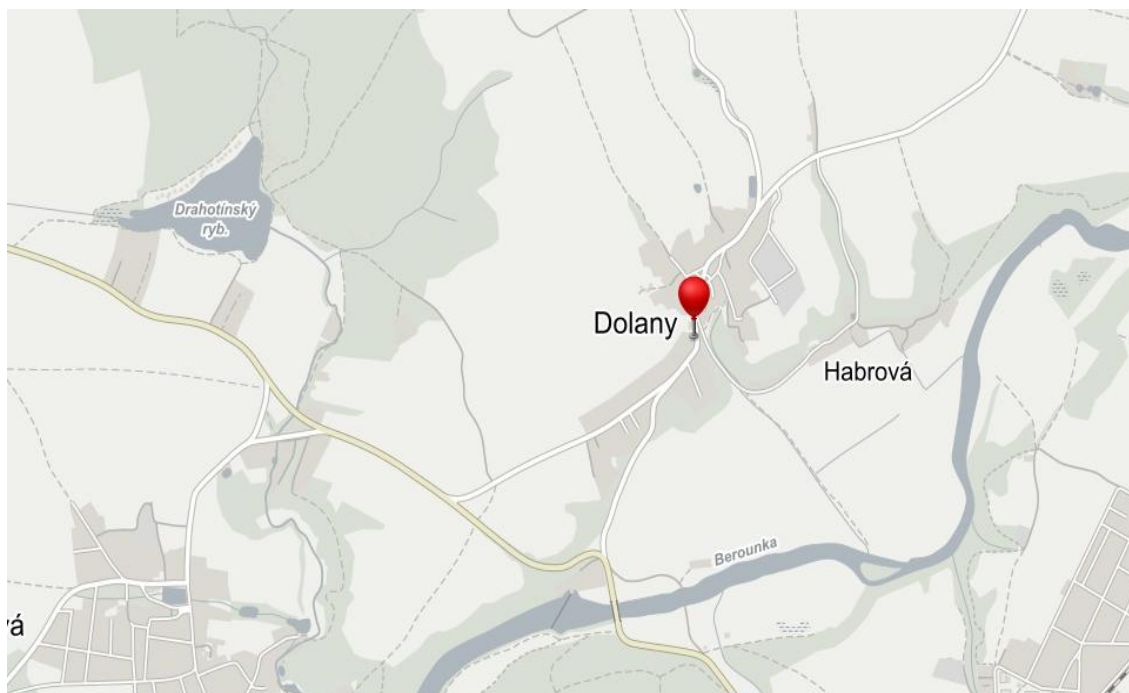
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS 1: 49.971178, 13.098079

Obrázek 8 Smírčí kříž v Dolanech

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 8 Smírčí kříž v Dolanech

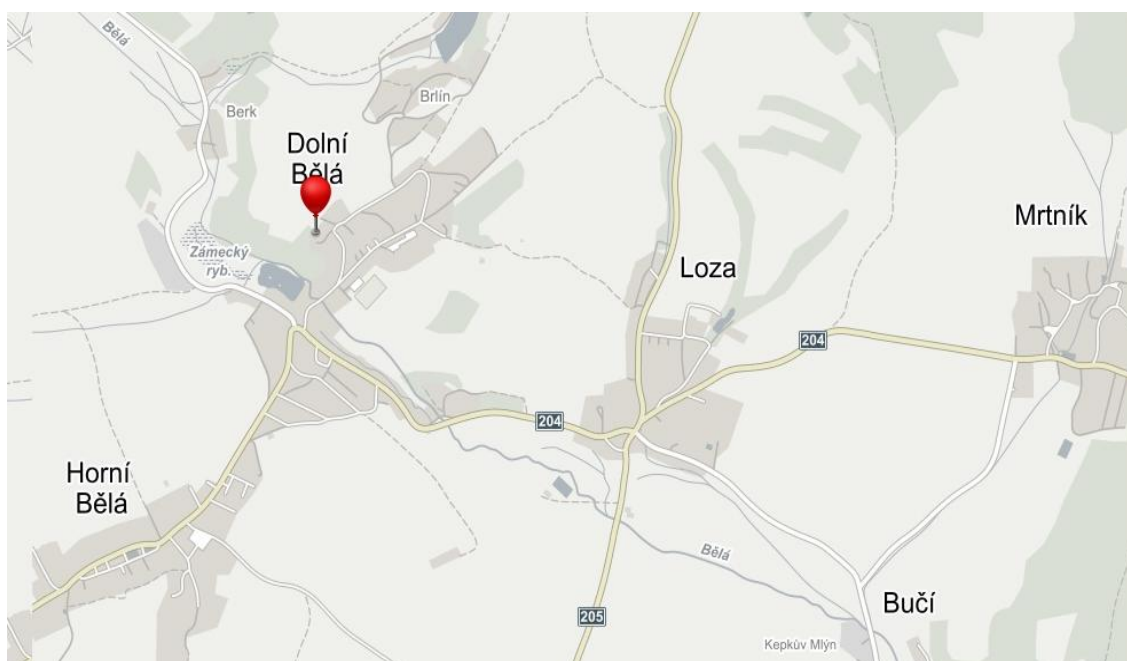
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.806295, 13.472100

Obrázek 9 Křížový kámen v Dolní Bělé

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 9 Křížový kámen v Dolní Bělé

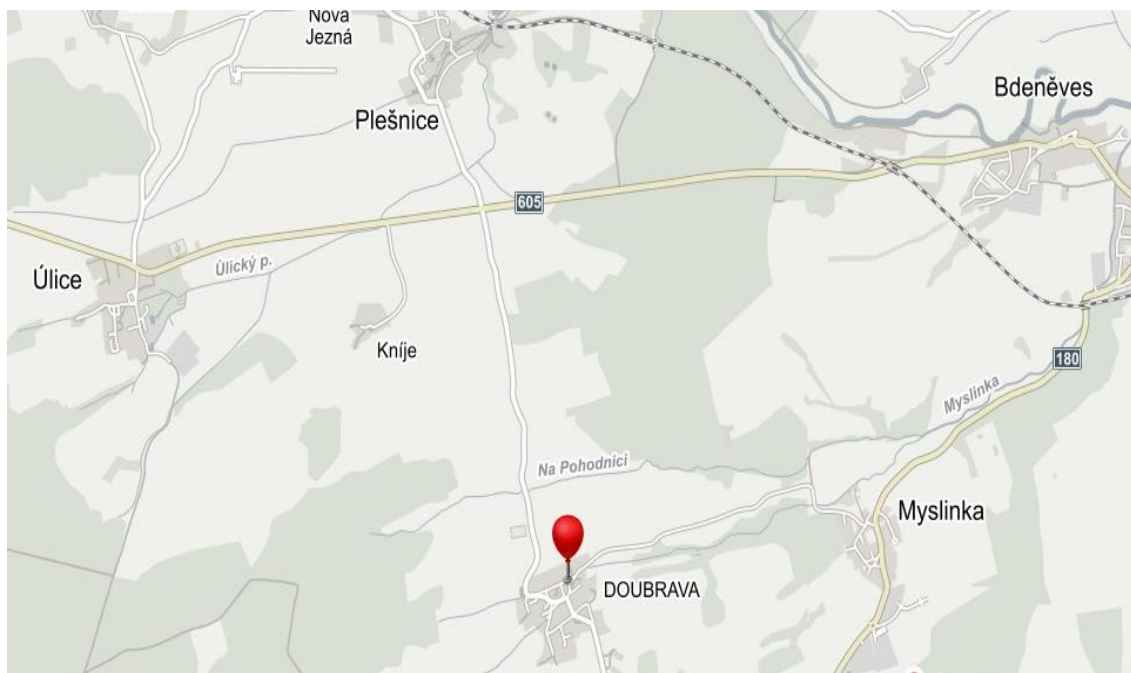
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.898719, 13.274066

Obrázek 10 Křížový kámen v Doubravě u Plzně

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 10 Křížový kámen v Doubravě u Plzně

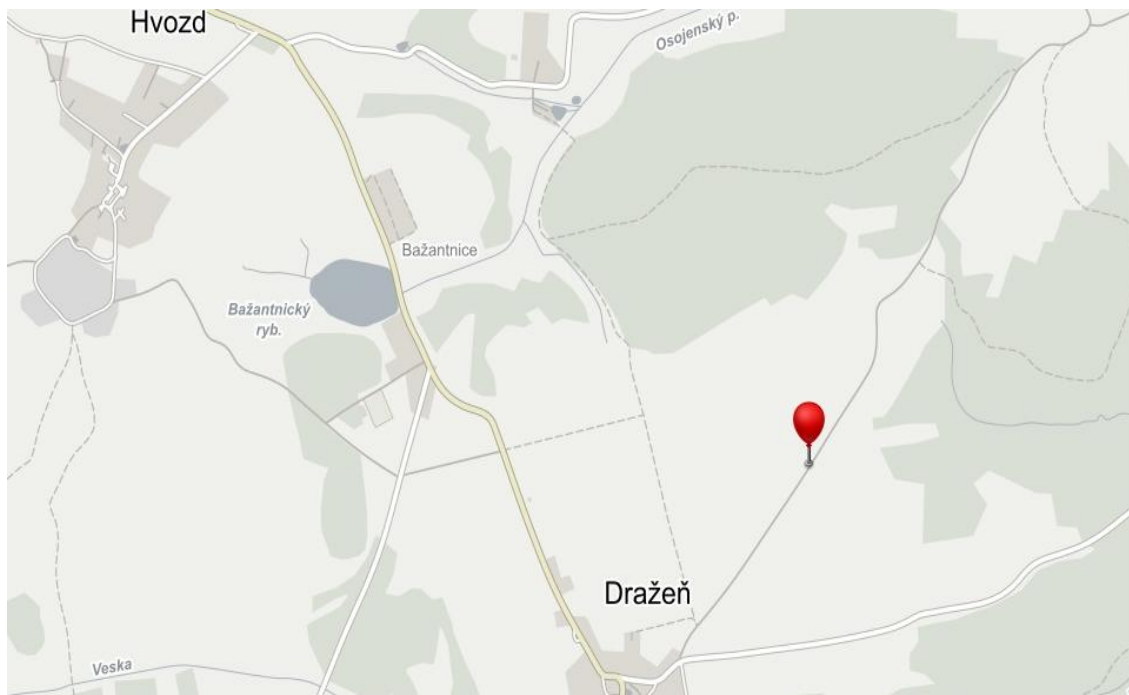
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.746770, 13.189792

Obrázek 11 Křížový kámen u Dražně

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 11 Křížový kámen u Dražně

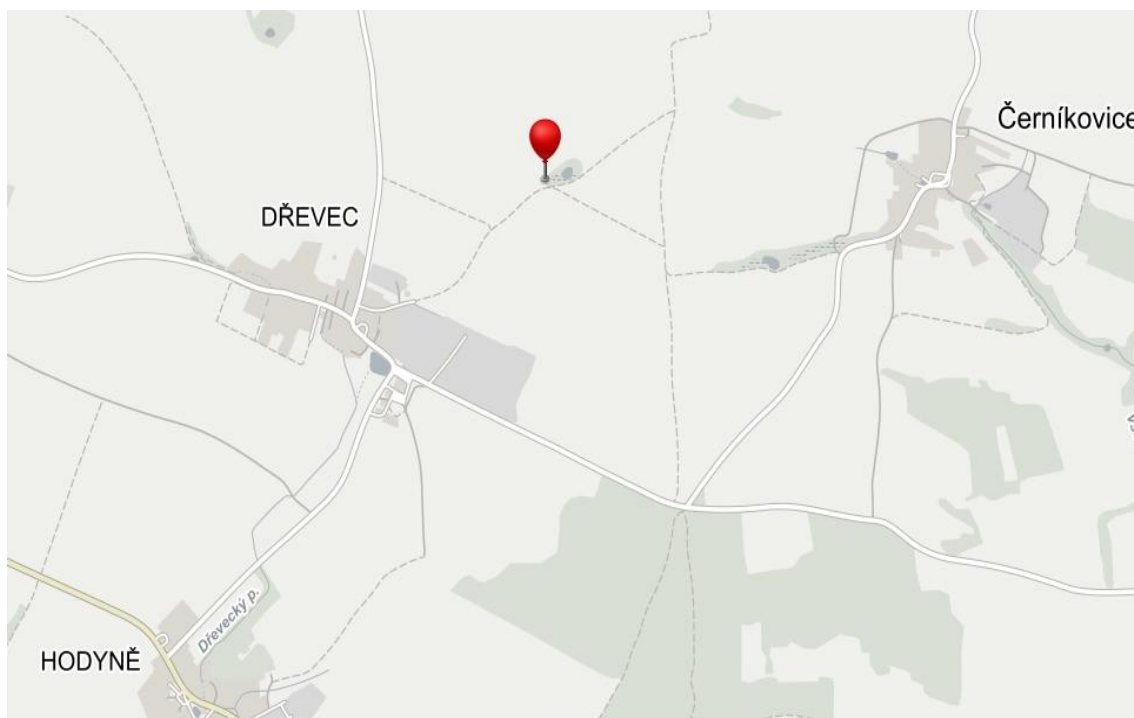
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.932775, 13.296109

Obrázek 12 Křížový kámen u vrchu Homole

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 12 Křížový kámen u vrchu Homole

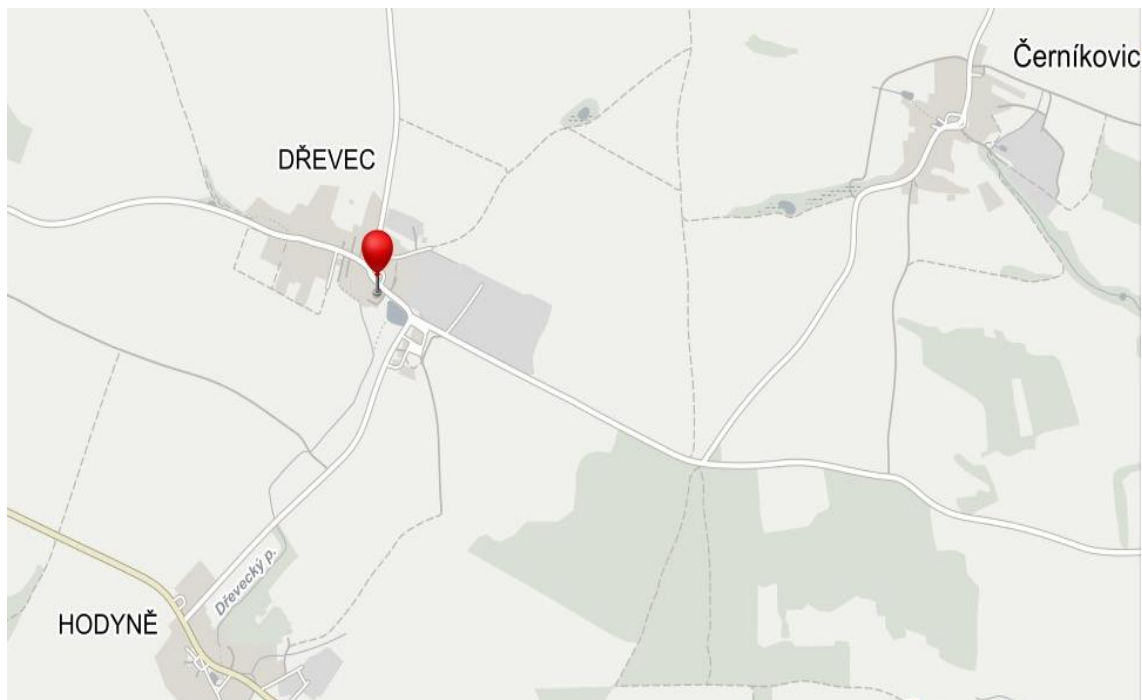
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.975069, 13.547942

Obrázek 13 Smírčí kříž v Dřevci

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 13 Smírčí kříž v Dřevci

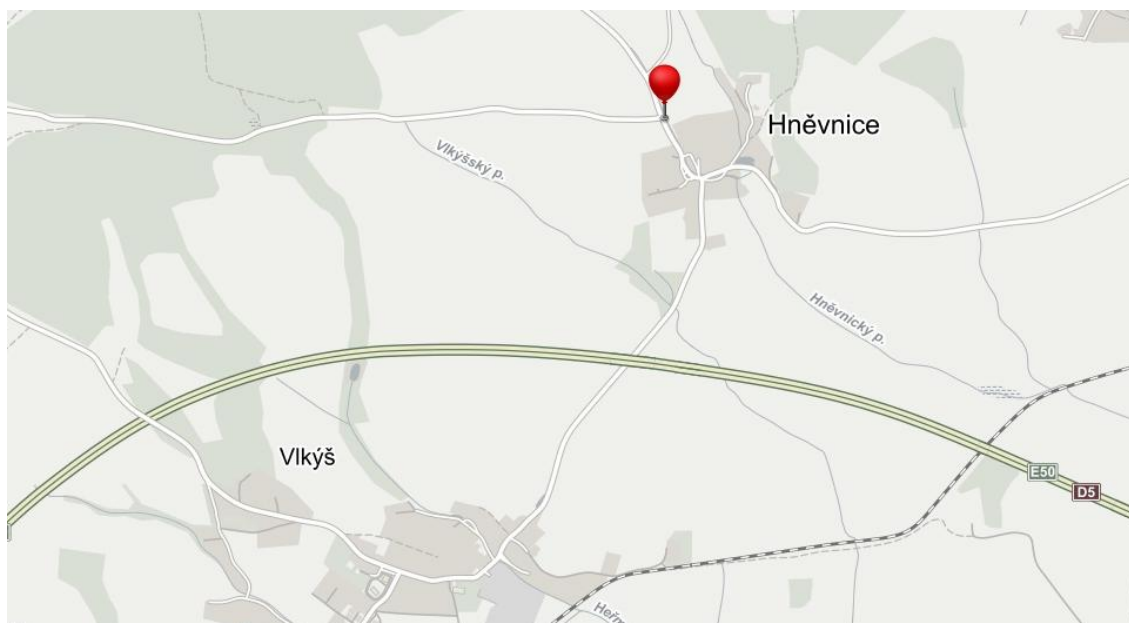
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.970467, 13.539294

Obrázek 14 Křížový kámen u Hněvnic

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 14 Křížový kámen u Hněvnic

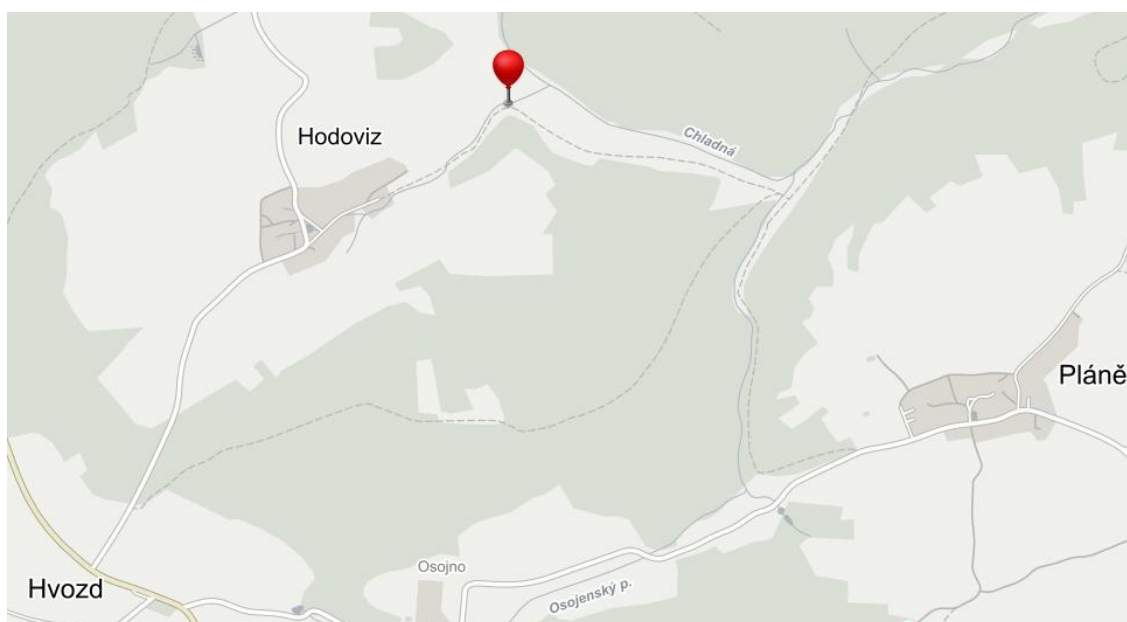
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.730436, 13.100898

Obrázek 15 Křížový kámen u Hodovíze

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 15 Křížový kámen u Hodovíze

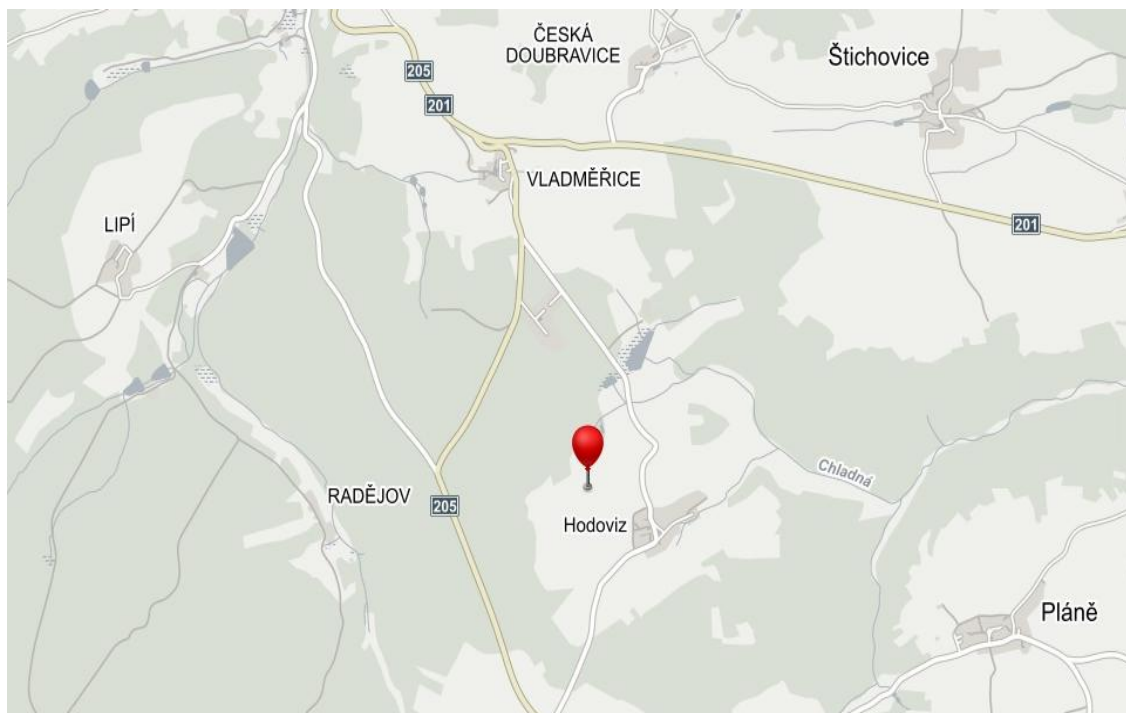
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.959251, 13.286011

Obrázek 16 Křížový kámen u Hodovíže

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 16 Křížový kámen u Hodovíže

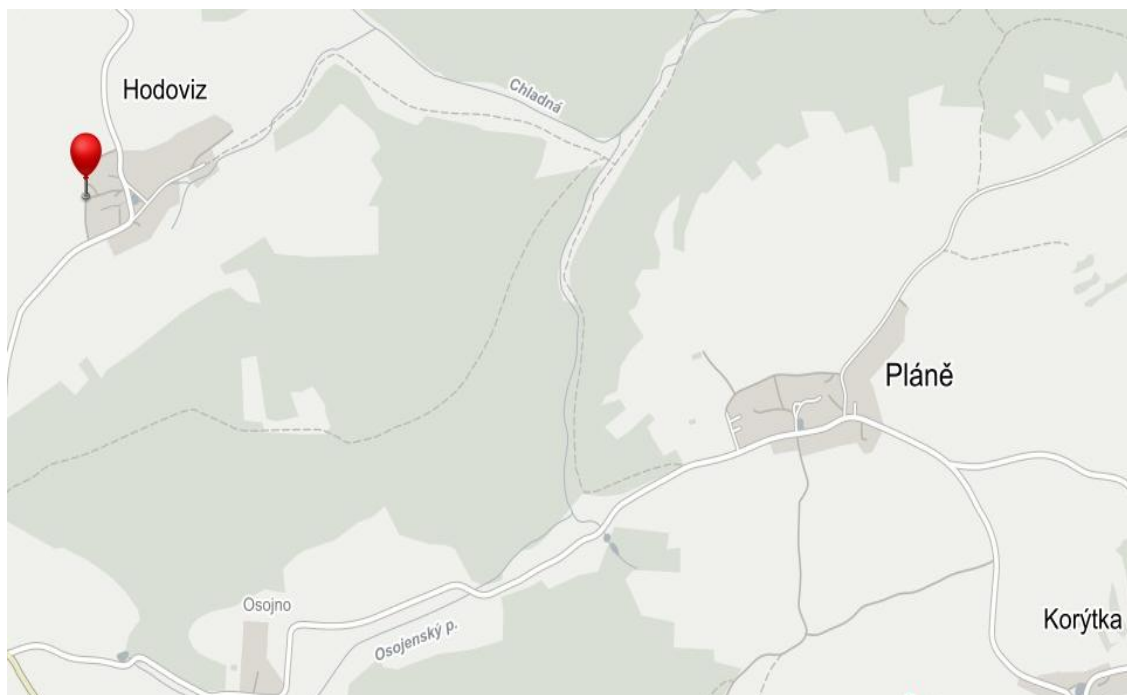
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.957536, 13.269997

Obrázek 17 Smírčí kříž u Hodovíze

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 17 Smírčí kříž u Hodovíze

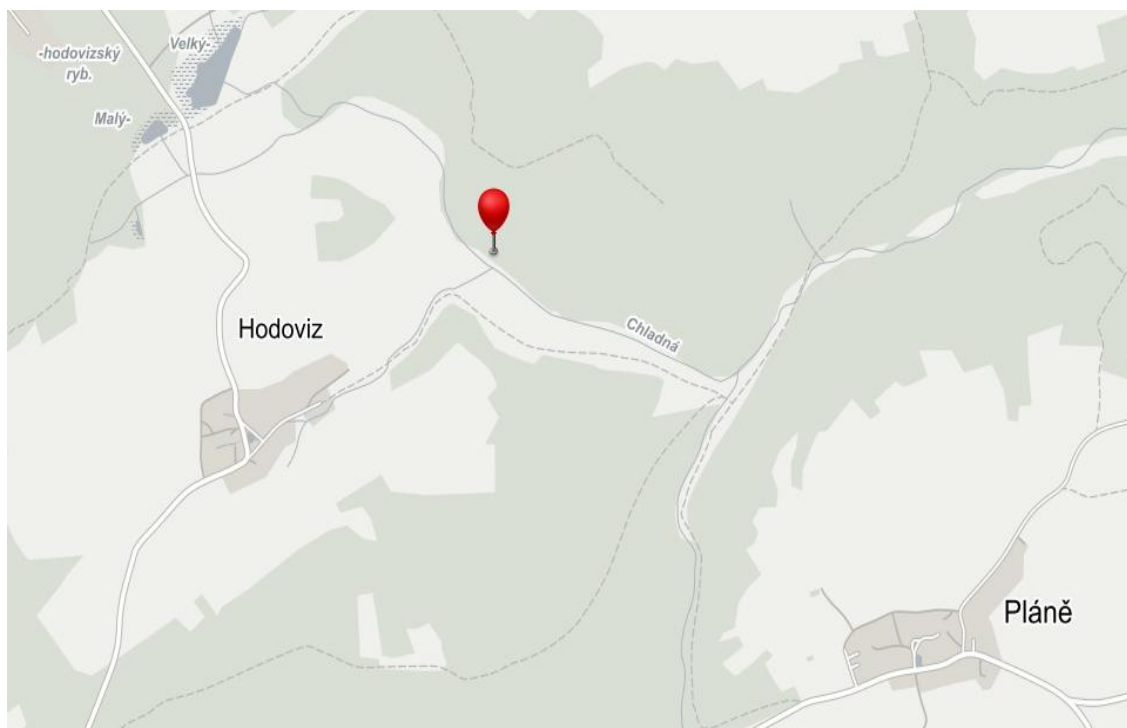
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.955328, 13.274304

Obrázek 18 Křížový kámen u Hodovíže

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 18 Křížový kámen u Hodovíže

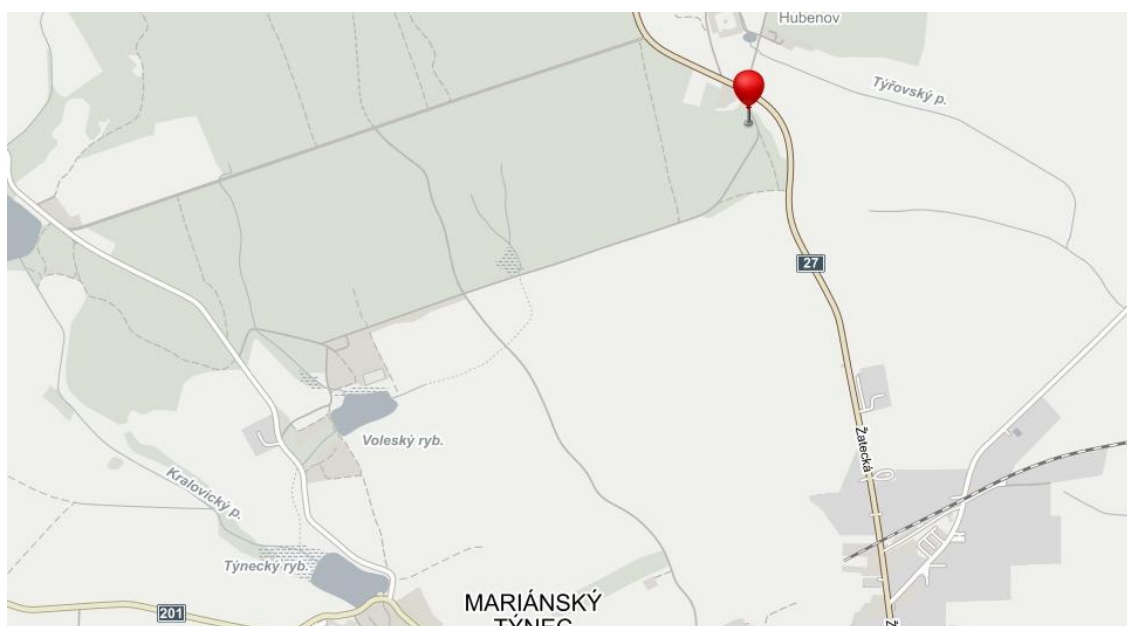
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS:49.960276, 13.288042

Obrázek 19 Křížový kámen u Hubenova

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 19 Křížový kámen u Hubenova

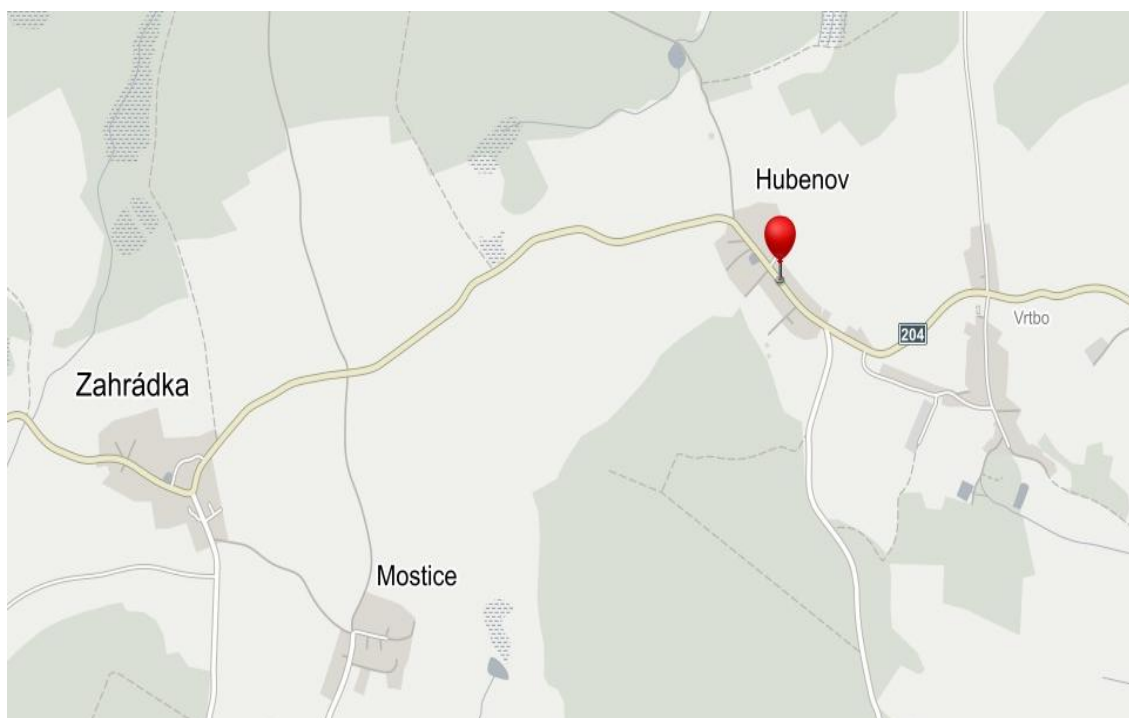
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0011319N, 13.4817781E

Obrázek 20 Smírčí kříž v Hubenově

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 20 Smírčí kříž v Hubenově

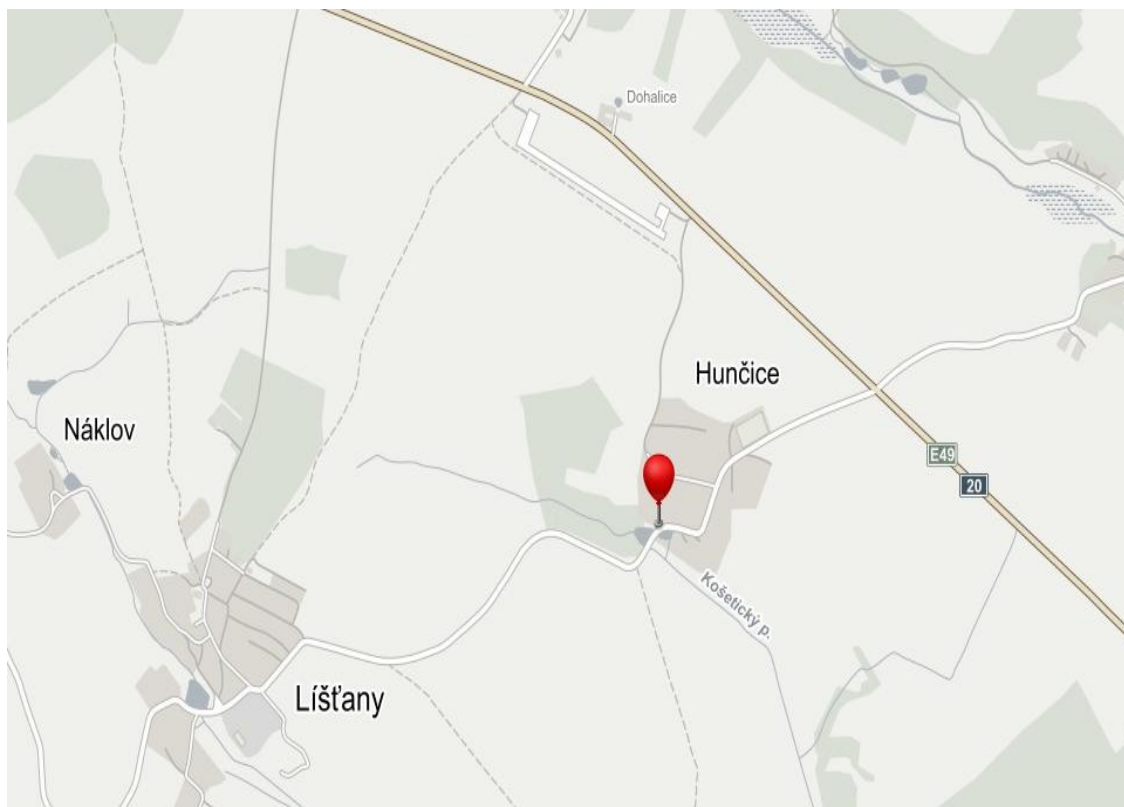
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8867931N, 13.2392950E

Obrázek 21 Smírčí kříž v Hunčicích

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 21 Smírčí kříž v Hunčicích

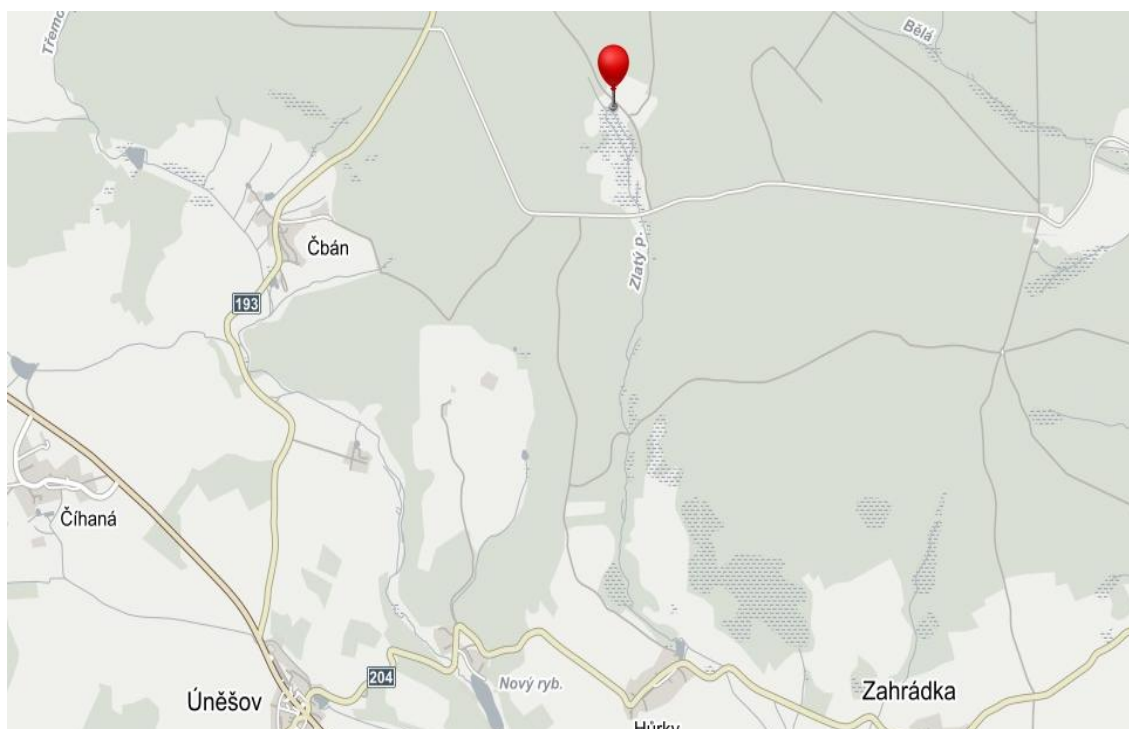
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8347042N, 13.2027639E

Obrázek 22 Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 22 Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky

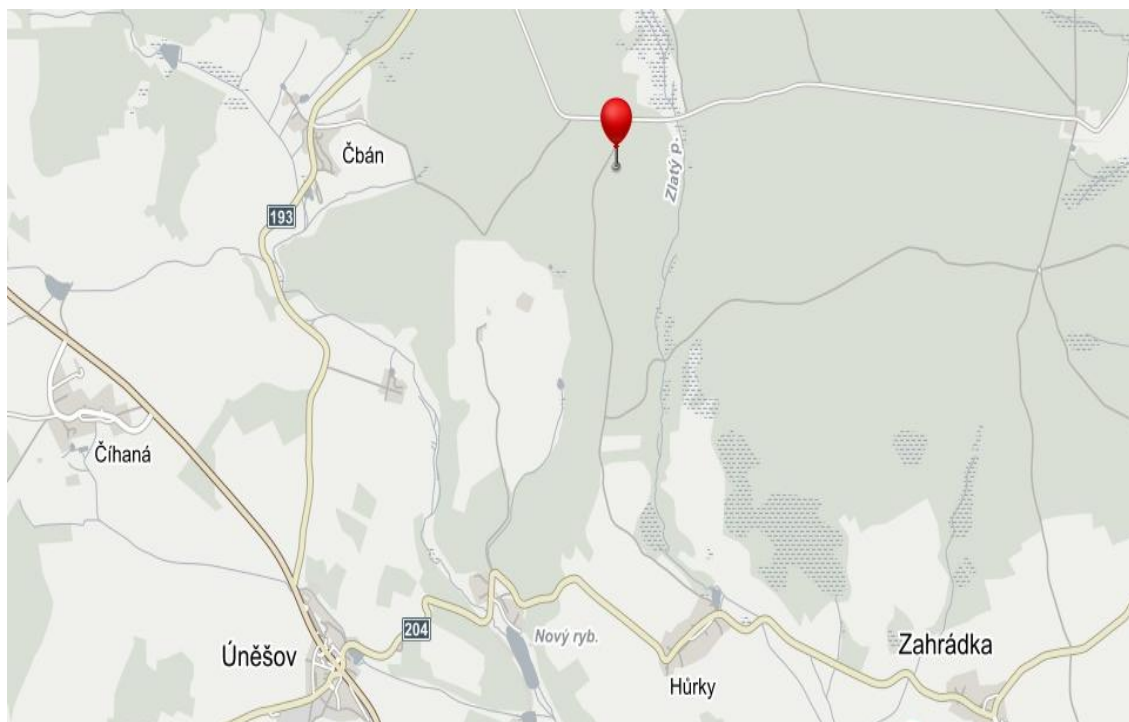
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9143531N, 13.1777981E

Obrázek 23 Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 23 Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky

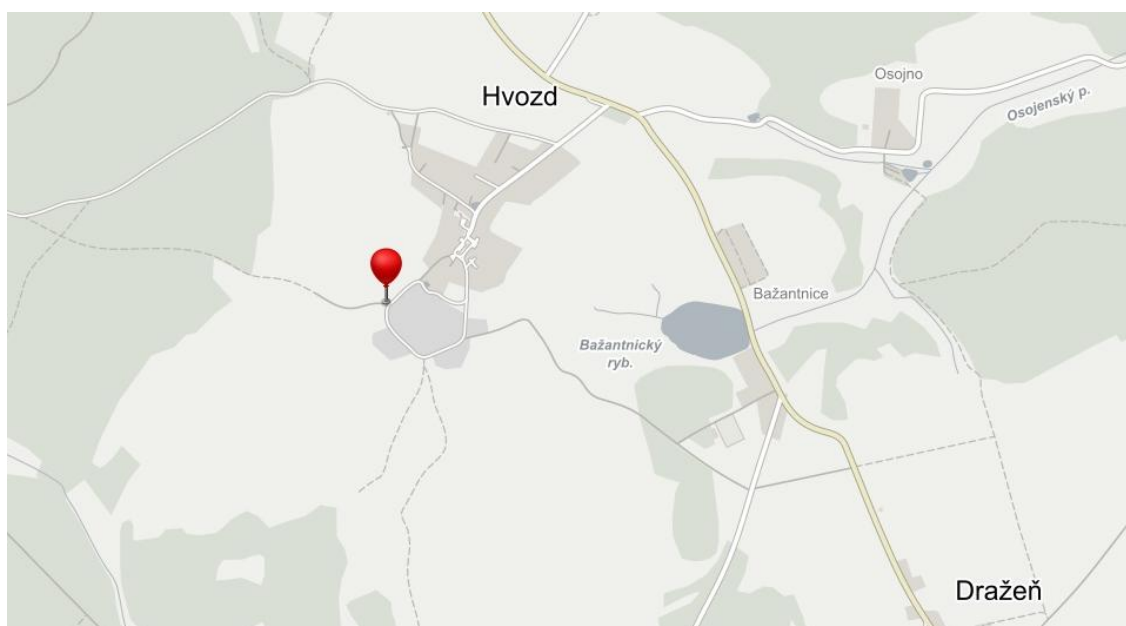
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9063650N, 13.1749361E

Obrázek 24 Křížový kámen u Hvozdu u Manětína

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 24 Křížový kámen u Hvozdu u Manětína

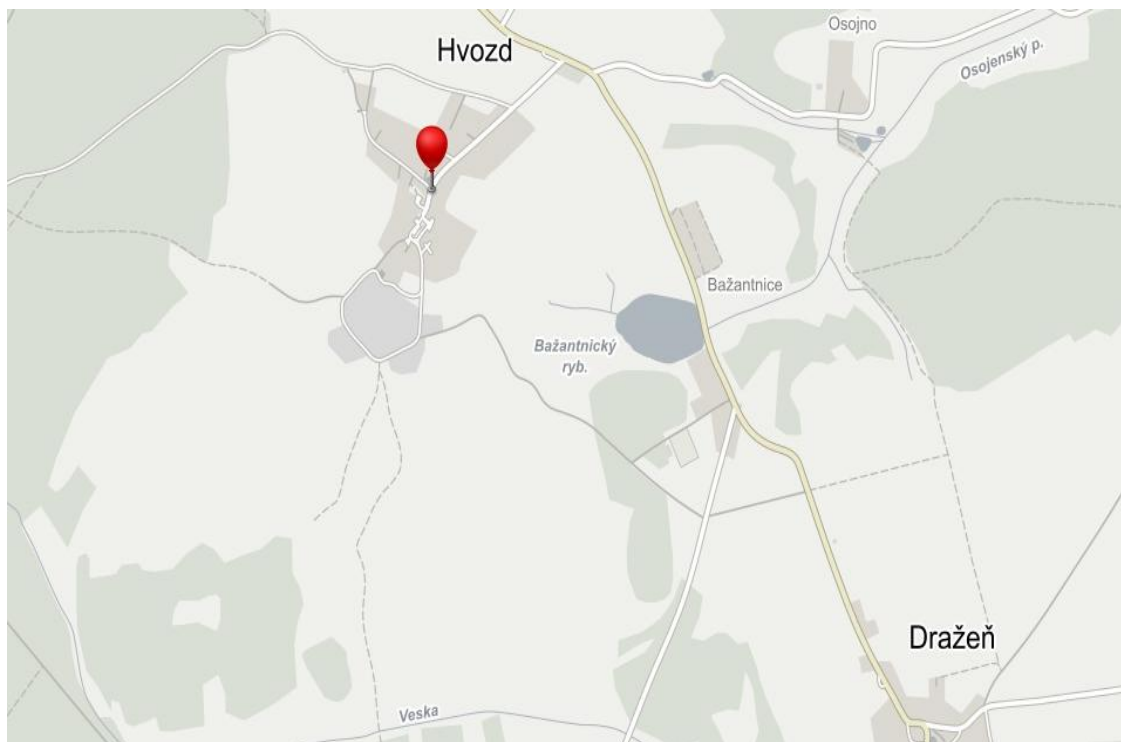
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9376361N, 13.2592992E

Obrázek 25 Křížový kámen ve Hvozdu

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 25 Křížový kámen ve Hvozdu

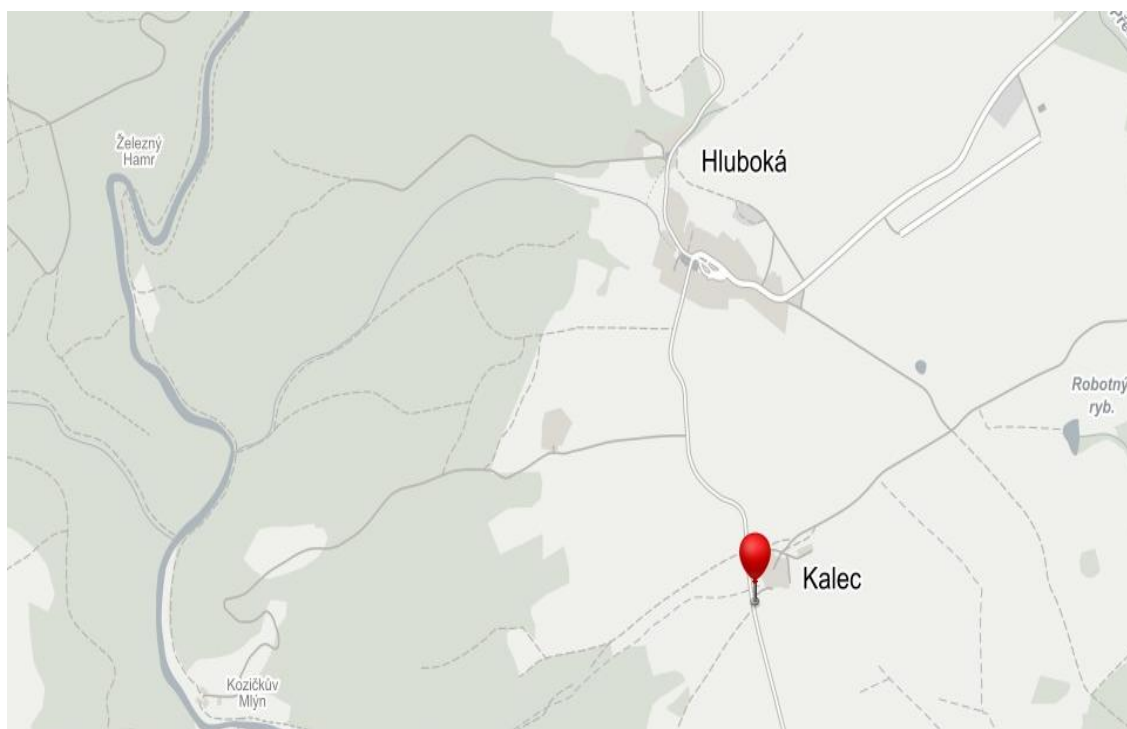
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9404028N, 13.2634850E

Obrázek 26 Křížový kámen u Kalce

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 26 Křížový kámen u Kalce

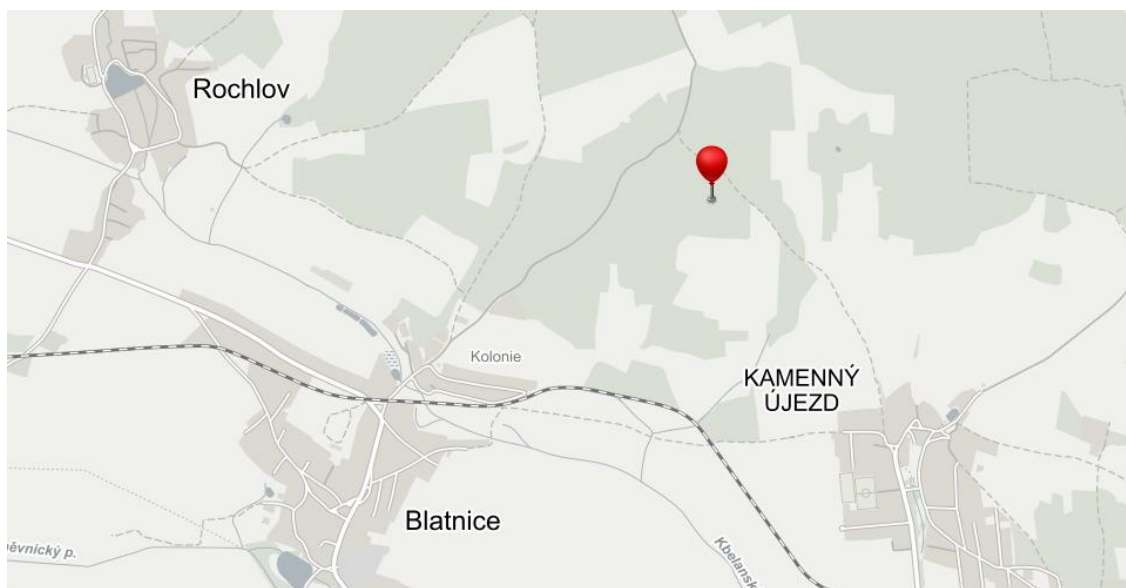
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0209161N, 13.3279042E

Obrázek 27 Smírčí kříž u Kamenného Újezdu

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 27 Smírčí kříž u Kamenného Újezdu

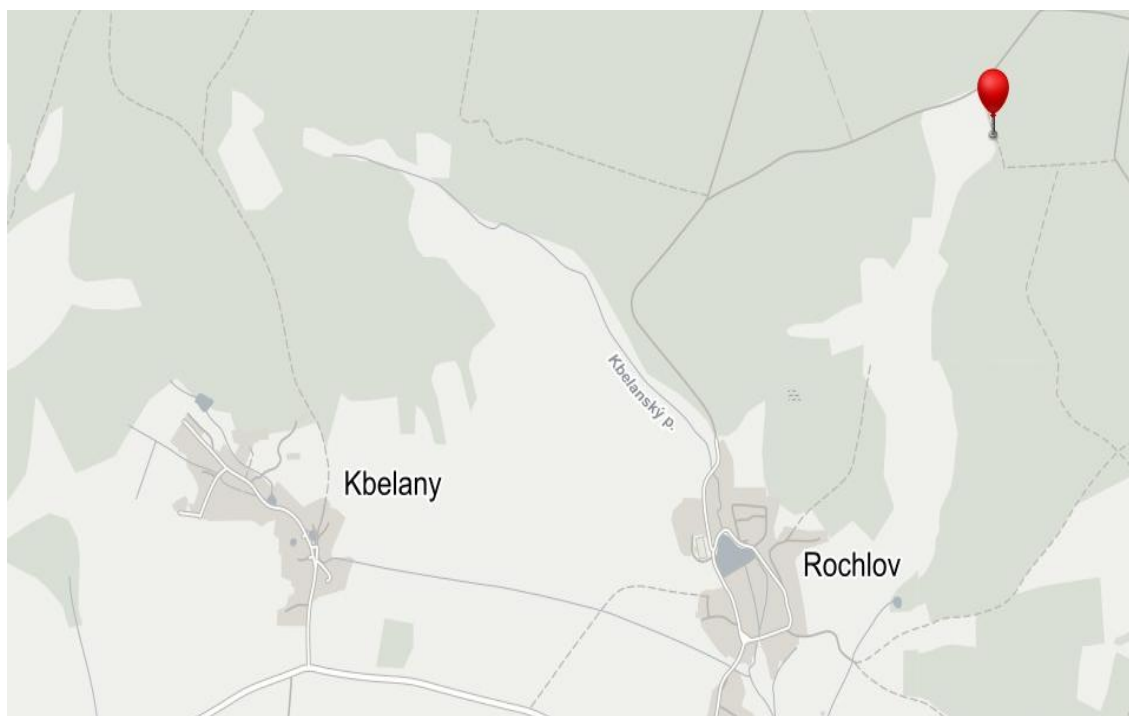
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.7294442N, 13.1736950E

Obrázek 28 Smírčí kříž u Rochlova

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 28 Smírčí kříž u Rochlova

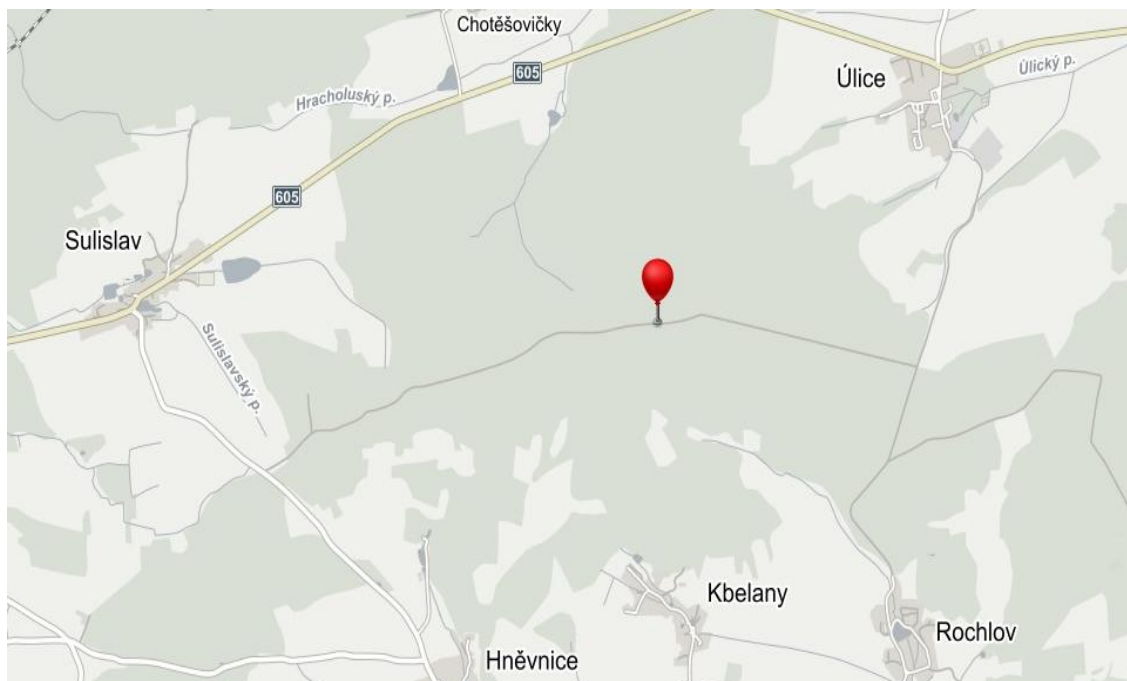
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.7432131N, 13.1576089E

Obrázek 29 Křížový kámen u Kbelan

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 29 Křížový kámen u Kbelan

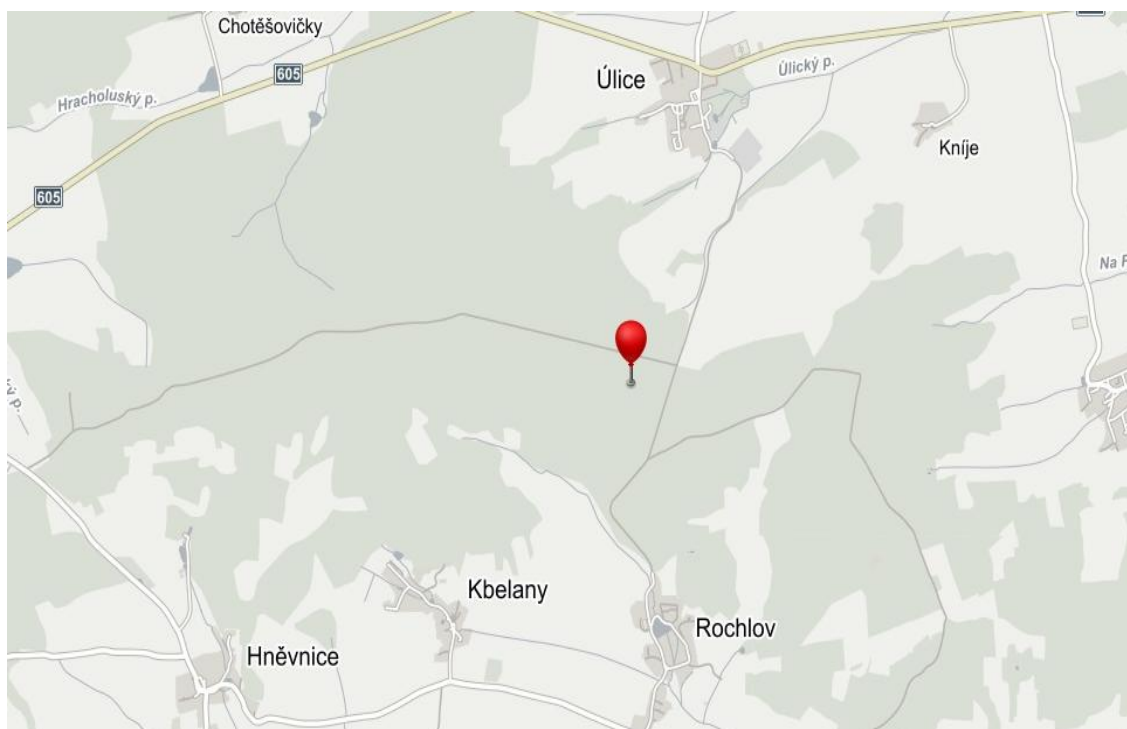
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.7482781N, 13.1221389E

Obrázek 30 Křížový kámen u Kbelan

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 30 Křížový kámen u Kbelan

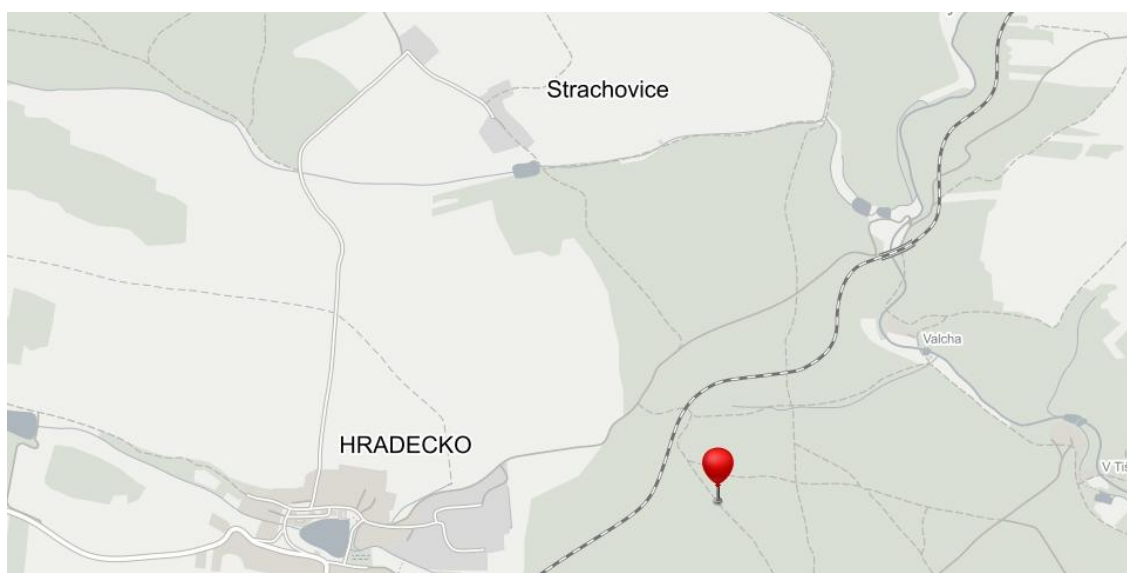
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.7453058N, 13.1425278E

Obrázek 31 Smírčí kříž u Hradecka

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 31 Smírčí kříž u Hradecka

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0104439N, 13.5248889E

Obrázek 32 Smírčí kámen v Kožlancech

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 32 Smírčí kámen v Kožlancech

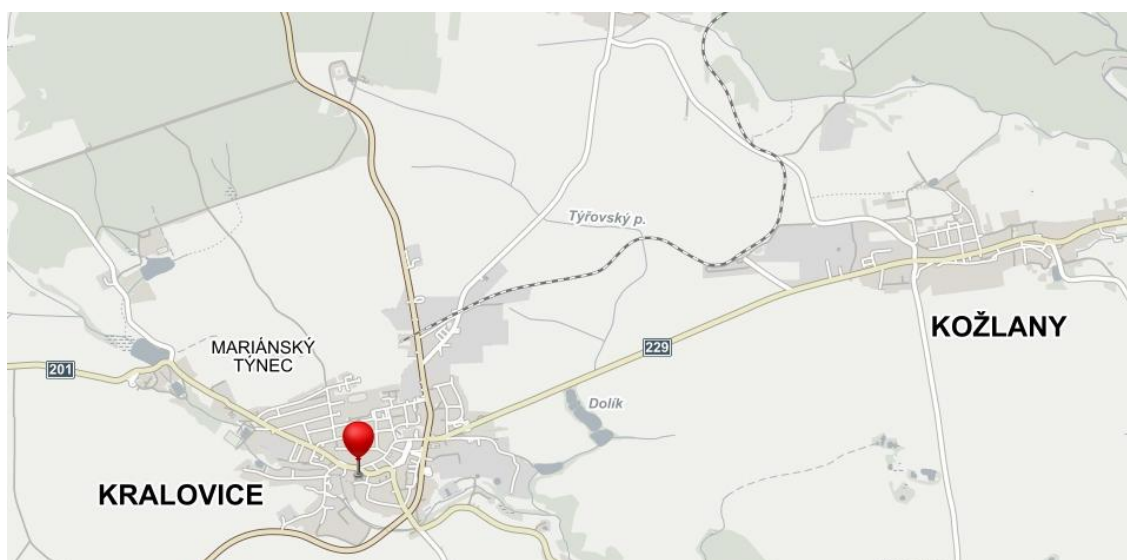
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9938142N, 13.5477492E

Obrázek 33 Smírčí kříž v Kralovicích

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 33 Smírčí kříž v Kralovicích

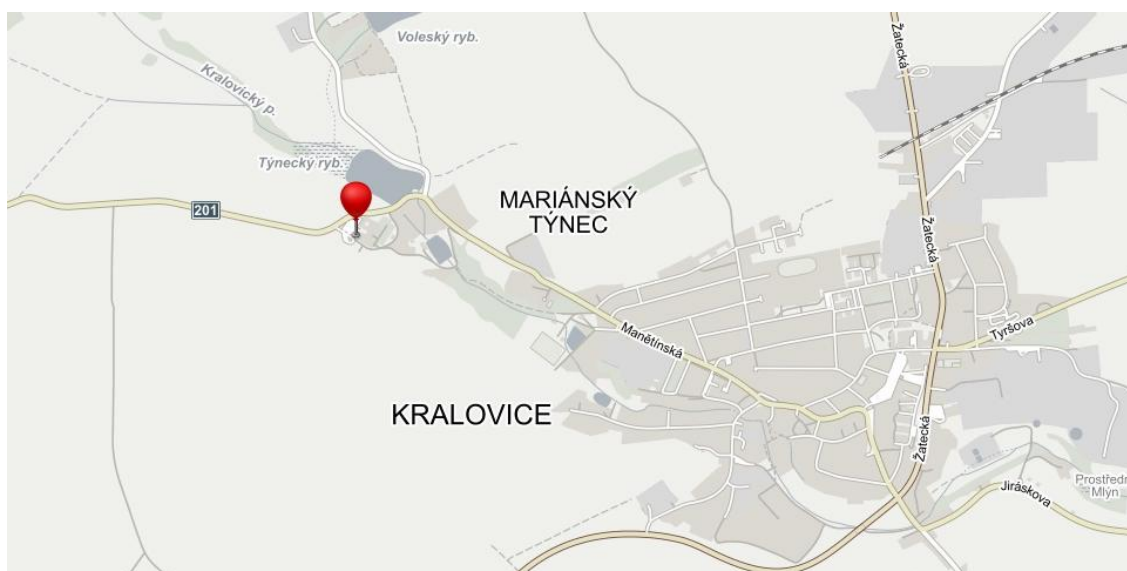
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9796231N, 13.4832039E

Obrázek 34 Křížové kameny v Mariánském Týnci

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 34 Křížové kameny v Mariánském Týnci

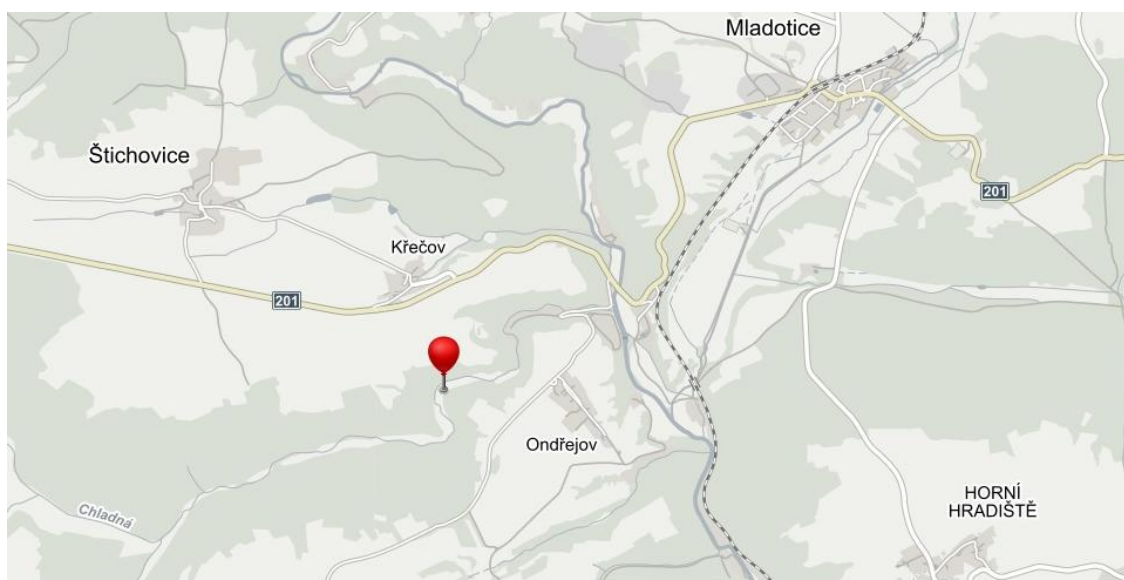
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9850319N, 13.4619281E

Obrázek 35 Smírčí kříž u Křečova

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 35 Smírčí kříž u Křečova

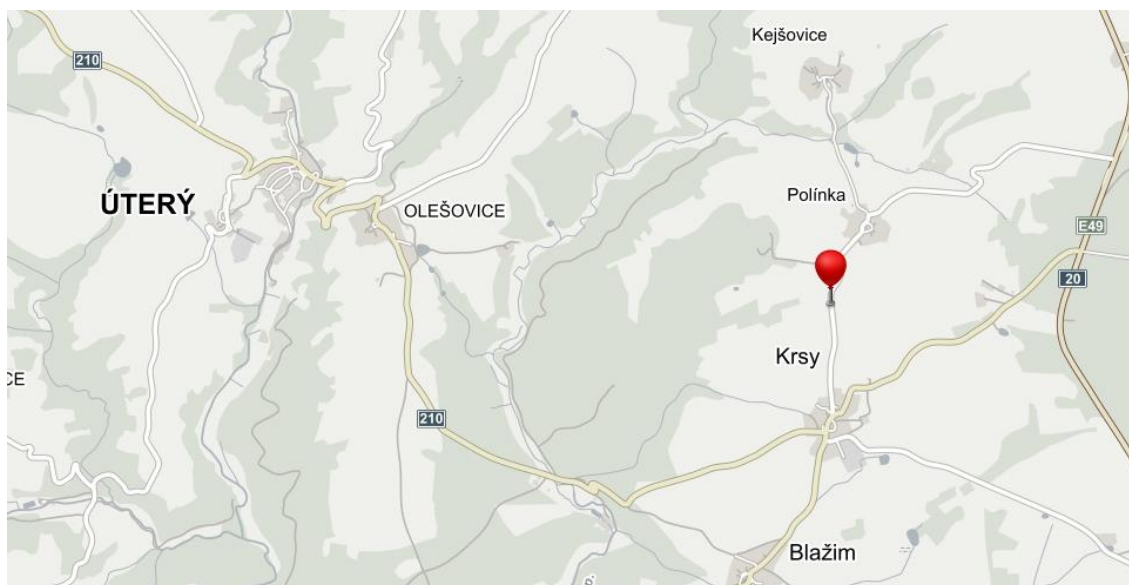
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9667981N, 13.3262792E

Obrázek 36 Smírčí kříž u Krsů

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 36 Smírčí kříž u Krsů

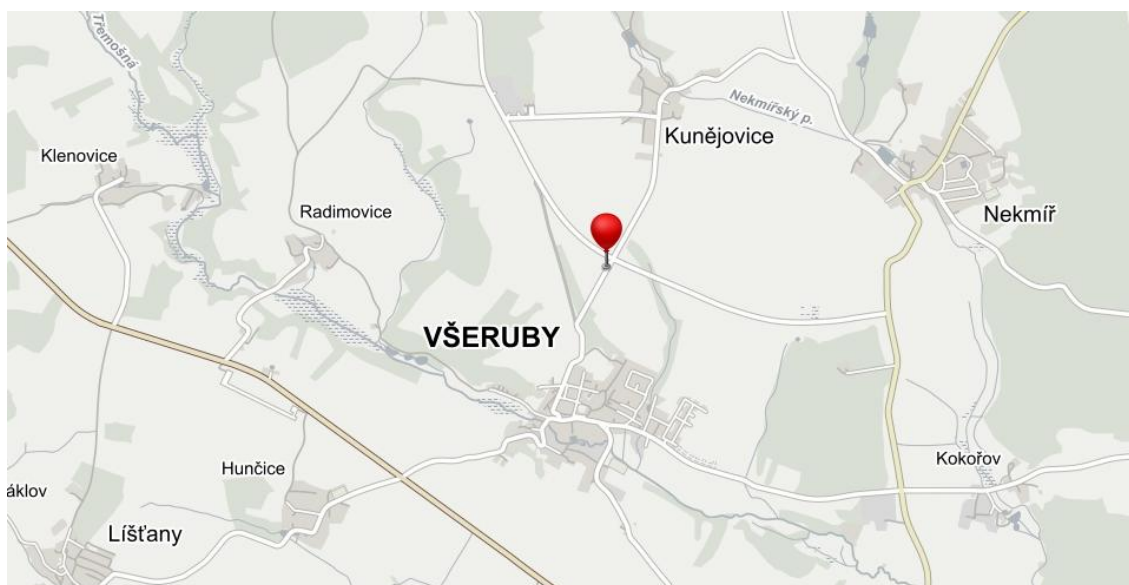
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9331339N, 13.0548150E

Obrázek 37 Smírčí kříž u Všerub

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 37 Smírčí kříž u Všerub

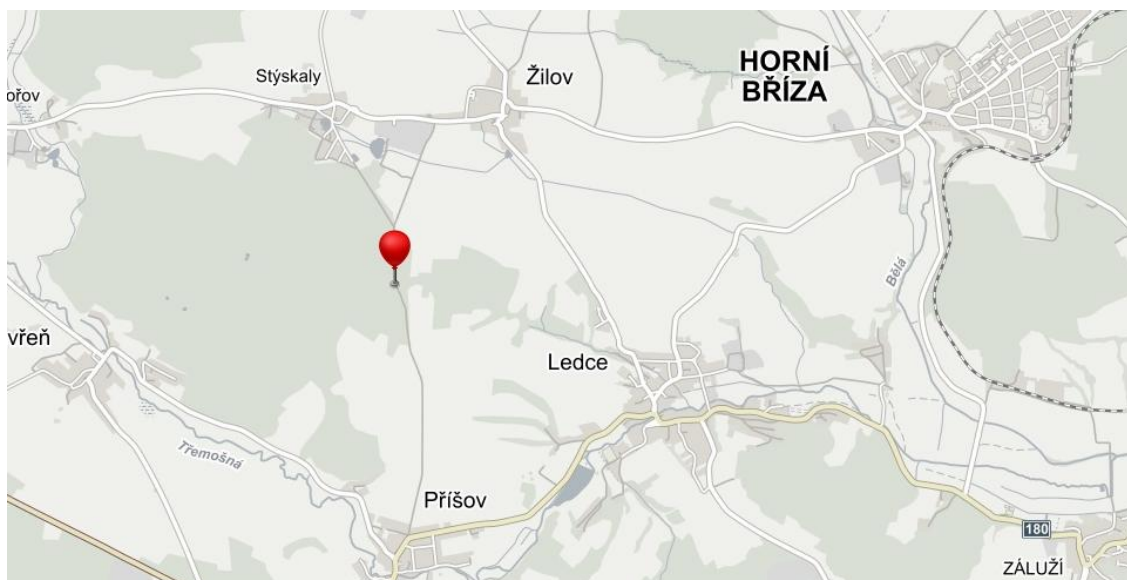
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8511261N, 13.2317878E

Obrázek 38 Smírčí kříž u Ledec

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 38 Smírčí kříž u Ledec

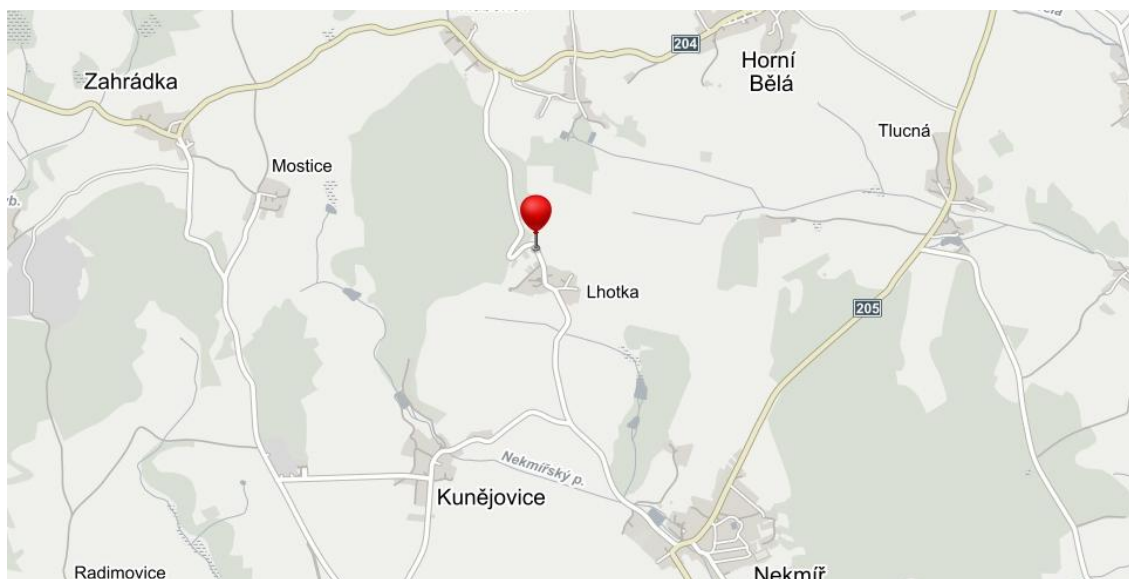
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8289831N, 13.3035169E

Obrázek 39 Smírčí kříž u Lhotky

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 39 Smírčí kříž u Lhotky

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8745761N, 13.2458742E

Obrázek 40 Smírčí kříž u Lipí

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 40 Smírčí kříž u Lipí

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9629689N, 13.2311461E

Obrázek 41 Křížový kámen u Spankova

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 41 Křížový kámen u Spankova

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9089119N, 13.2244481E

Obrázek 42 Křížové kameny v Manětíně

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 42 Křížové kameny v Manětíně

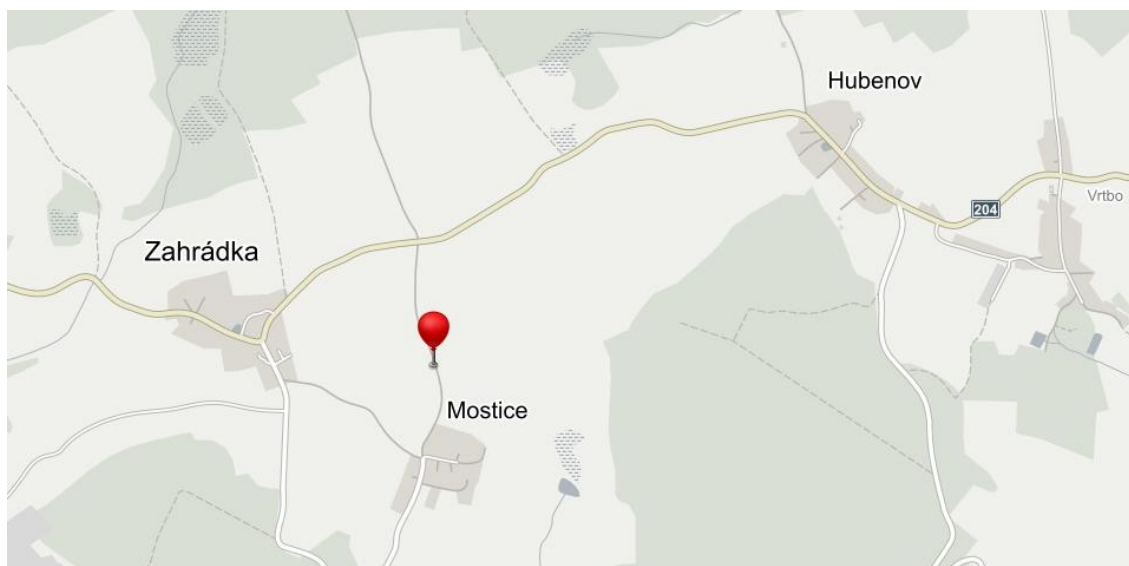
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9915169N, 13.2310072E

Obrázek 43 Smírčí kříž u Mostic

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 43 Smírčí kříž u Mostic

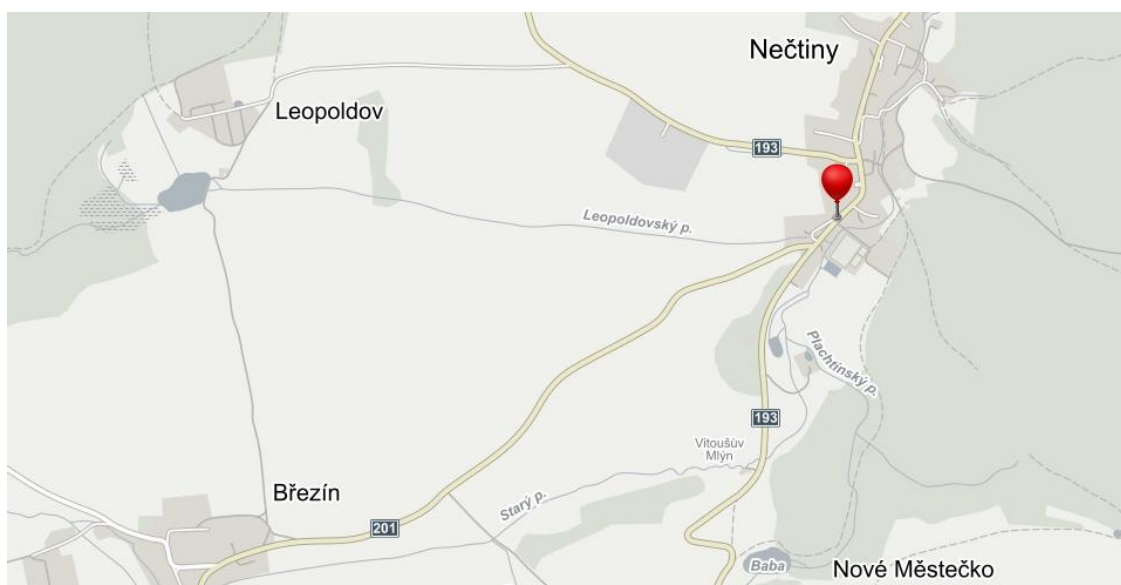
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8803778N, 13.2197478E

Obrázek 44 Smírčí kříž v Nečtinech

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 44 Smírčí kříž v Nečtinech

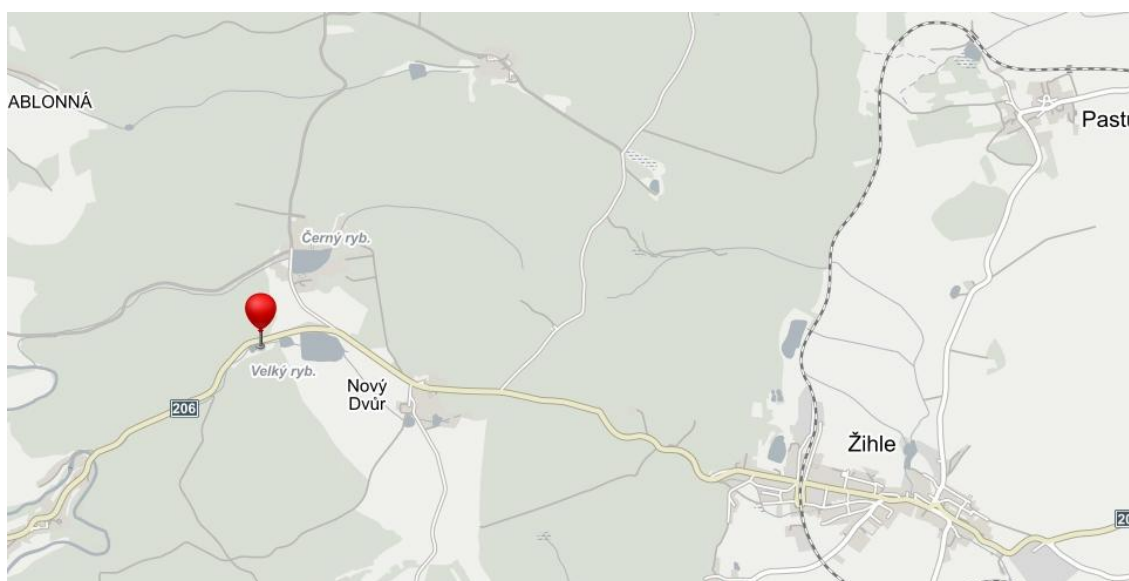
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9732189N, 13.1637247E

Obrázek 45 Křížový kámen u Nového Dvora

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 45 Křížový kámen u Nového Dvora

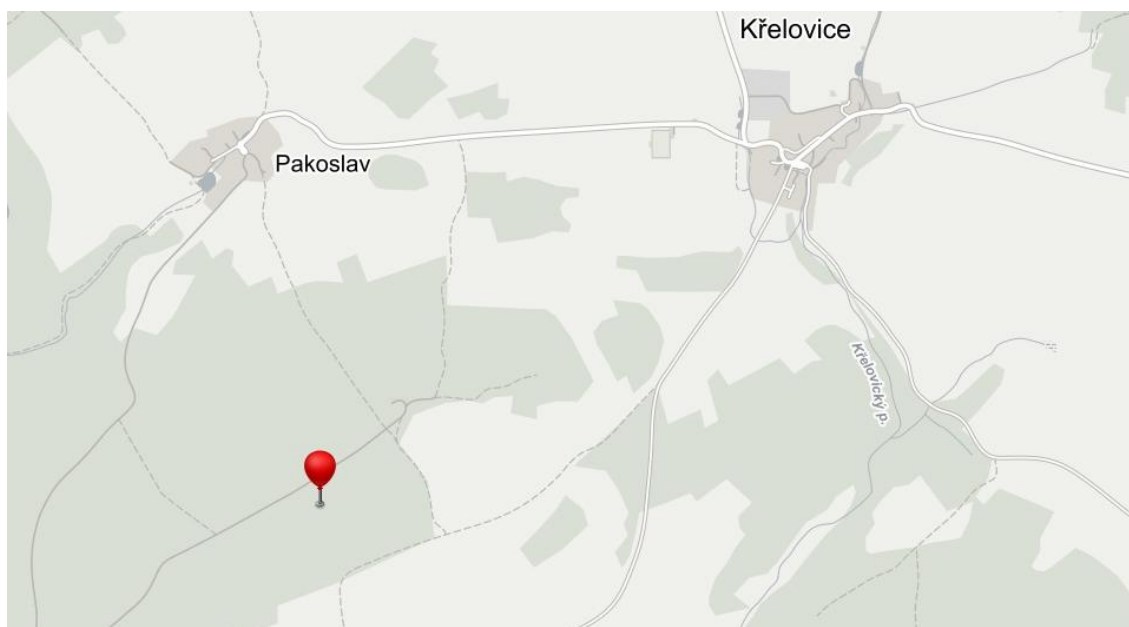
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0534219N, 13.3109800E

Obrázek 46 Smírčí kříž u Pakoslavi

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 46 Smírčí kříž u Pakoslavi

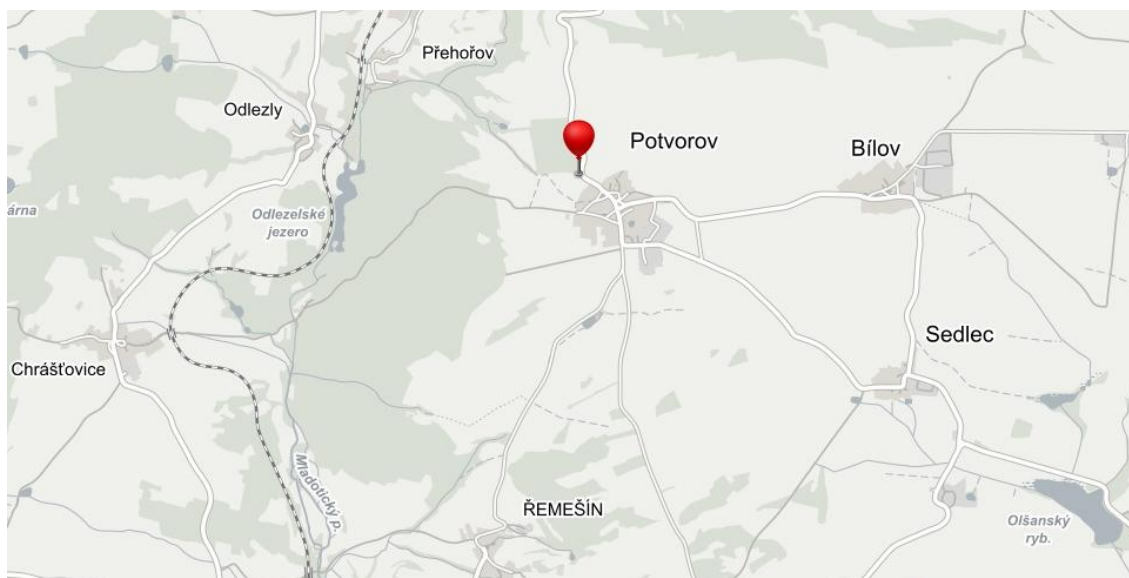
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8631942N, 13.0542222E

Obrázek 47 Smírčí kříž u Potvorova

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 47 Smírčí kříž u Potvorova

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS 2: 50.0182989N, 13.3958578E

Obrázek 48 Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 48 Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou

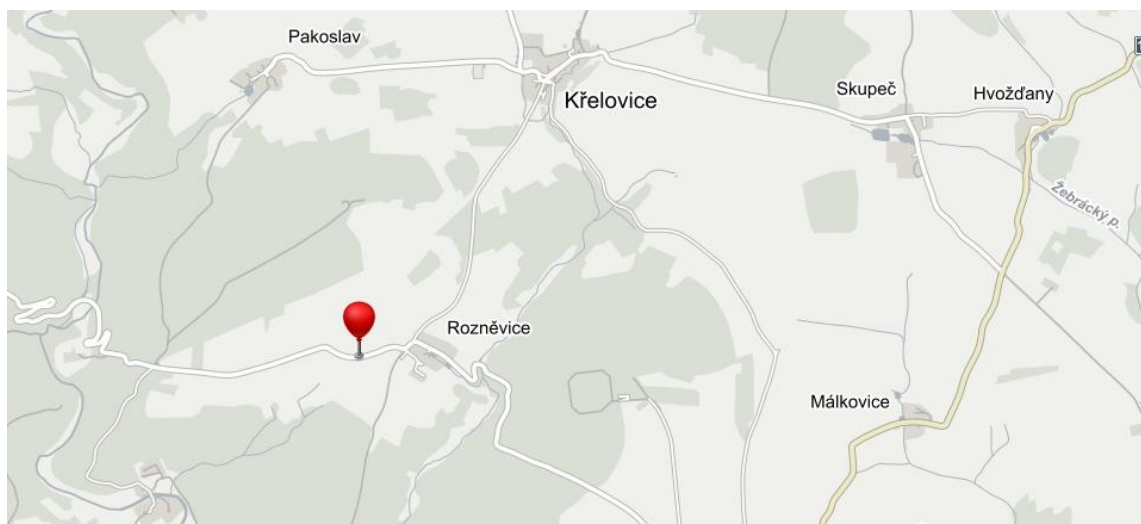
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0457539N, 13.2945128E

Obrázek 49 Smírčí kříž u Rozněvic

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 49 Smírčí kříž u Rozněvic

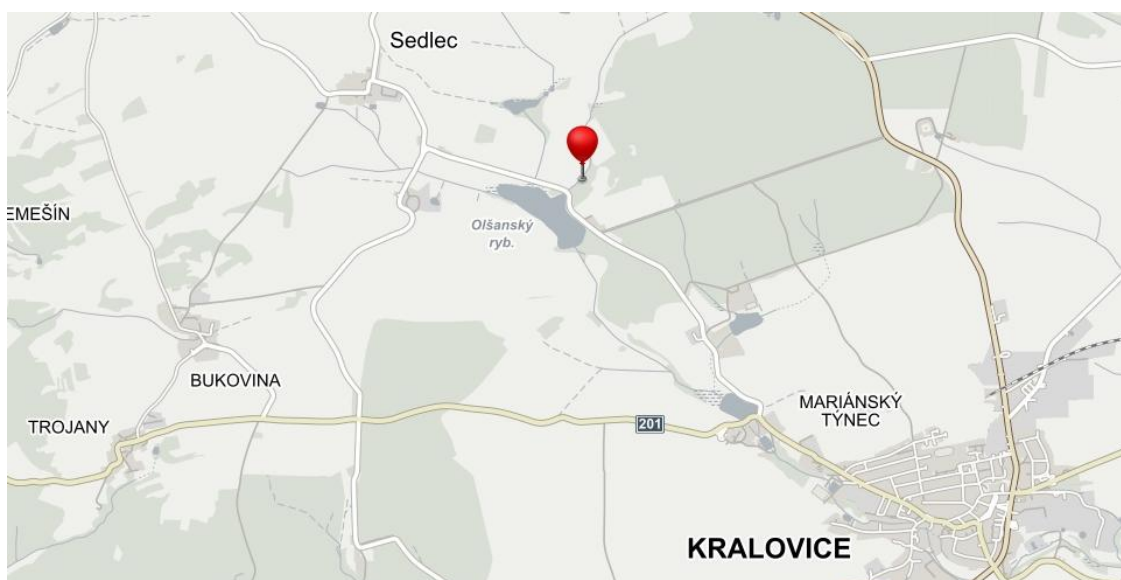
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8571131N, 13.0595639E

Obrázek 50 Smírčí kříž u Sedlce

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 50 Smírčí kříž u Sedlce

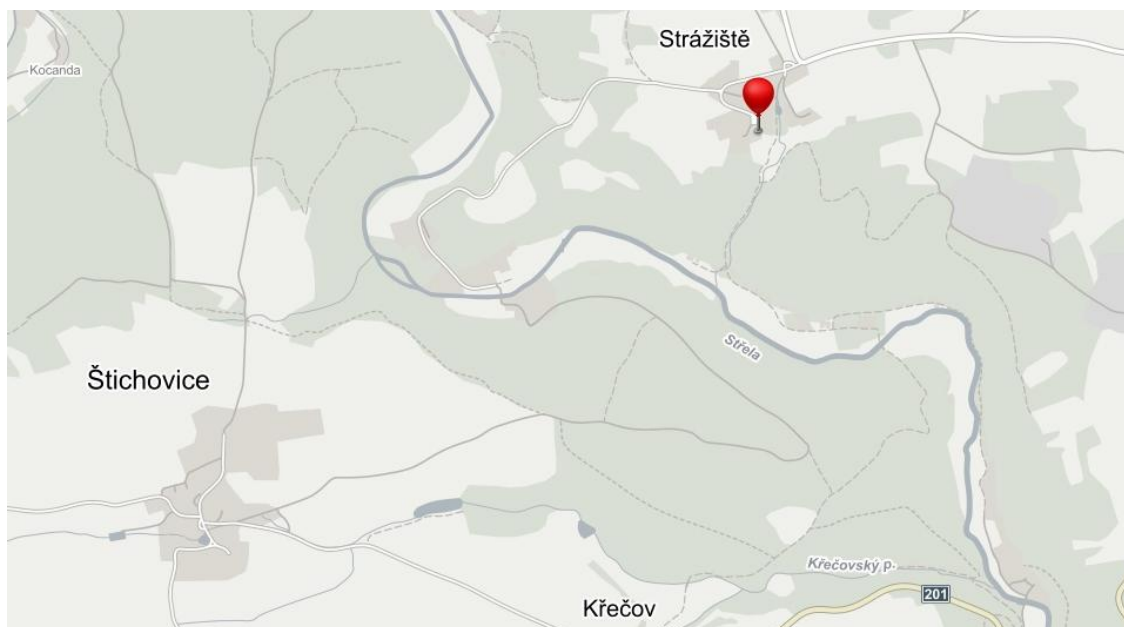
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0006700N, 13.4478139E

Obrázek 51 Křížový kámen ve Strážišti

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 51 Křížový kámen ve Strážišti

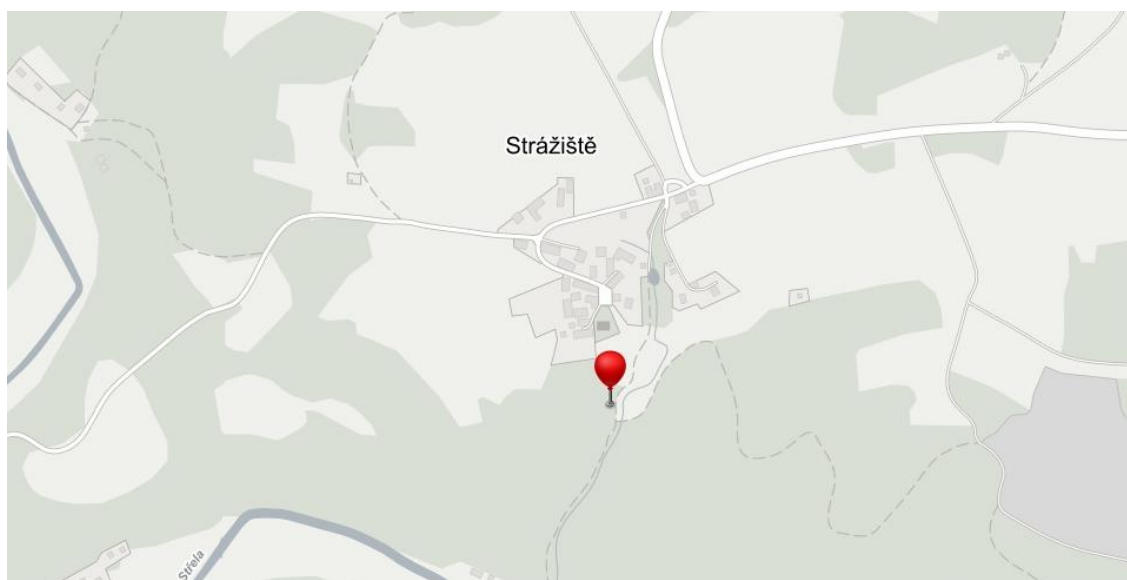
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS 3: 49.9901178N, 13.3287431E

Obrázek 52 Křížový kámen u Strážiště

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 52 Křížový kámen u Strážiště

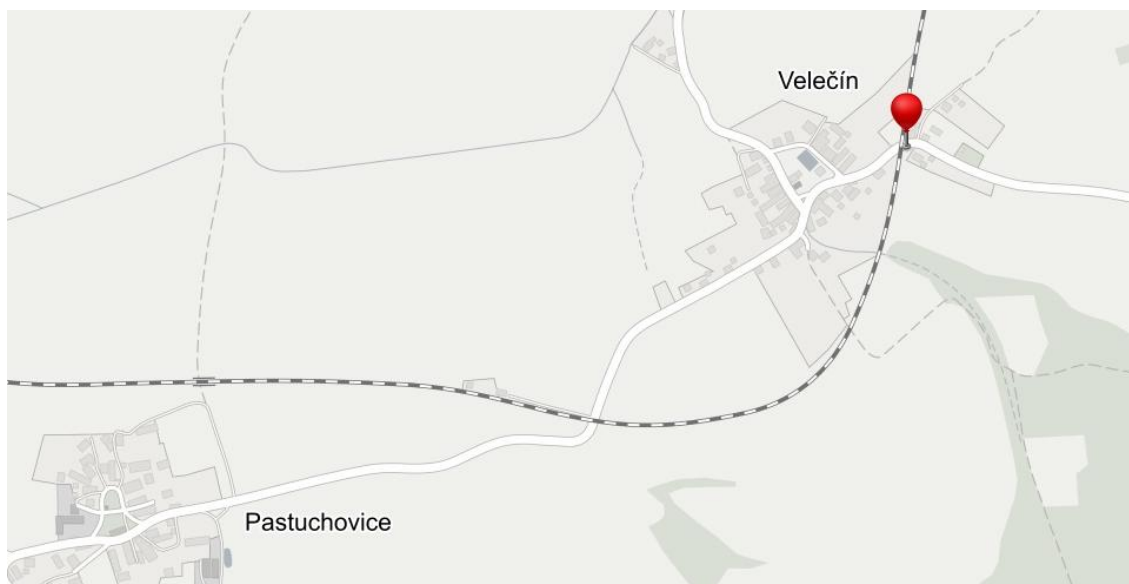
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9888058N, 13.3287150E

Obrázek 53 Křížový kámen ve Velečíně

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 53 Křížový kámen ve Velečíně

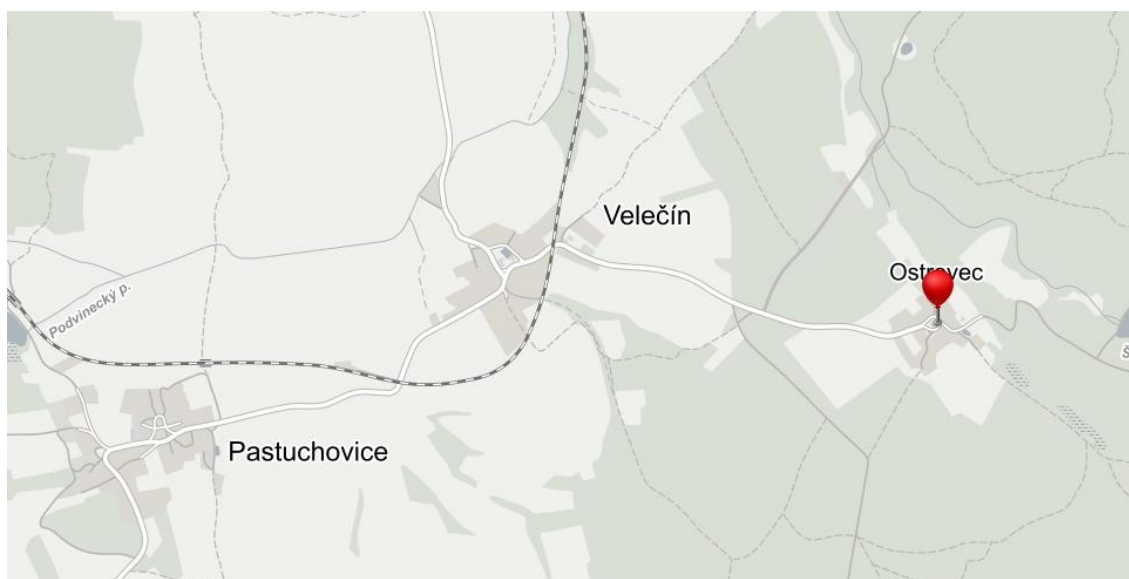
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0753831N, 13.4039958E

Obrázek 54 Křížový kámen v Ostrovci

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 54 Křížový kámen v Ostrovci

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0732881N, 13.4222942E

Obrázek 55 Křížový kámen u Záluží

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 55 Křížový kámen u Záluží

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.8145219N, 13.3651869E

Obrázek 56 Křížový kámen u Žebnice

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 56 Křížový kámen u Žebnice

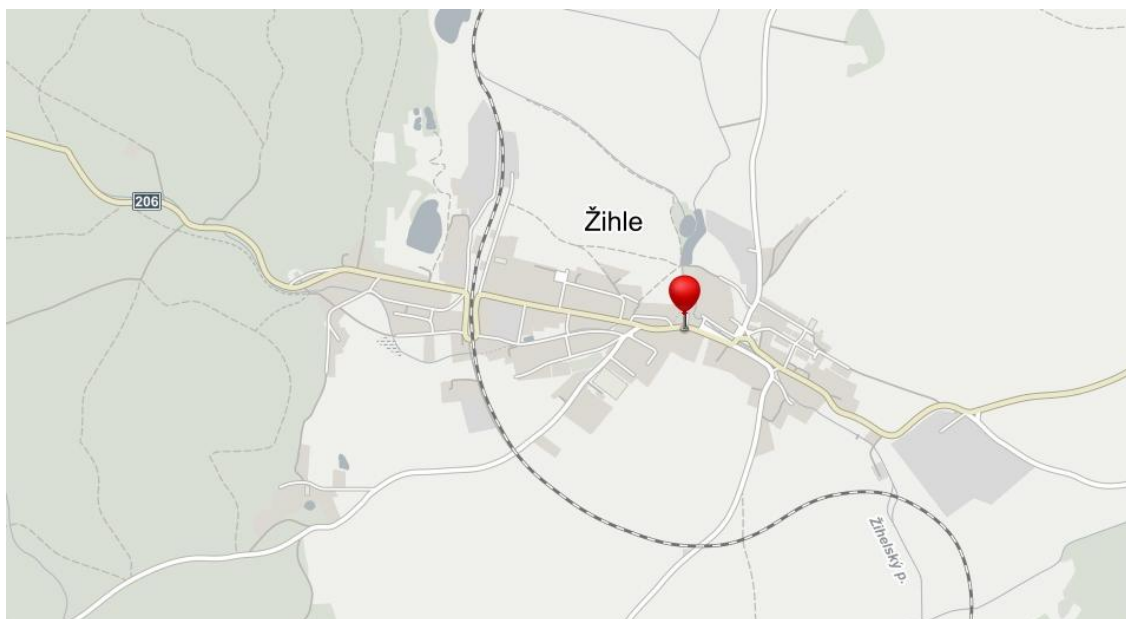
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 49.9516358N, 13.3934992E

Obrázek 57 Křížový kámen v Žihli

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 57 Křížový kámen v Žihli

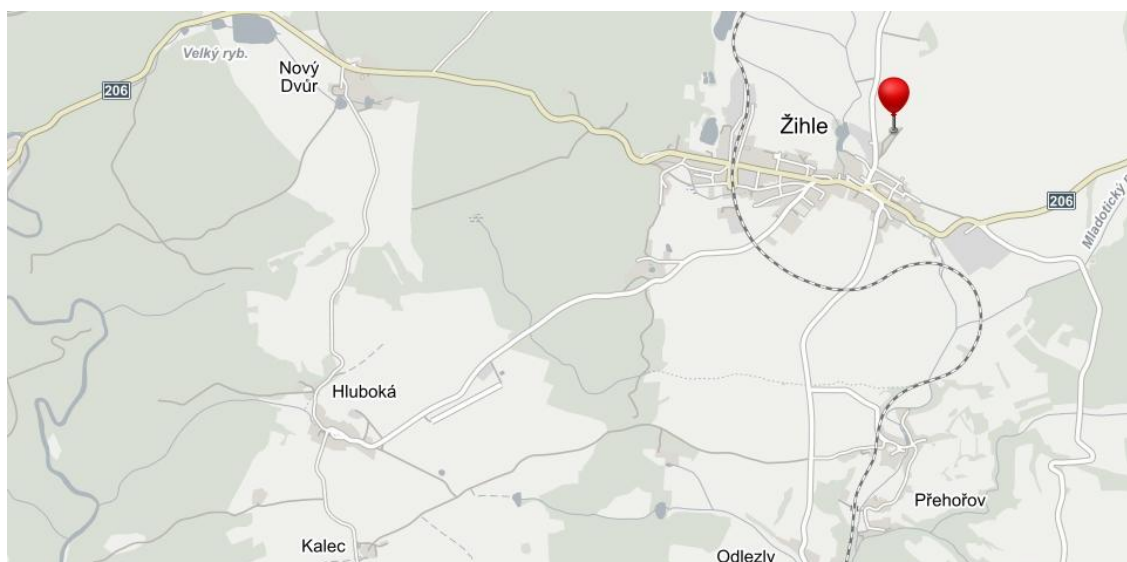
Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0449131N, 13.3728111E

Obrázek 58 Křížový kámen u Žihle

Autor: Martin Milichovský, použito z: www.drobnepamatky.cz

Mapa 58 Křížový kámen u Žihle

Zdroj: www.mapy.cz; Souřadnice GPS: 50.0481742N, 13.3779700E

8. Seznam příloh

8.1. Mapové přílohy

Mapa 1 Křížový kámen v Bílově	65
Mapa 2 Křížový kámen v Bílově	66
Mapa 3 Křížový kámen Bohy	67
Mapa 4 Křížový kámen u Břízka	68
Mapa 5 Křížový kámen u České Doubravice	69
Mapa 6 Křížový kámen u České Doubravice	70
Mapa 7 Křížový kámen v Čestětíně.....	71
Mapa 8 Smírčí kříž v Dolanech	72
Mapa 9 Křížový kámen v Dolní Bělé	73
Mapa 10 Křížový kámen v Doubravě u Plzně	74
Mapa 11 Křížový kámen u Dražně	75
Mapa 12 Křížový kámen u vrchu Homole.....	76
Mapa 13 Smírčí kříž v Dřevci.....	77
Mapa 14 Křížový kámen u Hněvnic	78
Mapa 15 Křížový kámen u Hodovíze	79
Mapa 16 Křížový kámen u Hodovíze	80
Mapa 17 Smírčí kříž u Hodovíze	81
Mapa 18 Křížový kámen u Hodovíze	82
Mapa 19 Křížový kámen u Hubenova	83
Mapa 20 Smírčí kříž v Hubenově	84
Mapa 21 Smírčí kříž v Hunčicích	85
Mapa 22 Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky.....	86

Mapa 23 Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky	87
Mapa 24 Křížový kámen u Hvozdu u Manětína	88
Mapa 25 Křížový kámen ve Hvozdu	89
Mapa 26 Křížový kámen u Kalce	90
Mapa 27 Smírčí kříž u Kamenného Újezdu.....	91
Mapa 28 Smírčí kříž u Rochlova	92
Mapa 29 Křížový kámen u Kbelan	93
Mapa 30 Křížový kámen u Kbelan	94
Mapa 31 Smírčí kříž u Hradecka	95
Mapa 32 Smírčí kámen v Kozlancech	96
Mapa 33 Smírčí kříž v Kralovicích.....	97
Mapa 34 Křížové kameny v Mariánském Týnci	98
Mapa 35 Smírčí kříž u Křečova	99
Mapa 36 Smírčí kříž u Krsů.....	100
Mapa 37 Smírčí kříž u Všerub	101
Mapa 38 Smírčí kříž u Ledec.....	102
Mapa 39 Smírčí kříž u Lhotky	103
Mapa 40 Smírčí kříž u Lipí.....	104
Mapa 41 Křížový kámen u Spankova.....	105
Mapa 42 Křížové kameny v Manětíně.....	106
Mapa 43 Smírčí kříž u Mostic	107
Mapa 44 Smírčí kříž v Nečtinech	108
Mapa 45 Křížový kámen u Nového Dvora	109
Mapa 46 Smírčí kříž u Pakoslavi	110
Mapa 47 Smírčí kříž u Potvorova	111

Mapa 48 Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou	112
Mapa 49 Smírčí kříž u Rozněvic	113
Mapa 50 Smírčí kříž u Sedlce	114
Mapa 51 Křížový kámen ve Strážišti	115
Mapa 52 Křížový kámen u Strážiště	116
Mapa 53 Křížový kámen ve Velečíně	117
Mapa 54 Křížový kámen v Ostrovci	118
Mapa 55 Křížový kámen u Záluží	119
Mapa 56 Křížový kámen u Žebnice	120
Mapa 57 Křížový kámen v Žihli	121
Mapa 58 Křížový kámen u Žihle	122

8.2.Obrazové přílohy

Obrázek 1 Kaple jižně od Košetic	16
Obrázek 2 Boží muka u Plachtína	18
Obrázek 3 Kříž v poli u České Doubravice	19
Obrázek 4	20
Obrázek 5	21
Obrázek 6	21
Obrázek 7 Kříž před a po rekonstrukci	32
Obrázek 8 Kříž u Krsů po rekonstrukci	32
Obrázek 9 Křížová stéla v Žihli	33
Obrázek 10 Restaurování litinového kříže - před a po	33
Obrázek 11 Křížový kámen v Bílově	65
Obrázek 12 Křížový kámen v Bílově	66

Obrázek 13 Křížový kámen Bohy	67
Obrázek 14 Křížový kámen u Břízka	68
Obrázek 15 Křížový kámen u České Doubravice.....	69
Obrázek 16 Křížový kámen u České Doubravice.....	70
Obrázek 17 Křížový kámen v Čestětíně	71
Obrázek 18 Smírčí kříž v Dolanech.....	72
Obrázek 19 Křížový kámen v Dolní Bělé.....	73
Obrázek 20 Křížový kámen v Doubravě u Plzně	74
Obrázek 21 Křížový kámen u Dražně.....	75
Obrázek 22 Křížový kámen u vrchu Homole	76
Obrázek 23 Smírčí kříž v Dřevci	77
Obrázek 24 Křížový kámen u Hněvnic.....	78
Obrázek 25 Křížový kámen u Hodovíze.....	79
Obrázek 26 Křížový kámen u Hodovíze.....	80
Obrázek 27 Smírčí kříž u Hodovíze	81
Obrázek 28 Křížový kámen u Hodovíze.....	82
Obrázek 29 Křížový kámen u Hubenova.....	83
Obrázek 30 Smírčí kříž v Hubenově.....	84
Obrázek 31 Smírčí kříž v Hunčicích.....	85
Obrázek 32 Smírčí kříž na Dlouhé louce u Hůrky u Zahrádky	86
Obrázek 33 Smírčí kříž v Malešickém lese u Hůrky u Zahrádky.....	87
Obrázek 34 Křížový kámen u Hvozdu u Manětína	88
Obrázek 35 Křížový kámen ve Hvozdu.....	89
Obrázek 36 Křížový kámen u Kalce.....	90
Obrázek 37 Smírčí kříž u Kamenného Újezdu	91

Obrázek 38 Smírčí kříž u Rochlova.....	92
Obrázek 39 Křížový kámen u Kbelan.....	93
Obrázek 40 Křížový kámen u Kbelan.....	94
Obrázek 41 Smírčí kříž u Hradecka.....	95
Obrázek 42 Smírčí kámen v Kožlanech	96
Obrázek 43 Smírčí kříž v Kralovicích	97
Obrázek 44 Křížové kameny v Mariánském Týnci	98
Obrázek 45 Smírčí kříž u Křečova	99
Obrázek 46 Smírčí kříž u Krsů	100
Obrázek 47 Smírčí kříž u Všerub	101
Obrázek 48 Smírčí kříž u Ledec	102
Obrázek 49 Smírčí kříž u Lhotky	103
Obrázek 50 Smírčí kříž u Lipí	104
Obrázek 51 Křížový kámen u Spankova	105
Obrázek 52 Křížové kameny v Manětíně	106
Obrázek 53 Smírčí kříž u Mostic	107
Obrázek 54 Smírčí kříž v Nečtinech.....	108
Obrázek 55 Křížový kámen u Nového Dvora	109
Obrázek 56 Smírčí kříž u Pakoslavi	110
Obrázek 57 Smírčí kříž u Potvorova.....	111
Obrázek 58 Smírčí kříž v Rabštejně nad Střelou	112
Obrázek 59 Smírčí kříž u Rozněvic	113
Obrázek 60 Smírčí kříž u Sedlce	114
Obrázek 61 Křížový kámen ve Strážišti	115
Obrázek 62 Křížový kámen u Strážiště	116

Obrázek 63 Křížový kámen ve Velečíně	117
Obrázek 64 Křížový kámen v Ostrovci	118
Obrázek 65 Křížový kámen u Záluží	119
Obrázek 66 Křížový kámen u Žebnice	120
Obrázek 67 Křížový kámen v Žihli	121
Obrázek 68 Křížový kámen u Žihle.....	122

8.3. Grafy

Graf 1 Rozdělení křížů dle kritérií	48
Graf 2 Rozdělení křížů dle majitelů.....	52
Graf 3 Poměr objektů v obci a mimo obec	58

8.4. Tabulky

Tabulka 1 Rozdělení křížů dle kritérií	44
Tabulka 2 Rozdělení křížů dle vlastníků	48
Tabulka 3 Rozdělení dle kategorií a polohy	57